

Het Museum **Smidt van Gelder** in Antwerpen

door Clara Vanderhenst

Openbaar Kunstbezit
in Vlaanderen
vierendertigste jaargang
april/mei/juni 1996
nr. 2
driemaandelijks tijdschrift
voor inwijding in
de beeldende kunsten
door reproducties, teksten
en radiouitzendingen
onder auspiciën van de
Vlaamse provincies en
i.s.m. de BRTN
Afgiftekantoor: Gent
250-BF / 15,- NLG

OPENBAAR KUNSTBEZIT IN VLAANDEREN 1996 - 2

Gezicht op de hal van de bel-etage

Inhoud

Dit nummer van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen is opgevat als een beknopte gids en het zal vooral bij een bezoek aan het museum gebruikt kunnen worden. Dit bezoek kan vrij verlopen, de zalen hoeven niet in een bepaalde volgorde bezocht te worden. Per zaal hernemen de verschillende paragrafen telkens dezelfde collecties, namelijk schilderijen en wandtapijten, meubilair, siervoorwerpen en porselein. Dankzij een pictogram is het mogelijk deze collecties snel terug te vinden in de tekst en eventueel een "gespecialiseerd" bezoek te brengen, gewijd aan één of twee van deze deelverzamelingen.

meubelen

porselein

schilderijen

voorwerpen

Auteursidentificatie

Clara Vanderhenst studeerde kunstgeschiedenis aan de Vrije Universiteit Brussel. Ze is als adjunct-conservator verbonden aan de Stedelijke Musea van Antwerpen en sinds 1989 verantwoordelijk voor het Museum Ridder Smidt van Gelder.

Algemene informatie

Museum Smidt van Gelder
Belgiëlei 91
2018 Antwerpen
Tel.: 03/239.06.52

Dienst voor Toerisme Stad
Antwerpen
Grote Markt 15
2000 Antwerpen
Tel.: 03/232.01.03
Fax: 03/231.19.37

Het museum is sinds 1987 gesloten wegens brand. Het zal in de loop van het najaar van 1996 terug zijn deuren openen. De precieze openingsdagen en -uren worden later meegedeeld.

Bereikbaarheid
Tram 2 en 15 (Belgiëlei)
Tram 8 (Lange Leemstraat)
Bussen 17, 27, 295 en 297 (Belgiëlei)

Herkomst van de illustraties

Fotodienst van de Kunsthistorische Musea Antwerpen, Louis De Peuter en Michel Wuyts: blz. 3, 4, 5, 6, 8, 9, 13, 16, 17 (links), 18, 20, 21, 22, 27 (rechts), 28 (onder), 29 (onder), 30, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39 (onder), 40, 41, 43

Toon Grobet: blz. 1, 2, 10, 11, 12, 15, 17 (rechts), 19, 23, 24, 25, 27 (links), 29 (boven), 31, 36, 39 (boven), 42, 44

Vormgeving

Rob Buytaert
Annie Vandezande

Correctie

Els Peeters

Eindredactie en productie

Rudy Verbrugghe
Marc Devos
Geert Verstaen

Druk

Die Keure

Opbergband

De Vooght bv. Montfoort

De fotogravure voor dit nummer werd vervaardigd door

Kortrijksesteenweg 1142A
9051 Sint-Denijs-Westrem
09/220.40.40

Copyright OKV

Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorgaande toestemming van de uitgever.

Lid van de Unie van de Uitgevers van de Periodieke Pers

Van meesterwoning tot museum

Het museum Smidt van Gelder is ondergebracht in een meesterwoning uit de Belle Epoque, die door de Antwerpse bankier Edouard Thijs in 1905 gebouwd werd. Dit hotel lag aan de toenmalige "Boulevard Leopold", de huidige Belgjélei, in een residentiële buurt die rond 1860 verkaveld werd. Het huis werd in 1937 verkocht aan Pieter Smidt van Gelder, een Nederlandse verzamelaar, die op twee van de vier verdiepingen een privé-museum inrichtte met een deel van zijn collecties. In 1949 schonk hij het huis en de inhoud van dit privé-museum aan de stad Antwerpen. Het museum is gesloten sinds 2 februari 1987 wegens brand en zal in de loop van 1996 opnieuw zijn deuren openen.

Edouard Thijs (1868–1914)

Edouard Thijs

Edouard Thijs werd geboren op 7 augustus 1868 te Antwerpen. Hij studeerde aan het Koninklijk Atheneum van zijn geboortestad en was een briljant student aan de Université Libre de Bruxelles. Thijs werd al vlug een van de belangrijkste financiers en zakenlui in het Antwerpen van rond de vorige eeuwwisseling. In 1889 richtte hij, na een korte stage in het bankwezen, samen met een vriend het wisselkantoor Thijs & Van der Linden op in de Lange Nieuwstraat, dat al vlug verhuisde naar de Eikenstraat. In 1899 werd de firma omgevormd tot de "Banque de Report, de Fonds Publics et de Dépôts", een bank die zaken van een andere orde aankon dan de zaken die het Antwerpse bankwezen tot dan toe gewoon was te behartigen en die bij talrijke nationale en internationale initiatieven betrokken zou worden. De bank verhuisde in 1907 naar een monumentaal nieuw gebouw op de Meir; naast het Koninklijk Paleis, waarin tegenwoordig de Generale Bank gevestigd is. De architect was E. Thielens. Ook nog in 1899 richtte Edouard Thijs de "Compagnie Générale des Tramways d'Anvers" op, die aan de basis lag van de eenmaking van het Antwerpse paardenspoorwegnet. Dit net was vroeger opgedeeld in verschillende pachten, die elk een eigen spoorbreedte hanteerden. In 1903 schakelde de Compagnie over op een elektrisch tramnet. Dit was zo'n succes dat E. Thijs ook betrokken werd bij de aanleg van het elektrische tramnet in Sint-Petersburg, waarvan hij het aandelenpakket "Tramways de Petersbourg" uitgaf. E. Thijs had ook het kasteel van Brasschaat en het omliggende park gekocht van de familie T'Serclaes de Wommersom. Hij liet dit kasteel ingrijpend restaureren en een aantal nieuwe dienstgebouwen ontwerpen door architect Jozef Hertogs (1861–1930), de architect die in 1905 ook het hotel op de Boulevard Leopold zou bouwen. Bovendien verkaveldde hij een deel van het park en liet hij hier tussen 1910 en 1912 negen villa's bouwen.

Naast zijn zakelijke belangen heeft Edouard Thijs zich ook steeds ingespannen voor de uitstraling van de stad Antwerpen. Zo was hij, van 1903 tot 1913, voorzitter van de "Société Royale de Zoologie". Onder zijn

voorzitterschap werden hier belangrijke gebouwen opgetrokken, ondermeer de prachtige wand aan het Astridplein en de indrukwekkende rotsformatie die het aquarium herbergt en die door de klassieke tempel van het reptielengebouw bekroond wordt, met het daarbij aansluitende panoramapark voor de herkauwers. Hiervoor was opnieuw architect Thielens verantwoordelijk, samen met architect E. Van Averbeké. Ook was E. Thijs mede-initiatiefnemer en bestuurslid van de verenigingen die, na de oorlog van 1914–1918, de Olympische Spelen en de Wereldtentoonstelling zouden organiseren. Minder tastbaar, maar zeker niet minder invloedrijk waren zijn activiteiten als liberale voorman. Hij zetelde in het bestuur van talrijke liberale organisaties en bracht het tot kandidaat voor de senaat. Edouard Thijs was gehuwd met Hélène Cateaux en ze hadden vijf kinderen. Hij overleed op 23 april 1914, op de vooravond van het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Hij was 45 jaar oud.

Edouard Thijs zal waarschijnlijk vooral de geschiedenis ingaan als bouwheer van het hotel waarin later de collecties van Pieter Smidt van Gelder ondergebracht worden. De bouwaanvraag voor deze meesterwoning werd op 28 februari 1905 ingediend door architect Jozef Hertogs. Deze aanvraag behelsde het herbouwen van de façade en het uitvoeren van vergrotingen in het interieur van twee bestaande huizen.

De façade van dit ruime herenhuis is gedeeltelijk geïnspireerd op de Franse hotels uit de achttiende eeuw. Ze heeft een parement in natuursteen, vier bouwlagen, zeven traveeën en, uiterst rechts, een dubbele ingang deur in smeedwerk en glas. De middelste drie traveeën zijn als risaliet uitgewerkt, dat door enkele decoratieve elementen, een balkon en een driehoekig fronton met spelende putti benadrukt wordt. Bij de achtergevel vinden we het parement in natuursteen, de vier bouwlagen en de zeven traveeën terug, maar verder doet hij veel moderner en soberder aan dan de voorgevel. Het zwaartepunt ligt hier volledig op de bel-etage, met een asymmetrisch geplaatste erker die vier traveeën breed is en een overdekt terras over de laatste twee traveeën. Dit terras geeft via een elegante ontdubbelde trap toegang tot de tuin. De tuin van het hotel Thijs was heel wat groter dan de huidige museumtuin. Het hele gebouwencomplex van het Astridbad, dat achteraan zichtbaar is, hoorde er oorspronkelijk ook bij en bovendien had de tuin via dit dieperliggende deel een zijuitgang aan de Nervierstraat. De tuin zelf was een romantische tuin, hij had grote gazons en slingerende wegeltjes tussen hoge bomen en asymmetrische partijen van heesters en bloemen.

De interieurs van deze meesterwoning waren uitermate luxueus. Ze werden in 1937–'38 door Pieter Smidt van Gelder aan hun nieuwe functie aangepast, maar gelukkig zijn we, dankzij een fotoreportage uit het begin van de jaren dertig, zeer goed ingelicht over hun oorspronkelijke grandeur en

over hun verschillende functies. De indeling van de vier verdiepingen is steeds dezelfde, in die zin dat de verschillende vertrekken steeds rond een grote centrale hal geschikt zijn. De verdiepingen worden met elkaar verbonden door twee onafhankelijke trappenhuisen. Op het gelijkvloers bevonden zich aan de straatkant een enorme keuken en de studeerkamer van de kinderen. Hierachter lagen, tot onder het terras van de bel-etage, een aantal dienstvertrekken. Onder de erker van de bel-etage lag een "Vlaamse zaal", die op de tuin uitgaf.

De bel-etage wordt bereikt via een trap en een overloop met een monumentale fontein in roze marmer, bekroond door een enorme spiegel. Van hieruit had men toegang tot een vestiaire en de achterliggende houten diensttrap. Een tweede stenen trap leidt tussen twee monumentale zuilen naar de eigenlijke hal. Deze heeft een prachtige vloer met een geometrisch patroon in roze, groene en witte marmer. De wanden zijn in steen en met twee imposante trofeeën in laag reliëf versierd. De plafonds hadden een sobere moulure. Eiken deuren met panelen in spiegel- of helder glas gaven toegang tot de omliggende zalen. Deze hadden alle een parketvloer en lichte lambrizingen, waarvan de sculpturale details opgehoogd waren met bladgoud. Aan de straat, naast een klein dienstkamertje, lag de eetkamer en hiernaast het salon.

Jozef Hertogs (1861–1930)
Hotel Thijs
 1905

Hotel Thijs
Gezicht op de eetkamer op de bel-etage
 1933

Naast de grote hal ligt een kleinere hal, die veeleer een privé-karakter heeft. Hier vertrekt een monumentale trap met een smeedijzeren leuning naar de eerste verdieping. In het verlengde van het salon lag de rookkamer: Ze geeft met twee deuren uit op een terras, dat via een trap naar de tuin leidt. Hiernaast lag de slaapkamer; die door een arcade met twee monumentale zuilen en balustrades in twee delen gedeeld was, de eigenlijke slaapkamer en een boudoir: Naast de slaapkamer lag een badkamer: Zowel de slaapkamer als de badkamer stonden via kleine deuren in verbinding met de diensttrap.

De hal van de eerste verdieping had een plafond in glas en lood, dat daglicht kreeg via de tweede verdieping en de zolder. Rond deze hal lagen de slaapkamers van de kinderen en hun ontbijtkamer; die met een dubbele vensterdeur toegang gaf tot het enorme terras boven de erker van de bel-etage. Ook bevond zich hier een brandkofferkamer: Een deur van de hal gaf toegang tot de houten diensttrap, die naar de tweede verdieping leidde. Hier lagen rond de hal, die grotendeels was ingenomen door het glas-in-loodplafond van de onderliggende verdieping dat beschermd werd door een houten balustrade, een aantal bediendekamers.

De tuin van het Hotel Thijs
1933

Hotel Thijs
Het overdekte terras
1933

Pieter Smidt van Gelder
(1878–1956)

Pieter Smidt van Gelder

Over de voorouders van Pieter Smidt van Gelder zijn we bijzonder goed geïnformeerd. Eerst en vooral is er het *Stamboek der familie van Gelder bevattende het voor- en nageslacht van Pieter Smidt van Gelder*. Dit is een lijvige privé-uitgave van ruim 230 bladzijden die in 1899 gepubliceerd werd door L.J. Veen te Amsterdam op 150 genummerde exemplaren. Ze werd gedrukt op Van Gelder-papier met als watermerk het familiewapen. Daarnaast is er een stamboom, die de kwartieren van Pieter Smidt van Gelder toont. Het wapenschild dat de familie voerde is van goud, met golvende dwarsbalk in blauw, met bovenaan een zwarte lelie tussen twee rode merels en onderaan één rode merel. Het helmteken heeft een eiketak in goud met drie eikels en twee bladeren en de dekkleden zijn in blauw en goud. De wapenspreuk luidt *Indefessus*, onvermoeid. De stamboom van de familie Van Gelder gaat zonder onderbreking terug op een Dirk van Gelder (1685–1762), die zich bij zijn huwelijk vestigde in Kampen. Zijn zoon Arend (1709–1772) ging van de Hervormde Kerk over naar de Doopsgezinde, en heel zijn talrijk nageslacht zou diezelfde strekking trouw blijven. Arends oudste zoon Hendrik (1736–1808) huwde in een eerste huwelijk de dochter van Petrus Smidt, hoogleraar aan het Doopsgezinde Seminarie van Amsterdam. Hij was zelf proponent en leraar bij de Doopsgezinden in verschillende gemeenten in de Zaanstreek. Zijn oudste zoon zou de namen van zijn ouders aan elkaar koppelen en aldus de eerste Pieter Smidt van Gelder (1762–1842) worden. Aanvankelijk opgeleid om in het voetspoor van zijn vader te treden, volgde hij echter, naast de lessen in de Latijnse school, op eigen vraag ook rekenen en boekhouden. Later liep hij stage bij de papierfabrikant Maarten Schouten uit Wormerveer en in 1783 huwde hij diens enige dochter Diewertje. De firma Van Gelder Schouten & Co. vervaardigde aanvankelijk enkel grauw en blauw papier. In 1804 werd Pieter I echter door de Nationale Nederlandse Huishoudelijke Maatschappij met goud bekroond voor het eerste in Nederland vervaardigde velijnpapier. Hij had al snel zijn vier zonen als deelgenoot in zijn zaken opgenomen, en toen hij zich in 1830 uit de firma terugtrok, bestond ze uit vier fabrieken. Pieter I was daarnaast ook een uitzonderlijk verdienstelijk numismaat. De door hemzelf opgestelde catalogus van zijn collectie besloeg 13.577 nummers en zou nog lang als referentiewerk dienen in de munt- en penningkunde. Hij bezat ook een uitgebreide bibliotheek, waarvoor hij als *ex libris* het geslachtswapen in kopergravure liet uitvoeren. Onder de volgende generaties werd de papierfabriek nog sterk uitgebreid. Onder Pieter II (1792–1868) en zijn broers ging de oude firma in 1855 over in de firma Van Gelder Zonen, die kort daarop de eigenlijke handel in papier naar Amsterdam overbracht, in 1873 hofleverancier werd en de toelating kreeg om het Koninklijk Wapen te voeren. Pieter III Smidt van Gelder (1821–1887) was lid van de Stedelijke Raad van Amsterdam en voorzitter van de Maatschappij van

Nijverheid. Hij liet de firma deelnemen aan de Wereldtentoonstelling van 1885 in Antwerpen, wat haar een gouden medaille en hemzelf de onderscheiding van ridder in de Leopoldsorde opleverde. Pieter IV (1851–1913) was papierfabrikant te Wormerveer; Amsterdam, Apeldoorn en Velzen. Hij huwde een eerste maal met Eva Catharina Prins en uit dit huwelijk werd op 10 maart 1878 te Wormerveer Pieter V, de latere verzamelaar, geboren. Zijn moeder zou in 1880, toen hij net twee jaar oud was, overlijden. In 1883 hertrouwde zijn vader met Maria Cornelia Kaars Sijpesteijn. Uit dit huwelijk werden nog vier zoons geboren, die dus halfbroers van Pieter V Smidt van Gelder waren.

In het museumarchief zitten er maar weinig gegevens over het leven en de verzamelactiviteit van Pieter V Smidt van Gelder. Dit is ondermeer te wijten aan het feit dat de verzamelaar, die een uiterst discreet man was, reeds zestig jaar oud was toen hij zich in Antwerpen vestigde. Het museum bewaart wel enkele souvenirs en foto's uit zijn prille kinderjaren en bovendien een prachtig, levensgroot portret, dat de latere verzamelaar toont toen hij vier jaar oud was. Het is van de hand van Thérèse Schwartze en hangt in het museum. Ook bleef het schrift bewaard waarin hij als jonge man van achttien, in november 1896, zijn geloofsbelijdenis neerschreef. Voor zover we weten volgde Pieter Smidt van Gelder geen hogere studies, maar sprak hij wel vloeiend Frans, Engels, Duits, Spaans en Russisch. Rond 1900 begon hij in de familiezaak te werken. In 1908 echter kon hij dankzij een erfenis van moederszijde het zakenleven waarvel zeggen, en zich enkel nog aan reizen en aan zijn passie voor kunst wijden. Hij huwde in 1912 met Elisabeth Cecilia Dolleman, van wie hij in 1922 scheidde, een huwelijk dat kinderloos bleef.

Bij het samenstellen van zijn collecties is Pieter Smidt van Gelder uitermate discreet te werk gegaan. Hij liet bij voorkeur vertrouwde Nederlandse antiekhandelaars in zijn naam optreden, en dit zowel op de nationale als op de internationale kunstmarkt. Er werd daarbij en dit tot zijn laatste levensjaar, uit de hand of in het openbaar gekocht en regelmatig ook verkocht. In het museum zelf, bleef over deze constante evolutie van zijn collectie nauwelijks enige informatie bewaard, zodat het bepalen van de herkomst van het merendeel van de kunstwerken altijd wel problematisch zal blijven.

Deze typische, uiterst discrete houding van de verzamelaar voor wat betreft zijn collecties, wordt goed geïllustreerd door zijn deelname aan de tentoonstelling die in 1929 in het Rijksmuseum georganiseerd werd door de "Vereniging van Handelaren in Oude Kunst in Nederland". Hier werden de topstukken die bij deze handelaren aanwezig waren, of die ze in de loop der jaren aan musea of verzamelaars verkocht hadden, tentoongesteld. De naam Pieter Smidt van Gelder komt bij de bruikleengevers één keer voor en wel met een

portret van Mme. De Pompadour door F. H. Drouais, dat niet tot het bezit van het museum behoort. Daarentegen worden er in het museum verschillende tientallen voorwerpen bewaard die het groene ovale etiket van die bewuste tentoonstelling dragen en hieraan kunnen, op basis van de beschrijvingen in de catalogus, nog een tiental voorwerpen worden toegevoegd die er zeker ook tentoongesteld waren. Al deze voorwerpen kwamen volgens de catalogoog uit "particulier bezit" en werden door verschillende antiquairs voordesteld, onder wie N. Beets, J. Goudstikker, B. Houthakker, J. Morpurgo, S. Mossel, maar vooral door E. Delaunoy, A. Staal, H. Stibbe en J. Stodel. In de familie Smidt van Gelder gaat bovendien het verhaal dat de verzamelaar niet leefde met of tussen zijn verzamelingen, maar dat het merendeel netjes opgeslagen stond in een pakhuis in Amsterdam. Toch was Pieter Smidt van Gelder geen wereldvreemd man. Hij was lid van verschillende sociale en culturele genootschappen als *Artis et Amicitiae* en *Doctrina et Amicitia* en nam ook herhaaldelijk zijn verantwoordelijkheid op in het culturele leven van zijn vaderland. Zo werd hij in 1913 door de Nederlandse regering aangesteld tot lid van de Hoofdcommissie van de Nederlandse afdeling bij de Wereldtentoonstelling te Gent. Hier werden ondermeer een driehonderdtal boeken van Nederlandse auteurs tentoongesteld en het was de bedoeling om na de tentoonstelling deze boeken aan de stad Gent te schenken. Pieter Smidt van Gelder liet voor deze verzameling, voor eigen rekening, een monumentale bibliotheek ontwerpen in "coromandel ebbehout", met beslag in koper en zilver en een kap versierd met beeldhouwwerk. In het museumarchief bleef de toespraak bewaard waarmee hij de sleutels van dit merkwaardige meubel aan burgemeester Braun overhandigde.

Pieter Smidt van Gelder was vooral in de periode 1650 – 1900 geïnteresseerd, in de late barok, de rococo, het neoclassicisme en het historisme. Binnen deze periode ging zijn voorkeur duidelijk uit naar de toegepaste kunsten en meer bepaald naar de luxenijverheid, naar meubilair, siervoorwerpen, oosters porselein, westers porselein en vitrinevoorwerpen, en daarnaast naar "kabinetstukken", schilderijen van veeleer klein formaat, met een grote decoratieve waarde. De houding van de verzamelaar tegenover de toegepaste kunsten wordt goed geïllustreerd door twee van de drie ingelijste opschriften, die bij zijn overlijden in zijn privé-vertrekken gevonden werden, met name "*Le respect de la tradition fait la noblesse des metiers d'art*" en "*Nichts ist in der Welt der Kunstformen gleich wie in der Natur reine Willkür sondern alles durch Verhältnisse und Umstände bedungen*". Door de verschillende deelcollecties heen is inderdaad zeer goed het immense respect van de verzamelaar voor zowel het technische vernuft als voor het esthetische raffinement van de ambachtsslui uit het verleden te voelen. Anderzijds maken ze ook duidelijk wat zijn houding tegenover de vernieuwing van de art nouveau en de

art deco moet geweest zijn en geven ze als het ware het chronologische eindpunt van zijn collecties aan. Het derde opschrift illustreert treffend hoe Pieter Smidt van Gelder over zijn verantwoordelijkheid als verzamelaar dacht en luidt "*The buyer of antiques cannot be classed with the man who squanders his money on luxuries. He is a man whose action will tend to enrich the future art treasures of the nation*". Het zal wel nooit helemaal duidelijk worden waarom de verzamelaar op zestigjarige leeftijd zijn vaderland verliet, alhoewel hij er steeds zijn familiale en sociale contacten behouden heeft, en we kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat hij zijn komst naar België welbewust heeft voorbereid. In oktober 1935 schonk hij inderdaad acht schilderijen aan de Koninklijke Musea in Brussel, een schenking die hem in 1936 het ereteken van Officier in de Kroonorde opleverde. In januari 1937 schonk hij opnieuw eenentwintig schilderijen aan dezelfde instelling, waarna hij in 1938 bevorderd werd tot Commandeur in dezelfde orde. De reden waarom Pieter Smidt van Gelder zich uiteindelijk in Antwerpen vestigde, had ongetwijfeld te maken met de ongelofelijke ruimtelijke mogelijkheden die het hotel Thijs hem bood. Op 18 augustus 1937 richtte Pieter Smidt van Gelder met zes bevriende personen een naamloze vennootschap op, de "*Société foncière centrale du Rond-Point*", waarvan hij 92 procent der aandelen bezat. Deze vennootschap kocht dezelfde dag nog het gebouw aan de Belgiëlei voor de som van 900.000 fr. van de erven Thijs en verhuurde het aan de verzamelaar.

Gezicht op de hal van de bel-etage van het privé-museum Smidt van Gelder
1949

**Gezicht op de tuin van het
privé-museum Smidt van
Gelder**
1949

**De tuin van het privé-
museum Smidt van Gelder**
1940
Gouache op papier

Er werd onmiddellijk gestart met grote herinrichtingswerken onder leiding van architect De Winter. Het gelijkvloers en de tweede verdieping werden ingericht als privé-vertrekken voor de verzamelaar. Om de inrichting van een groot salon mogelijk te maken in de centrale ruimte van de bovenste verdieping, moest de koepel in glas in lood, die de eerste verdieping van daglicht voorzag, wijken. Rond dit salon lagen verschillende kleine vertrekken, een bibliotheek, een bureau, een eetkamer, een slaapkamer en drie kleine "collectie-kamertjes", met ondermeer een zilverkamer. Op het gelijkvloers werd aan de straat een conciergewoonst ingericht en de grote zaal achteraan deed dienst als tuinkamer en werd bovendien voor ontvangsten met een talrijk gezelschap gebruikt. De tuin zelf werd door G. Wachtelaer, volgens een zeer eigentijds ontwerp, volledig opnieuw ingericht. Hij is met zijn niveaoverschillen, trappen, terrassen en muurtjes, met zijn pergola's en zijn fontein en een goed voorbeeld van wat in de jaren dertig de "Moderne Tuinkunst" genoemd werd. De bel-etage en de eerste verdieping werden voor het privé-museum bestemd en aan hun nieuwe functie aangepast. Ook hierbij werden er vooruitstrevende beslissingen genomen die, samen met de tuinaanleg, bewijzen dat de verzamelaar toch minder behoudsgezind was dan men op eerste gezicht wel zou denken. Om te beginnen werd er onrechtstreeks licht geplaatst, een heel eigentijdse ingreep waarvoor de originele plafonds moesten wijken, maar die nog altijd voor een bijzonder aangenaam en objectief licht in de museumzalen zorgt. Daarnaast werden de lambrizingen sterk gereduceerd en vervangen door sobere wandbespanningen in zijde, om aldus een grotere en beter geschikte achtergrond voor de schilderijen te creëren. Iets minder geslaagd lijkt wel

het weghalen van de meeste tussendeuren, maar Smidt van Gelder moet erg gehouden hebben van de enorme perspectieven die aldus tot stand kwamen.

Verder werd er tentoonstellingsmateriaal aangekocht, vitrines, sokkels, stopen enzovoort en uiteindelijk werd de hele verzameling per schip uit Amsterdam naar Antwerpen gebracht.

Op 21 oktober 1938 werd het privé-museum geopend, het kon op aanvraag op donderdagmiddag bezocht worden. Het gastenboek en de talrijke dankbrieven getuigen van het grote succes van dit unieke initiatief en bewijzen dat de verzamelaar zeer goed geïntroduceerd was in de vooraanstaande kringen, maar ook in die van verzamelaars en wetenschappers.

Op het einde van de jaren veertig maakte de toen zeventigjarige verzamelaar zich ongetwijfeld zorgen om het voortbestaan van zijn schepping en in 1949 startten de onderhandelingen tussen Pieter Smidt van Gelder en het stadsbestuur, vertegenwoordigd door burgemeester Lode Craeybeckx, in verband met een mogelijke schenking. Op 10 juni 1949 verwierf Pieter Smidt van Gelder de Belgische nationaliteit en op 26 september van datzelfde jaar werd de notariële akte getekend die deze schenking regelde. De verzamelaar schonk het gebouw en de inhoud van het privé-museum aan de stad Antwerpen en bleef op de beide andere verdiepingen wonen, de Stad nam het onderhoud van het gebouw en de tuin voor haar rekening, zou het museum uitbaten en zou hier, bij het leven van de collectioneur, de opstelling respecteren. Op dezelfde dag legateerde de verzamelaar bovendien bij testament de inhoud van zijn privé-vertrekken aan de stad Antwerpen. Het nieuwe stedelijke museum werd voor het publiek geopend op 12 augustus 1950.

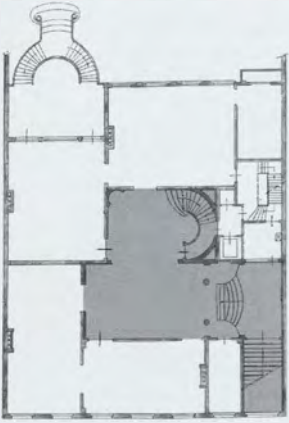
Ter herinnering aan dit genereus gebaar werd in het stadhuis een glasraam geplaatst met het wapen van Pieter Smidt van Gelder; bovendien werd de verzamelaar op 11 maart 1950 benoemd tot Commandeur in de Leopoldsorde en werden op initiatief van burgemeester Lode Craeybeckx stappen gezet om de schenker in de adelstand te laten verheffen. Op 15 oktober 1954 werd Pieter Smidt van Gelder bij open brieven gegeven te Brussel, door Z. M. Koning Boudewijn in de adelstand verheven en werd hem de persoonlijke titel van Ridder verleend. De verzamelaar overleed op 11 december 1956 en werd begraven in het stedelijk erepark Schoonselhof.

**Glasraam met het
wapenschild van Pieter
Smidt van Gelder**

1950
Glas in lood
Stadhuis Antwerpen

De bel-etage

De hal van de bel-etage

Aan de trap die naar de bel-etage leidt, zien we een monumentaal ensemble in verguld brons of ormolu. De wandklok werd in een rustige, classicistische rococo uitgevoerd. Het ontwerp van deze klok wordt aan Jacques Caffieri (1678–1755) toegeschreven op basis van zijn atelierinventarissen van 1747 en 1755. Er is daar immers sprake van een karteluurwerk, bekroond door een "Venusster" en door een met twee duiven bespannen wagen. Onderaan zien we de kleine Amor die de slapende Venus wil toedekken, of haar integendeel wil komen wekken. De driearmige wandlichten met acanthusbladeren en eikeloof zijn in een veel beweeglijker rococo. Ze worden precies omwille van deze stilistische eigenschap aan Jean-Claude Duplessis († 1783) toegeschreven. De stijl die wij vandaag "rococo" noemen, werd in de achttiende eeuw "goût pittoresque" genoemd.

Gezicht op de hal van de bel-etage

Het wandtapijt aan de overzijde komt, evenals het grote tapijt in de hal, uit de Koninklijke Manufactuur van Beauvais. Deze manufactuur werd in 1664 door Colbert opgericht in het kader van diens politiek om de luxenijverheden in Frankrijk te promoten. In tegenstelling tot de twee jaar vroeger opgerichte manufactuur van de Gobelins, die uitsluitend voor de koninklijke residenties werkte, zou Beauvais zich tot het welstellende binnen- en buitenlandse publiek richten. Het aanvankelijk gevoerde beleid was niet erg succesvol, en in 1684 werden de gebouwen en domeinen van de manufactuur door Louvois opnieuw verpacht voor een periode van dertig jaar. De nieuwe directeur, Philippe Behagle (1641–1705), was afkomstig uit Oudenaarde maar had zijn opleiding in de ateliers van de Gobelins genoten. Colbert zou hem terug naar Oudenaarde sturen en naar Doornik en Rijsel om aldaar de textielindustrie, die sterk onder de recente oorlogsprikelen geleden had, nieuw leven in te blazen. Een groot deel van de Zuidelijke Nederlanden was immers in de loop van de Frans-Spaanse oorlogen in Franse handen overgegaan. In 1684 vertrok Behagle dus opnieuw uit zijn geboortestreek, maar ditmaal met ongeveer zeventig van zijn Vlaamse medewerkers, met hun weefgetouwen, hun stock aan wandtapijten en materialen en met al hun privé-bezittingen. In Beauvais zou hij verschillende ateliers oprichten en een tekenschool. Daarnaast opende hij ook winkels in Parijs en in Lyon, om rechtstreeks de verkoop van zijn wandtapijten te bevorderen én daarbij de concurrentie met de productie uit Brussel aan te gaan. Het wandtapijt aan de trap komt uit de reeks der *Grotesken*, de belangrijkste reeks die onder het beheer van Behagle in Beauvais geweven werd. Het ontwerp is van Jean-Baptiste Monnoyer (1636–1699) uit Rijsel, die vooral als bloemschilder en graveur actief was. Hij heeft zich bij dit ontwerp sterk laten inspireren door het oeuvre van de architect en ornamentontwerper Jean Berain (1637–1711). Berain had ondermeer de sinds de renaissance populair zijnde grotesken, in een totaal nieuwe stijl uitgewerkt, die al heel goed de nakende achttiende eeuw laat aanvoelen. De tapijten beelden telkens een speels tuinpaviljoentje uit, bekroond door een imaginaire constructie van de meest uiteenlopende voorwerpen en dieren en bevolkt door acteurs, muzikanten en acrobaten. Ons tapijt stelt een *Offerande aan Bacchus* voor. Het grote tapijt, dat de signatuur van Behagle draagt, komt uit een reeks van *De twaalf maanden*, waarbij telkens een ander koninklijk kasteel wordt voorgesteld in een landschap met personages. Ons tapijt stelt *De maand juli* voor, met Lodewijk XIV op jacht in het bos van Vincennes. Het ontwerp wordt toegeschreven aan de Vlaamse veldslag-, genre- en landschapschilder Adam Frans Van Der Meulen (1632–1690).

De hal van de bel-etage

Ensemble bestaande uit het wandtapijt met *De maand juli of Lodewijk XIV op jacht in het bos van Vincennes* van Philippe Behagle (1641–1705), een kaststel met drie vazen en twee bekers in Imari-porselein, drie grote Japanse vazen uit de negentiende eeuw en een Italiaanse neoklassieke tafel met plaquettes in Wedgewood

Op de trap, op een lage Chinese tafel en op een Italiaanse koffer staat een indrukwekkend ensemble Japanse vazen in Imari-porselein. De Europeanen hadden in de zestiende en de vroege zeventiende eeuw enkel het algemeen bekende blauw-witte porselein uit China geïmporteerd. Door de crisis die in China heerste in de periode tussen de ondergang van de Ming-dynastie (1644) en de opkomst van de Qing-dynastie (1681), was de Chinese porselein-productie echter sterk verstoord, zodat de Europeanen naar een andere leverancier moesten uitkijken. Japan had echter in 1639 zijn grenzen voor alle buitenlanders gesloten, behalve voor de Hollandse Verenigde Oostindische Compagnie (V.O.C.) en voor de Chinese handelaars. Vanaf 1641 mochten deze buitenlanders bovendien enkel nog verblijven op Deshima, een artificieel eilandje dat in de baai van Nagasaki was aangelegd. Japan paste zich zo goed mogelijk aan de nieuwe vraag aan, maar slaagde er nooit in om het produktieniveau van China te halen. Het porselein werd er immers in kleine familiebedrijfjes vervaardigd, zonder een centraal, coördinerend beleid. Hierdoor bleven de prijzen ondermeer relatief hoog. Anderzijds is het door de Japanse produktie dat de Europeanen voor het eerst in contact kwamen met polychroom porselein, wat natuurlijk het enorme succes ervan verklaart. Het porselein dat hier getoond wordt, werd vervaardigd in Arita, op het eiland Kyushu, en dankt zijn naam aan de havenstad Imari, vanwaar het naar Nagasaki gevoerd

werd. Het heeft een typisch decor van polychrome opglazuurkleuren gecombineerd met onderglazuur blauw. Men heeft een driekleurig decor, of *sansai*, met blauw, rood en goud en een vijfkleurig decor; of *gosai*, waarbij ook nog groen, geel en paars of zwart werd toegevoegd. Wanneer dit porselein zeer rijk versierd is, zodat het wit van de eigenlijke scherf bijna niet meer zichtbaar is, spreekt men van brokaatdecor of *nishiki-de*. Het is vooral dit laatste decor dat in de baroktijd in Europa zeer gezocht was. Het hoogtepunt van deze export ligt tussen 1680 en 1720. De gebruikte motieven van dit type porselein zijn meestal nog Chinees, maar ze worden op een typisch Japanse wijze in een complex decoratiesysteem verwerkt, met grillige cartouches en elkaar overlappende ornamenten.

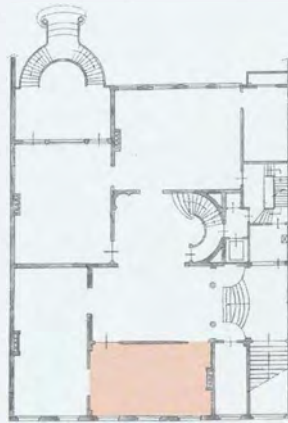

De drie armstoelen in de kleine hal zijn het werk van "menuisiers", meubelmakers die in massieve, meestal inlandse houtsoorten werkten. Ze waren hierbij enkel bevoegd voor het constructieve gedeelte van het meubel, met de moulures en wat eenvoudig snijwerk, zoals we dat zien bij de gele zetel. Deze bijzonder elegante armstoel draagt het slagmerk van Nicolas Quinibert Foliot (meester in 1732), een van de belangrijkste stoffenfabrikanten onder Lodewijk XV. Het snijwerk van zwaarder gedecoreerd meubilair; zoals bij de beide andere armstoelen, moest daarentegen worden uitbesteed aan een beeldhouwer: Het is interessant om de stijleigenschappen van het snijwerk van de grijze régence zetel, met zijn nog ietwat stijf en absoluut symmetrisch decor; te vergelijken met het veel beweeglijkere en licht asymmetrische decor van de bruine Lodewijk XV-zetel. Vaak werd het houtwerk daarna toevertrouwd aan een tweede specialist, de schilder-vergulder. Tot slot werd voor de opmaak van de zetel een beroep gedaan op een derde specialist, de stoffeerder. Hij gebruikte alle mogelijke textielsoorten, waarvan vooral die op basis van wol tot ons gekomen zijn. Zetelbekledingen in tapijtwerk werden ook vervaardigd in de manufacturen van wandtapijten. Op het einde van de zeventiende eeuw reeds werd de bekleding van zitmeubilair uitgevoerd volgens een ontwerp dat aangepast was aan dat van de wandbespanning. Een mooi voorbeeld daarvan is de bruine

zetel, met zijn bekleding die "en suite" is met een reeks groteskentapijten uit Beauvais. Het was niet uitzonderlijk dat een dergelijk ensemble van wandtapijten, kamerscherm, zitmeubilair en haardscherm met het veranderen van de seizoenen, twee- tot zelfs viermaal per jaar, werd vervangen door een volledig ander en beter aangepast geheel. Zetelbekledingen in borduurwerk, zoals bij de gele zetel, werden uitgevoerd door gespecialiseerde borduurders, of waren een produkt van huisvlijt. De gele zetel is bovendien opgemaakt "à chassis", wat wil zeggen dat het textiel en de vulling niet vastgenageld zijn op het houtwerk van de zetel, maar er los, op een raamwerk gemonteerd, op zitten. Dit systeem gaf de eigenaar de kans om, bij wisselende seizoenen, slechts deze los gemonteerde kussens te moeten vervangen, wat natuurlijk een enorme besparing was. Het gaf bovendien de meubelmaker de kans om zelf met de klant te onderhandelen, waar dat bij het andere systeem het voorrecht van de stoffeerder bleef. De staande klok of "régulateur" is het werk van een "ébéniste", een meubelmaker die zijn meubels afwerkte met een dunne laag fineer van kostbare houtsoorten en bronsbeslag. De klokkenkast draagt het slagmerk CHCR, de nog niet geïdentificeerde initialen van de maker, wat op de Parijse herkomst ervan wijst. Het meubel werd echter besteld vanuit de provincie, want het uurwerk is gesigneerd "Jollin à Orléans". Dit is een combinatie die veel voorkomt en die van het allesoverheersende overwicht van de Parijse meubel-

Gezicht op de hal van de bel-etage van op de trap

makerij getuigt. Het bronsbeslag is van zeer hoge kwaliteit en met zijn maskerkop, zijn naturalistische hoeklementen met palmblederen, gecombineerd met absoluut symmetrische decoratieve elementen zeer typerend voor de *régence*-stijl. Twee andere stukken uit de collectie meubilair zijn van zeer prestigieuze Russische herkomst. De barometer-thermometer draagt op de rug een rode lakzegel met de tweehoofdige adelaar en daarrond de tekst *Keizerlijk Hermitage* en komt dus uit het paleis van de tsaren in Sint-Petersburg. Het kleine neoklassieke tafeltje komt, zoals het gedrukte etiket met *Paleisadministratie Petrodvoretz* bewijst, uit het keizerlijke paleis met die naam, dat even buiten Sint-Petersburg gelegen is. Het tafeltje is bovendien versierd met panelen in "verre-églomisé", achterglasschildering, die hier zeer sober in zwart en bladgoud is uitgevoerd. Dit is een typisch Russisch decoratief gegeven bij de neoklassieke meubelkunst. Een vergelijkbaar decoratie-principe werd toegepast bij de grote neoklassieke Italiaanse tafel, in het midden van de hal. Hier werden echter Engelse medaillons in Wedgewood gebruikt, met ondermeer de portretten van *Marcus Aurelius* en zijn vrouw *Faustina*.

De roze zaal

De pendule met de muziekinstrumenten op de schouw kan zonder twijfel toegeschreven worden aan Jean-Joseph de Saint-Germain (actief tussen 1747 en 1772), omdat er twee andere, gesigeneerde, exemplaren van bestaan en omdat het element met de doedelzak als een vast kenmerk binnen zijn oeuvre beschouwd wordt. Ze is in Lodewijk XV-stijl, maar kondigt door haar bekroning met een klassieke vaas al voorzichtig het neoclassicisme aan. De driearmige kandelaars met rennende bacchanten zijn negentiende-eeuwse montages, die gebaseerd zijn op de *Bacchante met cymbalen* en de *Bacchante met een drinkschaal* van Joseph-Charles Marin (1758–1834), de meest talentrijke leerling van Claude-Michel Clodion (1738–1814). Er zijn enkele sterk gelijkende girandoles gekend, ondermeer in de Wallace Collection, die uit de achttiende eeuw stammen. De rococo haardijzers met Turken werden geïnspireerd door prenten uit de reeks *Ornements pour café, thé et tabac* van Johann Esaias Nilson (1721–1788). Ze zijn ongetwijfeld ontstaan onder invloed van de Turcomanie, een mode voor al wat Turks was of uit het Nabije Oosten kwam, die wel de hele achttiende eeuw latent in Europa aanwezig was. Het museum bezit drie achttiende-eeuwse Franse waaiers van grote kwaliteit. De exemplaren op de secretaïres hebben benen uit besneden en opengewerkt paarlemoer, dat met bladgoud en -zilver belegd werd. De waaierbladen hebben vanzelfsprekend erg vrouwelijke onderwerpen. Op de linker waaier wordt de *Mooie Helena* voorgesteld, die door Venus op de hoogte gebracht wordt van de liefde van Paris en rechts zien we de *Godin Juno*, die Aeolus vraagt om winden en regen binnen te houden en zo de vloot van Aeneas te beschermen. De waaier op het tafeltje is de meest luxueuze. Hij is van het type "à grand vol", met een spanwijdte van 180 graden. De waaierbenen hebben grote opengewerkte medaillons ter halver hoogte en zijn verguld in drie kleuren. Op het blad wordt een *theaterscène* voorgesteld waarbij een meisje in galant gezelschap door haar vader of haar oudere echtgenoot betrappt wordt. Het is een huwelijkswaaier, met op de buitenbenen portretminiaturetjes van het jonge paar.

Waaier met theatrale voorstelling

Parijs
Midden achttiende eeuw
Gouache op papier en perkament, gedeeltelijk verguld paarlemoer, diamantjes en portretminiaturen (één ontbreekt)

Ook de schilderijen in deze zaal zijn Frans. Boven de schouw hangt een *Bacchanaal* van Jean-Baptiste Marie Pierre (1714–1789), die het tot "Premier Peintre du Roi" en directeur van de "Académie" bracht. Het wordt geflankeerd door twee ovale doeken met *Bachus en Ariadne* en *De schaking van Europa* door Zeus van Jan Jacob Spoede (ca. 1680/85 – ca. 1757/60), een Antwerpenaar die in Parijs carrière maakte, waar hij beïnvloed werd door Watteau. Tussen de ramen hangen twee mooie portretten, links het anonieme *Portret van een dame als Diana* en rechts het *Portret van een dame als Harlekijn* van François Louis Joseph Watteau de Lille (1758–1823). Aan de muur tegenover de ramen hangt in het midden een typisch pseudo-portret van Alexis Grimou

(1678–1733), een *Jongedame met mof*. Daaronder zien we een *Badend gezelschap*, een "conversation à la mode" of "fête galante" van Pierre Antoine Quillard (1701–1733), een andere navolger van Antoine Watteau. Links en rechts hiervan hangen vier neoklassieke landschappen, een paar *Landschappen met herders* van Jean-Baptiste Pillement (1728–1808) en een paar *Landschappen met vissers* van Lacroix (†1782). Uiterst rechts hebben we nog een charmante kopie naar *De verteller* van Antoine Watteau (1684–1721), die vroeger aan Philippe Mercier werd toegeschreven, en het mysterieuze paneeltje met *Wandelaars in een laan* van Hubert Robert (1733–1808), die ondermeer als tuinarchitect te Versailles gewerkt heeft. Uiterst links hangen dan nog twee genrefereeltjes, namelijk *Twee danseressen* van Jean Frédéric Schall (1752–1825), een schilder die vooral succes had bij de Parijse burgerij, en een *Jong meisje bij het opstaan* van de heel populaire Zweeds-Franse meester Niclas II Lafrensen (1737–1807).

De Chinese porseleinmakers hebben zich steeds aan de wensen van hun klanten aangepast en vaak zowel de modellen als de decors van hun productie "op bestelling" uitgevoerd, eerder dan naar eigen inzicht te werken. In deze zaal wordt dergelijk bestellingsporselein tentoongesteld, in de linker vitrine vooral voor wat betreft de vorm en rechts voor wat betreft het decor: Om duidelijk te maken welke vormen in Europa gewenst waren, werden naast modellen van hout, aardewerk, Europees porselein en zelfs glas, ook voorbeelden van metaal, naar China gestuurd om daar gekopieerd te worden. Naast de Nederlandse V.O.C. hebben zowat alle Europese mogendheden en, na 1784, ook Amerika dit soort bestellingen geplaatst en daarnaast ook druk elkaars modellen overgenomen. Voor de Europese markt werden er zoutvaatjes, botervlootjes, olie- en azijnstellers, mesheften, suikerstrooiers, diverse modellen kannen, wandfontein, scheerbekken, kamerpotten, tulpenvazen enzovoort in Chinees porselein vervaardigd. Onder invloed van de grote pronkserviezen die rond 1725 in Meissen ontstonden werden ook volledig geassorteerde serviezen van verschillende honderden onderdelen in China besteld, met sauskommen, slakommen, terrines en diverse modellen en formaten van borden en schalen. Ook ontstond er aangepast serviesgoed voor het drinken van thee (reeds in de zeventiende eeuw), koffie (rond 1700) en chocolade (na 1730) en onder invloed van het Westen kregen de diverse hierbij horende kopjes oren. Waarschijnlijk reeds tegen het einde van de zeventiende eeuw begon men vanuit Europa behalve modellen, ook prenten en tekeningen naar China te zenden, om de hierop voorkomende voorstellingen op porselein te laten overnemen. Ze werden vooral aangebracht op borden en schotels, maar ook op bekers, kannen en op volledige thee- en eetserviezen. De meest uiteenlopende onderwerpen kwamen hierbij aan bod, zoals landschappen en marines, het dagelijkse leven, galante en erotische scènes, literatuur en mythologie, godsdienst

en politiek. Een groep apart binnen het bestellingsporselein vormt het serviesgoed met de wapens van Europese adellijke families. Meestal betrof een dergelijk decor enkel het plat van borden en schalen en bleef de versiering van de platte randen Chinees. Uitzonderlijk werden echter ook hier aan Europa ontleende decoraties gebruikt. Dit soort bestellingen werd meestal door privé-personen geplaatst en niet door de verschillende Compagnieën, zodat er weinig of geen archiefmateriaal bewaard bleef in dit verband. Voor de Hollandse V.O.C. zijn hierop twee uitzonderingen. Eerst en vooral waren er de *haringbordjes*, die in Nederland vanzelfsprekend zeer populair waren en die dan ook onder die naam in de registers van de Compagnie voorkwamen en in groten getale besteld werden. De V.O.C. heeft echter ook geprobeerd zelf meer modieuze ontwerpen voor serviesgoed naar China te sturen. Ze had hiertoe een schilder aangetrokken, Cornelis Pronk (1691–1759), die per jaar een nieuw ontwerp zou leveren voor een volledig servies en voor enkele andere gebruiksvoorwerpen. Het aanmaken van dit materiaal in China kwam echter enorm duur uit, zodat het experiment na vier jaar gestaakt werd. Op de muur tegenover de schouw worden borden in drie van de vier "Pronk-decors" tentoongesteld, namelijk *De parasoldames* (1734), *De vier doktoren* (1735) en *Het prieel* (1736). Het systeem van het bestellingsporselein heeft er ongetwijfeld toe bijgedragen dat vaak nog enkel de eigenlijke voorwerpen met hun glazuurlaag in het binnenland vervaardigd werden, terwijl de decoratie geheel of gedeeltelijk in ateliers in Kanton uitgevoerd werd.

Verder staat in deze zaal nog een mooi ensemble Lodewijk XV-meubels. De beide secretaïres en het tafeltje dragen de twee door de Parijse gilde voorgeschreven "estampilles" of slagmerken, namelijk het gildemerk *JME*, wat staat voor *Jurande des Maîtres Menuisiers-Ebénistes* en de naam van de meester. Deze verplichting bestond reeds vroeger, maar werd in 1744 opnieuw en met grote nadruk opgelegd in de hoop om aldus de steeds toenemende concurrentie van niet-leden tegen te gaan én om een controleerbaar taxeesysteem uit te bouwen. Het merk *JME* illustreert bovendien dat bij deze gilde zowel de meubelmakers "menuisiers", die in massief, veelal inlands hout werkten en die vooral zitmeubilair, tafels, consoles, bedden en lambrizingen maakten, aangesloten waren als de meubelmakers "ébénistes", die hun meubels met een dunne laag kostbaar fineerhout bedekten. De beide secretaïres met chinoiserie-marqueterie dragen het merk van P. Migeon (1701–1758), een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de rococo. Het leestafeltje met geometrische marqueterie draagt de merken van Jean-François Oeben (1721–1763), die gespecialiseerd was in meubels met mechanische systemen en van Denis Genty (meester in 1754). Oeben wordt beschouwd als de uitvinder van dit soort leestafeltjes. De tweede estampille van Genty, wijst er mogelijk op dat hij dit

De roze zaal

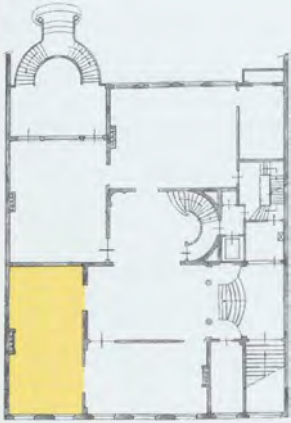
Ensemble bestaande uit schilderijen van Franse meesters, een commode met bloemenmarqueterie, twee vergulde zetels met chinoiserien, twee driearmige kandelaars met rennende bacchanten en een bord met *De drie doktoren*

meubel ooit verhandeld heeft, of dat hij in onderaanneming voor Oeben gewerkt heeft. Bij dit meubel kan het volledige blad in de ene richting geschoven worden, waarna de middelste lade in de andere richting open gaat, waaruit dan een boekensteun opgeklapt kan worden. Dat de coiffeuse met muziekinstrumenten en de grote commode met bloemenmarqueterie geen slagmerk dragen wil niet zeggen dat ze van minderwaardige kwaliteit zijn, maar veeleer dat hun maker de reglementen en de daarbij horende taksen kon ontduiken, of dat hij een buitenlander was, die zijn atelier had in de vrijplaatsen rond bepaalde grote kloosters. De commode draagt wel een interessant merk op de hoekelementen in brons, namelijk een kleine "gekroonde C", een taksmerk op koper dat in gebruik was van 1745 tot 1749, en dat dus een tamelijk precieze datering aan dit meubel geeft.

De grote zetels, in Lodewijk XV stijl, dragen het slagmerk van Jean-Baptiste Cresson (1720–1781). De bekleding van hun ruggen is geïnspireerd door de reeks van tien wandtapijten met chinoiserieën, die in 1743 door Boucher ontworpen werd. Ook de ruggen van kleine zetels in Lodewijk XVI stijl, die spelende kinderen voorstellen, gaan op composities van deze meester terug. Voor de zittingen van deze zetels en voor de bankjes echter, werden de illustraties, ontworpen door Oudry bij de Fabels van Jean de La Fontaine (1621–1695) gebruikt. Dergelijke combinaties van bekledingen uit verschillende reeksen, komen regelmatig voor bij het zitmeubilair uit de XVIIIde eeuw. Deze tapisserieën zijn wellicht afkomstig uit de manufactuur van Beauvais.

Jean-François Oeben (1721–1763) en Denis Genty (meester in 1754)
Leestafeltje met geometrische marqueterie
Parijs
Midden achttiende eeuw
Exotische houtsoorten op een kern in eik, beslag in verguld brons

De gele zaal

□ Het levensgrote *Kinderportret* stelt Pieter Smidt van Gelder voor op vierjarige leeftijd. Volgens een archiefdocument is hij gekleed als "Spaanse grande", in een pakje van donkerblauw fluweel, met witte kanten kraag en manchetten, dat in het museum bewaard bleef. Het werd geschilderd door Thérèse Schwartz (1851–1918), een zeer begaafde portrettiste, die zich in het bijzonder op "society"-portretten heeft toegelegd. Het kleine *Bloemstuk* naast dit portret is van de Nederlander Jan van Huysum (1682–1748), die in de eerste helft van de achttiende eeuw de "Fenix aller Bloemschilders" genoemd werd. Zijn dynamische, asymmetrische composities kenden nog tijdens zijn leven een enorm succes, en ze waren dan ook in de belangrijkste verzamelingen van Europa vertegenwoordigd. Van Huysum heeft in de tweede helft van de achttiende en tot ver in de negentiende eeuw grote invloed gehad. Aan de andere kant van de schouw hangen *Bloemstukken* van twee navolgers, Cornelis van Spaendonck (1756–1840) en Georgius Jacobus Johannes van Os (1782–1861). Deze hebben beiden een deel van hun carrière in Parijs doorgemaakt,

Cornelis van Spaendonck
(1756–1840)
Bloemstuk
 Noordelijke Nederlanden
 1812
 Olieverf op doek

waar ze ondermeer als gespecialiseerd bloemenschilder aangetrokken werden door de porseleinfabriek van Sèvres. Ertussen hangt een *Bloemstuk* van Emanuel Fries (1778–1852) dat uit dezelfde periode dateert, maar dat met zijn ietwat stijve, symmetrische compositie en het gebruik van een nis veeleer naar zeventiende-eeuwse voorbeelden verwijst. Op de eerste verdieping, in de blauwe kamer, hangen nog twee werken van navolgers van Van Huysum, met name Gerardus van Spaendonck (1746–1822), de broer van Cornelis, en Willem Robart (1750–1770).

In de interieurkunst van de periode tussen 1700 en 1835 was het gebruik van verguld brons of ormolu van zeer groot belang.

Enerzijds stond het ten dienste van andere produkten van de kunstnijverheid, zoals bijvoorbeeld meubilair, draai- en sluitwerk, balustrades en traliewerk, koetsen en paardetuig, degen, wandelstokken enzovoort, maar anderzijds werd er een heel gamma van op zichzelf staande voorwerpen in vervaardigd. We denken dan aan haardijzers, pendules, kandelaars, wandlichten en girandoles. Alhoewel het hier om gebruiksvoorwerpen gaat, kunnen we ze, voor deze tijdsperiode althans, niet echt als voorwerpen van toegepaste kunst beschouwen, want ze werden meestal ontworpen door beeldhouwers. Ze kunnen dan ook beschouwd worden als een voortzetting van de zelfstandige kleinplastiek, zoals die ontstaan is in de renaissance. In de betrokken periode benadrukte men alle belangrijke punten van de symmetrisch aangelegde interieurs met dit soort voorwerpen en het veelvuldige gebruik van spiegels vergrootte hierbij nog hun belang. Deze elementen in brons werden, voor één ruimte, ontworpen volgens een totaalconcept, dat dikwijls met iconografische details verwees naar de functie van een bepaalde ruimte of naar de activiteiten van de bewoner. De belangrijkste plaats binnen deze interieurs was de schouw, die met haar haardijzers, pendule, kandelaars en wandlichten in ormolu én met haar grote spiegel uitgroeide tot de typische "cheminée à la française". Een dergelijke schouw was meer dan het optische middelpunt van een vertrek, of de bron van warmte en licht. Met haar prestigieuze decoratie vormde ze vooral de ideale achtergrond voor het belangrijkste personage in een gezelschap, rond wie zich de "cercle" der genodigden volgens een nauwgezette hiërarchie moest ontplooiën. De wandlichten met een fluitspelende knaap, boven de schouw, zijn een ontwerp van 1787 door Jean Haure (actief 1766–1796) voor het Franse hof. Het ontwerp van de haardijzers met lier en fakkel werd in 1771 door Quentin-Claude Pitoin (actief 1733–1777) in 1771 voor Versailles geleverd. De monumentale wandlichten met saterkoppen aan de overkant zijn een ontwerp van François Remond (1747–1812) voor de herinrichting van het appartement van de Comte d'Artois in het "Palais du Temple". Deze drie stellen behoren tot volle Lodewijk XVI-stijl, een rijkelijke stijl vol levensvreugde en elegantie, die indertijd "goût grotesque" of "goût étrusque" genoemd werd.

Quentin-Claude Pitoin
(actief 1733–1777)
Haardijzer met lier
en toorts

Parijs
1771
Verguld brons

De wandlichten met atlanten, aan weerszijden van de vitrine, zijn rond 1770 ontstaan in de omgeving van Jean-Louis Prieur (actief 1766–1783). Ze zijn iets strenger van sfeer en behoren nog tot de vroege Lodewijk XVI-stijl, de "goût grec".

In de grote vitrine wordt een omvangrijke collectie famille-rose porselein bewaard. Dit porselein wordt gekenmerkt door meerkleurige emailverven, die op het glazuur worden aangebracht en waarbij de kleur roze, in verschillende gradaties of tinten, domineert. Van alle famille-rose decors is het decor met haantjes zeker het meest bekend, maar ook andere vogels, allerhande insecten en bloemen als asters en pioenen waren heel populair. De termen famille-rose, -noire, -verte en -jaune werden in 1862 geïntroduceerd in een Franse publikatie over Chinees porselein. Zoals dikwijls in de kunstgeschiedenis voldoen ze echter niet volledig om een bepaalde groep voorwerpen aan te duiden. Een andere terminologie om enig onderscheid in een klassement in het Chinese porselein te brengen, is de namen van de regerende keizers te gebruiken, een systeem dat evenmin volledig voldoet. Dit porselein kan aldus aan de regeringsperiode van keizer Qianlong (1736–1795) toegeschreven worden. In het midden van de zaal staan een aantal vazen en schalen in famille-noire, een van de kostbaarste soorten Chinees porselein omwille van de moeilijkheden die het fabricageproces met zich meebracht. De schalen op het rechthoekige tafeltje hebben een heel bijzonder decor. Ze werden namelijk niet voor de Europese markt vervaardigd, maar voor de Siamese. Ze illustreren dat in China evenzeer en veel vroeger dan voor de Europeanen "bestellingsporselein" vervaardigd werd voor bestemmingen in het Verre Oosten, voor Indië én voor de hele Mohammedaanse wereld.

Bijzonder is de opstelling van porselein op consooltjes tegen de lambrizeringen. Onder invloed van de architect Daniel Marot (1663–1752), een uit Frankrijk gevluchte Hugenoot, ontstond in Nederland de mode om aanvankelijk vooral schoorstenen, maar later ook

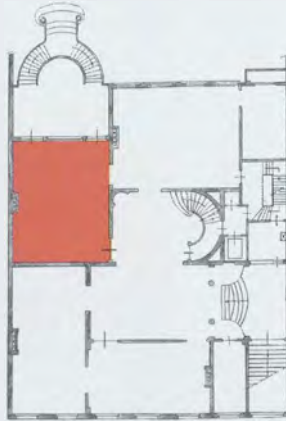
nissen en wanden te decoreren met een overvloed aan Chinees porselein, dat op sokkeltjes en richels werd geplaatst. De opstelling was steeds absoluut symmetrisch want men betrachtte hierbij veeleer om met de algemene indruk te imponeren dan om de verschillende voorwerpen zelf tot hun recht te laten komen. Men zou hiertoe ook speciale piramidevormige étagères ontwerpen om bovenop kabinetten te zetten en vanaf het eerste kwart van de achttiende eeuw zou de vitrinekast als porseleinkabinet verschijnen. Meestal bleef dit soort van opstellingen beperkt tot de intimiteit van kleinere vertrekken, maar in Duitsland zou dit gebruik aanleiding geven tot het inrichten van werkelijk grootschalige en weelderig ingerichte porseleinvertrekken in vorstelijke residenties.

De gele zaal

Ensemble bestaande uit twee kaststellen in famille-rose porselein, een paar wandlichten met atlanten in verguld brons, een "table à trois fins" en een paar vazen en enkele schalen in famille-noire porselein

In deze zaal staan meubels bij elkaar uit diverse stijlperiodes. Van de Lodewijk XV-commodes is het kleine exemplaar tussen de ramen zeker van de beste kwaliteit; het draagt dan ook het slagmerk van Pierre Roussel (1723–1782), een heel beroemd ebenist, die ook als meubelhandelaar actief was. Het fineer is hier niet met figuratieve marqueterie uitgewerkt, zoals we elders zagen, maar "en frilage". Hierbij wordt gespeeld met de decoratieve mogelijkheden van de houtnerf, die onder een bepaalde hoek verzaagd wordt. De commode met het grote boekje draagt de estampille van Hubert Hansen (meester in 1747), en die met de bloemenmand het merk van de nauwelijks bekende ebenist Sengens. De tafeltjes in het midden van de zaal zijn in Lodewijk XVI-stijl. Het verschil in stijl met de commodes is opvallend, met hun sobere basisvorm, hun duidelijk afleesbare constructie, hun rechte poten en hun symmetrisch bronsbeslag met motieven die naar de klassieke oudheid verwijzen. Bij het ronde tafeltje met het blad in gele marmer hoort een extra inlegblad, dat aan de ene zijde bekleed is met leder en aan de andere zijde met laken. In de regel van het meubeltje zitten bovendien twee schuifjes en twee tabletjes. Het is een typische "table à trois fins": met het stenen blad is het een "table à déjeuner", leder wordt gebruikt voor de "table à écrire" en laken voor de "table bouillotte", voor het spelen van een kaartspel. De vier armstoelen met hun kleurrijke tapiseriebekleding met boeketten behoren tot de Restauration. Deze stijl situeert zich na de empire., Hier wordt voor de vormen en de decors naar de Lodewijk XVI-stijl teruggesproken, maar met behoud van de plechtstatigheid die de empireestijl kenmerkte.

De rode zaal

Bij het binnentreden van deze zaal treft onmiddellijk het grote *Vogelconcert* van Melchior de Hondcoeter (1636–1695).

Deze compositie, waarbij vogels van diverse pluimage samen zingen onder leiding van de uil, moet waarschijnlijk opgevat worden als een satire op de menselijke samenleving. In deze zaal worden verder enkele typische Hollandse landschappen uit de zeventiende eeuw getoond. Jan van Goyen (1596–1656) en Salomon van Ruysdael (1600/02–1670) worden als de grote vernieuwers van de Hollandse landschapschilderkunst

Melchior de Hondcoeter (1636–1695)

Het Vogelconcert

Noordelijke Nederlanden
Tweede helft zeventiende eeuw
Olieverf op paneel

beschouwd. Typisch voor deze vernieuwing zijn de zogenaamde "realistische landschappen", waarbij echter aan het beleven van de natuur en de atmosferische binding toch nog meer belang gehecht werd dan aan de exacte weergave ervan. Het belangrijkste kenmerk hierbij zijn de lage horisonten, met luchten die bijna driekwart van de compositie innemen. Het grote doek van Van Ruysdael stelt een *Riviergezicht met de ruïne van het slot Egmond* voor. Het slot Egmond op de Hoef, in de omgeving van Alkmaar, was de residentie van de graven van Egmond, een van de meest vooraanstaande families van de Nederlanden. Het werd in 1573 door een brand vernietigd. Van Goyen wordt in deze zaal vertegenwoordigd door een rond schilderijtje, een *Poel met vissers*, en in de volgende zaal door twee *Duinlandschappen*. Als pendant van het "tondo" is er een *Woelige zee* van Jan Porcellis (voor 1584–1632), die met zijn atmosferisch opgevatte zeegezichten de grote vernieuwer was van de Hollandse marineschilderkunst. Vergeten we niet het kleine *Landschap met laan en omwald kasteel* van Esaias I van de Velde (1591–1630), die als leraar van Van Goyen als een

sleutelfiguur beschouwd wordt bij het ontstaan van het Hollandse realistische landschap, en drie werkjes van de jongere generatie, Jan Asselijn (1610/20 – 1652), Job Berckheyde (1630 – 1693) en Frederik de Moucheron (1633 – 1686), die duidelijk opnieuw meer interesse had voor het niet-Hollandse landschap. Naast de schouwen hangen enkele mooie stillevens. Het eenvoudige, doch helder geschilderde *Stilleven met vruchten en dood gevogelte* is een uitstekend werk van Harmen van Steenwijck (1612 – na 1656), maar nog soberder en met een grotere atmosferische binding, is het *Stilleven* van Pieter Claesz. (1597/98 – 1660/61), een van de grootmeesters van het zogenaamde "monochrome banketje". Nicolaas van Gelder (1636 – 1657/77) wist in zijn *Stilleven met druiven en vijgen* op een schitterende manier de verschillende materialen weer te geven en bij het *Stilleven met aardbeien en kersen* van Jan Mortel (ca. 1650 – 1719) is vooral de uitbeelding van de grote schaal in Chinees porselein interessant. Ze behoort tot het zogenaamde "Kraakporselein", een type van exportporselein dat onder de regering van Wanli (1573 – 1619), de laatste grote Ming-keizer, in groten getale naar Europa verscheept werd.

Het grootste deel van het porselein dat vanuit China naar het Westen kwam, is vervaardigd in het porseleincentrum Jingdezhen in de provincie

Kiangsi, waar de eerste keizers van de Ming-dynastie (1368 – 1644) de porseleinfabricatie concentreerden. Hier bevonden zich zowel de keizerlijke als een groot aantal privé-fabrieken en van hieruit werd het porselein naar Beijing/Peking (op 2.500 km) of voor export naar Guangzhou/Kanton (op 1.000 km) gevoerd. Na de val van de Ming-dynastie braken gedurende een lange periode onlusten uit, waarbij in 1675 Jingdezhen grotendeels verwoest werd. Keizer Kangxi (1662 – 1722) van de laatste keizerlijke dynastie van China, de Qing (1644 – 1911), slaagde erin de oorlog met de resterende Ming-aanhangers te beëindigen en de Chinese economie en daarbij de porseleinindustrie nieuw leven in te blazen. In deze zaal wordt vooral porselein getoond dat tijdens zijn regering vervaardigd werd. Porselein bestaat uit kaolien (porseleinaarde), petuntze (veldspaat) en kwarts. Na deze elementen behoorlijk gereinigd en gemengd te hebben en dit mengsel enige jaren te hebben laten rijpen, werden de voorwerpen gevormd op de draaischijf of in een drukvorm, waarna men ze tot een jaar liet drogen. Op dit luchtdroge porselein kon een decoratie geschilderd worden met kobalt voor blauw, met koperoxide voor rood en met ijzeroxide voor bruin. Daarna werden de voorwerpen met glazuur bedekt en gebakken op een temperatuur van 1.150 à 1.300° C. Dit bakproces duurde minimaal 36 uur. Grote stukken werden echter tien dagen hard en zeven dagen zacht gebakken, waarna de oven gedurende tien dagen heel geleidelijk moest afkoelen. Enkel de hierboven genoemde kleuren konden deze hoge temperaturen verdragen en, op deze manier toegepast, worden ze onderglazuurblauw en -rood genoemd. De kleine vitrine bevat een collectie

onderglazuurblauw porselein en bij het ensemble op de Italiaanse koffer werd ook onderglazuurrood gebruikt. Een bijzondere groep binnen het onderglazuurblauw vormt het poederblauw, waarvan een mooie collectie op sokkels tegen de lambrizing en op de koffer wordt gepresenteerd. Hierbij werd kobaltblauw in poedervorm op de vochtige scherf geblazen, nadat de zones die wit moesten blijven met papier waren afgeplakt. De witte vakken werden later in blauw onder de glazuur, of in de familie-verte kleuren op het glazuur geschilderd. Vaak werd daarna het blauw nog met goud opgehoogd. Die familie-verte kleuren zijn emails, die bovenop de glazuur werd aangebracht en die in een tweede baksel op ongeveer 800° C gebakken werden in de moffeloven. Naast het dominerende groen, dat van licht naar donker kon gaan, werd ook geel, paars, ijzerrood en soms goud gebruikt. De grote vitrine bevat de collectie familie-verte porselein. Vooral de borden met wapenschilden van de Noord- en Zuidnederlandse provincies, Engeland en Frankrijk, die in de eerste kwart van de achttiende eeuw in China vervaardigd werden, verdienen de aandacht, evenals de vaas en de twee grote borden bovenaan, waarbij een paar details reeds in de kleuren van het familie-rose zijn uitgevoerd.

De rode zaal
Ensemble famille-verte
porselein
Kangxi
1662–1722

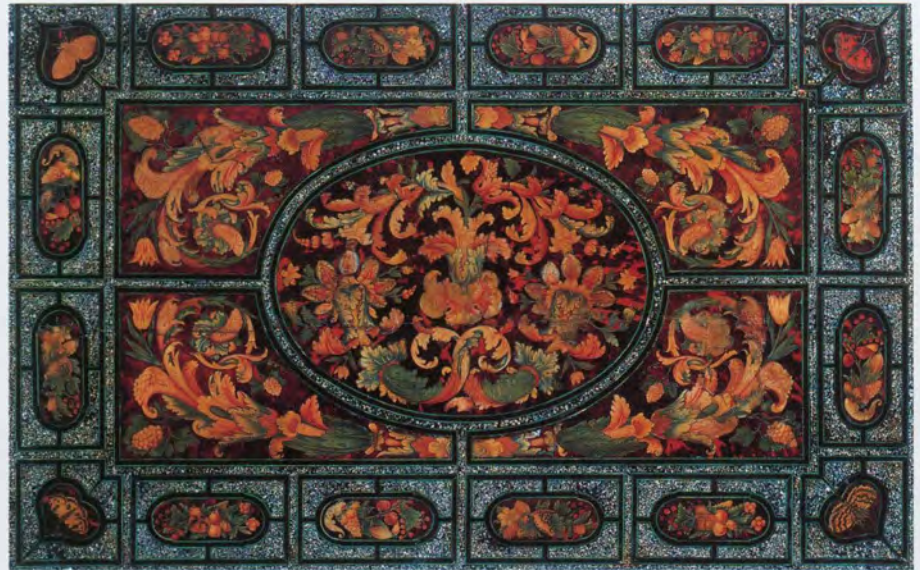

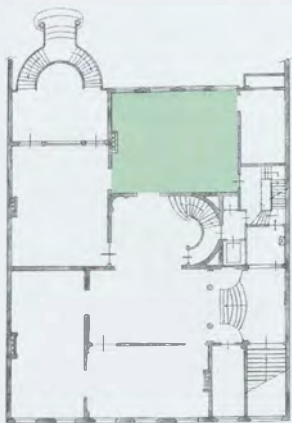
Het tafeltje in het midden van de zaal is ongetwijfeld het belangrijkste stuk van de collectie Smidt van Gelder en daarbij ook een van de belangrijkste meubels in openbaar bezit van het land. Het werd vervaardigd in 1663 voor het kasteel van Vincennes, voor rekening van de jonge koning Lodewijk XIV. Het kon geïdentificeerd worden dankzij de "Inventaire général du Mobilier de la Couronne", een inventaris die in 1673 opgemaakt werd, ondermeer om het verkeer van het koninklijke huisraad tussen het centraal depot in Parijs en de verschillende kastelen rond de hoofdstad onder controle te houden. Deze kastelen waren immers niet of maar ten dele ingericht en ze kregen, telkens als dit bij een verplaatsing van het hof noodzakelijk was, vanuit Parijs een aan de omstandigheden aangepast meubilair. Dit tafeltje heeft nr. 23 in die bewuste inventaris en het kon geïdentificeerd worden omdat de beschrijving ervan zo bijzonder nauwkeurig is. Dankzij deze beschrijving kon ook de vermelding van de aankoop ervan teruggevonden worden in het kasboek, waardoor we niet alleen de prijs van 620 pond kennen, maar vooral de naam van de meubelmaker, namelijk Pierre Gole (1620–1684). Deze Pierre Gole was een Nederlander uit Alkmaar. Hij was, samen met zijn drie broers-meubelmakers, zoals zoveel andere handwerklieden uit de Nederlanden, Zuid-Duitsland en Italië, naar Frankrijk getrokken omdat daar een heel bewuste politiek gevoerd werd ter bevordering van de nationale luxenijverheid. Pierre Gole bracht het tot "Maître Menuisier en Ebène ordinaire du Roi". Bij de oprichting in 1662 van de "Manufacture Royale des Meubles de la Couronne", beter bekend als "Manufacture des Gobelins", die onder het beheer van de schilder Charles Le Brun (1619–1685) stond, kreeg hij daar, evenals de andere belangrijkste handwerklieden van Frankrijk, een atelier. In de hierboven genoemde archieven worden wel een honderdtal tafeltjes vermeld die voor het hof besteld werden bij Pierre Gole, naast talrijke kabinetten en ander meubilair. Het betreft meestal meubels met een decor in bloemenmarqueterie of in lakwerk, twee technieken die hij tot ongeëvenaard niveau bracht en die, wat uitzonderlijk is, in dit tafeltje gecombineerd worden. Het oppervlak van ons meubeltje wordt door smalle biesjes ebbenhout en groen getint been in compartimenten verdeeld. Deze worden gedeeltelijk gevuld met een marqueterie van op ivoor geschilderde bloemen, dieren, saterkoppen en juwelen, die tegen een achtergrond van rood schildpad geplaatst werden, en gedeeltelijk met de zogenaamde "laque burgauté". Dit is een door Japanse voorbeelden geïnspireerde laktechniek, waarbij kleine stukjes, afkomstig van de paarlemoerschelp of "burgau", in een bed van lak gebracht worden. De bekleding van het bankje met tapijtwerk met geknoopte polen, werd uitgevoerd in de manufacture van de Savonnerie, naar een ontwerp van Jean-Baptiste Blain de Fontenay. Het werd herhaaldelijk uitgevoerd, van 1704 tot 1773, voor de banken die ten behoeve van de hovelingen in de antichambres van de koninklijke appartementen stonden, te Versailles en elders.

Voor het borduurwerk van de bekleding van de brede zetels aan weerszijde van de open haard, werden twee voorstellingen met betrekking tot de godin Thetis gebruikt. Links wordt de god Apollo, na het volbrengen van de tocht met de zonnewagen, gebaad door haar nimfen. Deze voorstelling is rechtstreeks geïnspireerd door een beeldengroep uit 1667 van Girardon en Regnaudin voor de tuin van Versailles. Rechts ontvangt Thetis het schild voor haar zoon Achilles, van de god Vulcanus.

Pierre Gole (1620–1684)
Tafeltje met veelkleurige
marqueterie van bloemen,
dieren, juwelen en maskers

Parijs
 1663
 Schildpad, beschilderd ivoor en
 been, ebbenhout, paarlemoer en
 lak op een kern in eik en beslag
 in verguld brons

De groene zaal

Reeds in de middeleeuwen was het gebruikelijk om de kostbaarheden en curiositeiten uit de vorstelijke "Wunderkammer" en uit de schatkamers van kathedralen en kloosters, te laten monteren in edelmetaal en er zo een totaal nieuw voorwerp van te maken. Archieven en enkele hoogst zeldzame voorbeelden bewijzen dat dit toen ook gebeurde met voorwerpen in oosters porselein. Dit porselein werd geïmporteerd via mohammedaanse tussenhandelaren, waarmee vooral Venetië en Genua zaken deden. Dankzij de ontdekking door de Portugezen van de zeeweg naar China en het leggen van rechtstreekse handelscontacten met het Oosten nam de aanvoer van porselein enorm toe en in het begin van de zeventiende eeuw was het bezit van Wanli-porselein,

al dan niet in edelmetaal gevat, een tamelijk courant iets geworden. De economische crisis van het einde van deze eeuw in Frankrijk leidde echter tot de edicten in 1689 en in 1709, die het smelten van zilver in privé-bezit oplegden. Naar aanleiding daarvan werd het gebruik om oosters porselein en lakwerk in verguld brons of ormolu te vatten, dat op het einde van de zeventiende eeuw occasioneel reeds voorkwam, een echte modetrend. Deze trend bereikte zijn hoogtepunt onder Lodewijk XV en een bijzonder kostbaar voorbeeld van deze productie is de potpourri in celadon en ormolu op de schouw die bovendien, dankzij het merk van de "C-couronné", tussen 1745–1749 gedateerd kan worden. Iets jonger, maar niet minder interessant is het bloemstuk in een "sang-de-boeuf"-vaas op het tafeltje, dat niet alleen de voorliefde onder Lodewijk XVI voor monochroom oosters porselein illustreert, maar bovendien de zeer populaire combinatie van uiteenlopende materialen van verschillende herkomst. Hier werden de hals en de schouder van een grote, maar verzaagde Chinese vaas gebruikt, met een paneeltje in Japanse lak, bloemen in Europees porselein, wellicht Meissen, op stelen van geschilderd blik en Frans neoklassiek beslag in ormolu. De ontwerpers van dit soort voorwerpen behoorden tot de gilde der "marchands-merciers", een van de oudste en machtigste gilden te Parijs. Diderot noemde hen in zijn *Encyclopédie* "Marchands de tout, faiseurs de rien". Ze produceerden inderdaad zelf niets, maar traden op als kunst- en antiekhandelaar, juwelier of binnenhuis-architect en ze handelden daarnaast ook in alle mogelijke exotische luxematerialen. Bovendien hadden de "marchands-merciers" het recht om de produkten van de andere gilden aan de man te brengen. Het hoeft geen betoog dat zij belangrijke opdrachtgevers geweest zijn voor alle toegepaste kunsten die met mode en comfort te maken hadden, en dat ze hierdoor waarschijnlijk de belangrijkste "smaakmakers" van hun tijd geweest zijn. Het vatten van oosters porselein in ormolu bleef in gebruik tijdens de hele negentiende eeuw. Typisch voor de Louis-Philippe-periode zijn bijvoorbeeld de twee paren gemonteerde vazen, op de vitrines en op de kleine tafeltjes, met hun erg kleurrijk Chinees porselein, gecombineerd met tamelijk stereotiepe neoklassieke bronzen. Tot op het einde van de negentiende eeuw werden er echter ook monturen van zeer grote kwaliteit vervaardigd, wat mag blijken uit het paar vazen in onderglazuurblauw met bronsbeslag op de schouw, die 1889 gedateerd zijn en de signatuur van de virtuoze Henri Dasson (1825–1896) dragen.

Sierstuk - Vaas met bloemen

Parijs
Tweede helft achttiende eeuw
Chinees porselein (sang-de-boeuf), westers porselein (Meissen), Japanse lak, verguld brons en geschilderd blik

**Godfried Schalcken
(1643–1706)**

De vermaning

Noordelijke Nederlanden
Tweede helft zeventiende eeuw
Olieverf op doek

Op de muur tegenover de ramen hangen een aantal genretaferelen met moraliserende inslag, samen met enkele ruitstukken. In het midden onderaan hangt een werkje van Dirk Hals (1591–1656), de *Koopbare liefde*. Bij de *Vermaning* van Godfried Schalcken (1643–1706) en de *Dame in een loggia* van Willem van Mieris (1662–1747) verwijzen de ontsnappende vogeltjes naar het verlies van de maagdelijkheid. Een verwante symboliek vinden we bij de *Poelierswinkel*, dat eertijds ook aan Van Mieris werd toegeschreven. Bij de *Dode muis* van Pieter van Slingeland (1640–1691) en Willem van Mieris vinden we een heel andere symboliek: de gevangen liefde, in de vorm van de dode muis, wordt overgeleverd aan de wellust, gepersonifieerd door de kat. Een waar meesterwerkje is de *Ongetemde schimmel* van de terecht om zijn taferelen met paarden beroemde Filips Wouwerman (1619–1668), terwijl het *Landschap met ruiters* meer tot zijn alledaagse produktie behoort. Een van zijn leerlingen, Barend Gael (na 1630–na 1681), schilderde het *Landschap met jagers* en verder is er nog de verdienstelijke *Afspanning* van Willem Schellincks (1627–1678). Aan de muur tegenover de schouw hangen twee prachtige *Duinlandschappen* van Jan van Goyen; deze schilderijen vormen een paar dat, heel uitzonderlijk, in de loop der eeuwen samen gebleven is. Ertussen hangt het grote *Gezicht op de Merwede te Dordrecht*, een oude kopie naar een compositie van dezelfde meester; en een klein *Havenzicht*, dat vroeger ook aan hem werd toegeschreven. Links en rechts hangen een *Strandgezicht met visverkopers* van Jacob Esselens (1626–1687), een *Verkoop van vis op het strand van Scheveningen* van Hendrik van Anthonissen (1605/06–1654/60) en vooral twee *Visverkopers* van Willem van Mieris. Voorstellingen van visverkoop waren zeer populair in de Noordnederlandse schilderkunst. Er was immers een zekere parallel tussen de hardzwoegende vissers en de rijke reders, die beiden voor hun labuur hun risico's door de zee beloond werden. Precies deze "vruchtbaarheid" van de zee werd beschouwd als een bewijs dat het vaderland door God gezegend was.

In de middelste vitrine wordt een kleine collectie zogenaamd "Kanton-email" getoond. Het beschilderen van koper met email is eigenlijk een westerse techniek, die haar hoogtepunt kende in Europa tijdens de renaissance. Met de hulp van Jezuïetenpaters werd hiervoor een eerste atelier opgezet in Peking en al vlug zouden er andere volgen in de havenstad Kanton. Deze produkten, die versierd werden met dezelfde decors als de voorwerpen in porselein, kregen de naam *yang-tz'u* of "buitenlands porselein". Het is zeer waarschijnlijk dat men in China, via Europese voorbeelden in email, het kleurenpalet én de chemische samenstelling van deze kleuren, van het latere familie-rose porselein heeft leren kennen. Omstreeks 1670 had immers de Duitse arts Andreas Cassius te Leiden het gebruik van goudchloride als basis voor roze emaildecoratie uitgevonden. De eerste

experimenten in China, met deze kleur op porselein, dateren van omstreeks 1716, en omstreeks 1722 werd de kleur courant gebruikt in Jingdezhen.

In de linker vitrine wordt vroeg famille-rose porselein getoond. In de jaren dertig van de achttiende eeuw, onder de regering van keizer Yongzheng (1723–1735),

**De groene zaal
Ensemble van voorwerpen
in Kanton-email op een
commode met
geometrische marqueterie
van Leonard Boudin
(1735–1804)**

Parijs
Eerste helft achttiende eeuw
Exotische houtsoorten op kern
in eik, beslag in verguld brons en
blad in marmar

werd het famille-verte porselein dat in China *yingcai*, "heldere kleuren" genoemd werd, meer en meer verdrongen door het famille-rose porselein, dat de benamingen *yangcai*, "buitenlandse kleuren" of *fencai*, "lichte kleuren" kreeg. Behalve het dominerende roze email werden nu vooral wit, geel en paars email naast zwart, goud en zilver gebruikt. Heel typisch en van grote bravoure getuigend, zijn de borden met randen met vijf of zeven verschillende, heel minutieus uitgevoerde boordjes, met in het plat voorstellingen van elegante dames met kinderen. Ze zijn zo fijn dat ze "eierschaalporselein" genoemd worden.

In de rechter vitrine wordt porselein getoond van de regering van keizer Qianlong (1736–1795), wiens naam in de eerste plaats met famille-rose porselein geassocieerd wordt, zoals we dat in de gele zaal gezien hebben. Onder zijn regering werden er echter ook andere kleurschema's gebruikt die soms uit Japan afkomstig waren. Zo hebben we hier Japanse én Chinese voorbeelden van het Imari-decor en het Kakiemon-decor, en verder uit China het Melk-en-Bloed decor, Encre de Chine, Blanc de Chine, porselein met bruin glazuur, mandarijnenporselein en rood steengoed. Heel merkwaardig is het "Amsterdams bont", voorwerpen in oosters porselein die in Nederland nog eens extra gedecoreerd werden.

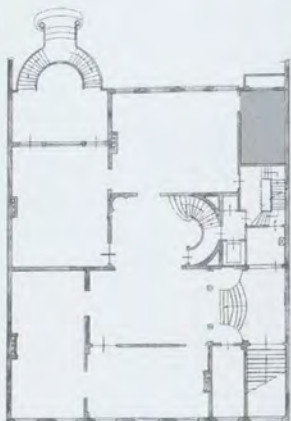

De grote schrijftafel of "bureau plat" draagt de beroemde naam Jacques Dubois (1693–1763), een van de belangrijkste ebenisten onder

Lodewijk XV. Deze toeschrijving staat echter niet vast, omdat deze naam in het meubel gegraveerd werd en niet geslagen, zodat het geen authentieke estampille betreft. Toch is het blad, met zijn gestempeld goudleder, van grote kwaliteit en dragen de hoekstukken het merk van de "C-couronné". Het onderstel van dit meubel echter werd zeer sterk gerestaureerd. Naast dit type bureau werd meestal een hoge, smalle kast, "serrepapier" of "cartonnier" genaamd, geplaatst, voor het opbergen van documenten.

De commode in "transition", een overgangsstijl die elementen van de rococo en het neoclassicisme combineert, is daarentegen zonder enige twijfel authentiek. Ze draagt het slagmerk van Leonard Boudin (1735–1804), een belangrijk ebenist die ook als meubelhandelaar actief was. Er zijn, wat zeer uitzonderlijk is, van deze commode een achttal exemplaren gekend, die soms de estampille van Boudin dragen, soms die van andere meubelmakers, wat het enorme succes van dit model en dit decor bewijst.

Interessant is de lichte, Lodewijk XVI-"bonheur du jour", met een marqueterie van allerhande vazen en potjes. Dit soort inlegwerk was typisch voor Charles Topino (1725–1789), een minder belangrijk ebenist die dikwijls voor grote meesters als Migeon en Boudin gewerkt heeft. Zijn meubels dragen dan ook vaak twee merken. Bij dit meubeltje kan het blad in de diepte geschoven worden, waarna de grote lade onderaan naar voor kan getrokken worden. Deze lade is onderverdeeld in drie vakken, waarvan het middelste met een lederen blad is afgedekt, dat in gesloten toestand dienst doet als schrijftablet. Het kan echter openklappen en heeft dan aan de binnenzijde een spiegel. De twee diepe zijvakken, afgesloten met paneeltjes die open schuiven, worden "caves" of "kelders" genoemd. Het zitmeubilair heeft een bekleding "à rinceaux", met ranken, een type dat zeer populair was tijdens de regering van Lodewijk XVI, ze is waarschijnlijk afkomstig uit de manufactuur van Aubusson. De formalistische opstelling van deze zetels, wil herinneren aan het onderscheid dat in de XVIIIde eeuw gemaakt werd bij zitmeubilair, voor wat hun functie betreft. Zo werden de "fauteuils meublants" niet gebruikt om in te zitten. Ze stonden altijd tegen de wand opgesteld en waren, samen met de consoles, perfect geïntegreerd in het ontwerp van de lambrizeringen. De "fauteuils courants" daarentegen werden daadwerkelijk gebruikt. Ze konden in het midden van een zaal opgesteld worden, volgens een stramien dat bepaald werd door de regels van de etiquette.

Het Chinese kabinet

De voorliefde voor het exotische heeft in Europa bestaan sinds de oudheid. Ze kreeg in de middeleeuwen stilaan vaste vorm dankzij reisverhalen zoals dat van Marco Polo en dankzij de handelsbetrekkingen met het Verre Oosten, die via de mohammedanen liepen. Na de grote ontdekkingen werden de fabelachtige landen waarom het hier te doen is met de gemeenschappelijke term "Indië" aangeduid. Iedere Europeaan verstond hier echter iets anders onder; want het begrip "Indië" varieerde met de situering op de wereldbol van de diverse handelscontacten die zijn vaderland zoal onderhield. De voorwerpen die uit deze verre streken kwamen hebben het Europese kunsthandwerk niet alleen op technisch gebied beïnvloed, zoals blijkt uit de talrijke pogingen om porselein of lak te imiteren, maar ook en in belangrijke mate wat betreft de ornamentiek en de binnenhuisinrichting. Tijdens het laatste kwart van de zeventiende eeuw en het eerste van de achttiende, verschenen over heel Europa modelboeken met exotische motieven en voorstellingen van het dagelijks leven in China en Japan. Deze waren tamelijk trouw gekopieerd van de originelen, maar zonder enig begrip van hun werkelijke betekenis. Vanaf 1725 werden die Chinese voorstellingen en motieven met zo'n ongebreidelde fantasie gebruikt dat ze een geheel eigen wereldje gingen vormen, dat zowel idyllisch als karikuraal kon zijn. De "Chinoiserie", die eigenlijk in Frankrijk ontstaan was, verspreidde zich heel vlug over heel Europa. Chronologisch viel haar succes ongeveer samen met de Lodewijk XV-stijl. Ze maakt dan ook een niet weg te denken onderdeel van de rococo uit. Wat de architectuur betreft, kwam deze mode vooral bij de bouw van de talrijke "folies à la chinoise" tot uiting, die in de parken van grote domeinen werden opgericht. Haar impact was echter veel groter bij de binnenhuisinrichting, want ook de lagere adel en de burgerij beschikten wel over een salonnetje dat "à la chinoise" was ingericht. Zowel de

schilderkunst als de beeldhouwkunst en alle toegepaste kunsten in Europa, hebben tussen 1725 en 1775 een chinoiserieproductie gehad. Deze voorwerpen werden probleemloos met authentieke oosterse kunstvoorwerpen in één ruimte gecombineerd, samen met creaties als die van de "marchands-merciers" in Parijs, totaal nieuwe voorwerpen met elementen die zowel uit de oosterse als uit de westerse wereld kwamen.

Pieter Smidt van Gelder heeft dit kamertje "à la chinoise" ingericht. Het *Chinees tafereel met een moeder en twee kinderen* en het *Chinees gezelschap in een tuin*, boven de rode meubels, verwijzen alletwee naar het oeuvre van François Boucher; die erg bedreven was in het bedenken van chinoiserieën. De *Vijf Chinoiserie-tafereelen* stellen jachten voor in een rocaille-decor. Ze vormden waarschijnlijk ooit een kamerscherm, want ze zijn achteraan ook gedecoreerd, namelijk met grote, pseudo-Chinese lettertekens. In dit zaaltje staan enkele lakmeubels. Oosterse lak was in Europa even gewild als oosters porselein en zeker even mysterieus. Zoals bij het porselein heeft men ook tientallen jaren naar de methode gezocht om hem te imiteren, of althans zo dicht mogelijk te benaderen. De rode kast is een negentiende-eeuwse kopie van de meubels die honderd jaar vroeger ontstonden door het verzagen en opnieuw assembleren van oosterse kamerschermen in lak. Dezelfde werkwijze werd gebruikt voor de twee ronde tafeltjes met bronzen bamboepoten, in de trant van Adam Weisweiler (1744–1820), en voor het kleine vierkante schrijftafeltje, dat het kasteelmerk van "le château d'Eu" draagt, het kasteel van Louis-Philippe. Het rode kabinet is waarschijnlijk van koloniale oorsprong, maar het werd in Holland voorzien van een geassorteed onderstel, met laat barokke poten. De kleine commode draagt de estampille van Leonard Boudin, van wie we reeds een "transition"-commode zagen in de groene zaal. Hij is afgewerkt met "vernis-martin", een uitvinding van de gebroeders Martin, die in 1730 een patent

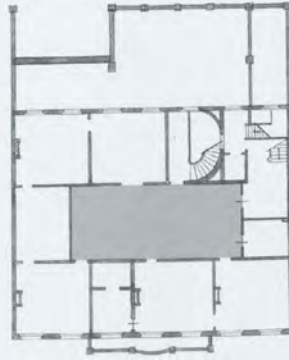
Gezicht op het Chinese kabinet

De hal van de eerste verdieping

Ensemble bestaande uit een ronde tafel met polychroom blad van Jean-Charles Develly, twee armstoelen met bekleding in beschilderd fluweel, vazen in negentiende-eeuws Frans porselein en een *Gezicht op de Notre-Dame te Parijs* van Paul Joseph Victor Dargaud (actief 1873–1865)

De eerste verdieping

kregen om hiermee oosterse lak na te bootsen. Aan de wand hangen drie paar wandlichten, die ongetwijfeld ook het produkt zijn van een Parijse "marchand-mercier". Hier werden paneeltjes in Japanse lak gecombineerd met beeldjes in Chinees porselein en kandelaars en beslag in Franse ormolu. Ook de grote kandelaars op de rode kast, met Chinees porselein en ormolu, en het stel "potpourri's" op de commode, met oosterse lak, Europees porselein en ormolu, hebben wellicht eenzelfde herkomst. Ook in de roze zaal op de bel-etage worden een aantal typische "chinoiserie"-voorwerpen getoond, namelijk de beide secretaïres met een marqueterie van chinoiserieën, en de grote zetels die met tapisserie bekleed zijn met chinoiserie-motieven, die waarschijnlijk "en suite" vervaardigd zijn met een reeks wandtapijten met hetzelfde onderwerp, naar Boucher. Ten slotte zijn er nog de borden die aan de wand tegenover de schouw gepresenteerd worden, met chinoiserieën naar een ontwerp van Cornelis Pronk. Ze vormen een merkwaardig soort van chinoiserie, want ze werden immers in China uitgevoerd!

De hal van de eerste verdieping

De overloop

De elegante vitrine in schildpad en ebbehout is een creatie van het huis Franck (opgericht in 1875), een bekende firma voor binnenhuisinrichting in Antwerpen, die vooral door de verwezenlijkingen van Frans Franck (1872–1932) een internationale reputatie verwierf voor de kwaliteit van haar luxemeubilair. Pieter Smidt van Gelder kocht dit meubel wellicht in Antwerpen, en gebruikte het in zijn privé-vertrekken. Het wordt nu gebruikt voor de presentatie van de collectie zilver. Dit zilver is hoofdzakelijk van Nederlandse oorsprong en dateert uit de achttiende eeuw. Een uitzondering hierop zijn het vierdelige serviesje en de couverts in verguld zilver of "vermeil", die uit Parijs komen en uit het begin van de negentiende eeuw dateren. Erg leuk is een collectie van een vijftigtal parfumsflesjes in kristal en edelmetaal, waarvan hier een selectie gepresenteerd wordt. Naast deze vitrine staan twee Hollandse meubels, een klok van G. Bramer uit Amsterdam en een prachtige barokke linnenpers.

De linkerzijde

Een van de merkwaardigste meubels van het museum is ongetwijfeld de ronde tafel met polychroom blad. Dit blad en een deel van de poot zijn namelijk in lava, dat beschilderd werd met emailverf, zoals dat voor porselein gebruikelijk is, en dat daarna, per kleurgroep, op de geëigende temperaturen gebakken werd. Deze techniek werd ontwikkeld door de Belgische glazenier Ferdinand Mortelette en gepropageerd door de Franse architect Jacques-Ignace Hittorff, met de bedoeling om dit schitterende, kleurvaste materiaal in de architectuur toe te passen. Deze nieuwe techniek werd gelanceerd op de "Exposition des Produits de l'Industrie" van 1830 en 1834, maar kreeg bij gebrek aan praktische toepassingsmogelijkheden nooit het succes dat ze verdiende. Ons blad, dat een hertenjacht voorstelt in de puurste "style troubadour", binnen een boord met neogotische motieven, is gesigneerd door Jean-Charles Develly, een van de belangrijkste medewerkers van de "Fabrique Royale de Sèvres" en 1832 gedateerd. Wat het materiaalgebruik betreft is deze tafel verwant met de twee kleine werktafeltjes met een blad in porselein, naast de vitrine. Ze dateren uit de Louis-Philippe periode en zijn rechtstreeks geïnspireerd door achttiende-eeuwse voorbeelden, ondermeer van Martin Carlin (1730–1785). Het ensemble zitmeubilair is bekleed met beschilderd fluweel. In het begin van de negentiende eeuw werd er geëxperimenteerd met verschillende technieken om een soortgelijk materiaal te produceren op commerciële basis. Om te beginnen was er het procédé van Vauchelet, dat ondermeer gebruikt werd in de keizerlijke

appartementen tijdens het Empire. Het beroemdste is echter het weefprocédé van de gebroeders Gregoire, dat echter zo ingewikkeld en arbeidsintensief was dat het nooit echt praktisch toegepast werd. Technisch was het met zo'n bravoure uitgevoerd, dat het gelanceerd werd als een medium dat schilder Kunstige kwaliteiten bezat. Er werd ondermeer een *Bloemstuk* naar Van Huysum in uitgevoerd, dat de tweede prijs won op de "Exposition des Produits de l'Industrie" van 1834.

Eenzelfde bekommernis om schilderijen, met behoud van hun schilder Kunstige kwaliteiten, om te zetten in een ander medium, bestond in de eerste helft van de negentiende eeuw bij verschillende disciplines van de toegepaste kunsten. Ze werd echter door niemand met zo'n overtuiging verkondigd als door Alexandre Brongniart, directeur van de "Fabrique Royale de Sèvres". Naar aanleiding van het ontstaan van de grote nationale collecties, rond 1800, was men onder de indruk gekomen van de verantwoordelijkheid die het onderhoud en de restauraties van al deze kunstschaten en vooral de schilderijen met zich meebrachten, in de wetenschap dat restauraties niet eindeloos konden herhaald worden en dat bepaalde werken dus gedoemd waren om te verdwijnen. Brongniart was ervan overtuigd dat op termijn de composities van al deze meesterwerken op een andere drager zouden moeten overgezet worden. Porselein leek hem hiervoor het best geschikt omdat de "peinture inaltérable" die hierbij werd gebruikt de enige gekende was die garanties bood om de originele kleuren voor het nageslacht te bewaren. De porseleinen plaquettes, aan weerszijden van de vitrine, moeten in deze context geplaatst worden en beschouwd worden als kleine schilderijtjes op porselein. De technische bravoure en de schilder Kunstige kwaliteiten van het werk van de porseleinschilders van Sèvres zijn reeds gebleken bij het tafelblad van Develly. Ze blijken ook bij de Sèvres-vazen op de marmeren console, en vooral dan bij de schalen op voet, met hun prachtig decor van antieke cameoën.

In de vitrine wordt een kleine collectie negentiende-eeuws glas en kristal bewaard. In de eerste helft van deze eeuw werd veel energie gestoken in het ontwikkelen van nieuwe kleuren voor kristal. Daarnaast werden voorwerpen in kristal en glas ook gedecoreerd met emailverf, op dezelfde wijze als porselein en koper. Brongniart behandelde deze drie technieken in zijn geschriften trouwens samen onder de noemer "les arts du feu".

De schilderijen in deze helft van de zaal zijn negentiende-eeuwse stadsgezichten, een produktie die haar afzet ongetwijfeld ten dele zal gevonden hebben op de toeristische markt. Boven de console hebben we links *De kathedraal van Sevilla* van François-Antoine Bossuet (1800–1889) en dan volgen *Het stadhuis van Middelburg* van Willem Pouwelsen (1801–1873), *De Notre-Dame te Parijs* van

Paul Joseph Victor Dargaud (actief 1873–1885), een *Gezicht op Rouen* van Karel Lodewijk Mozin (1806–1862) en de *Gracht te Leiden* van Johannes Christiaan Karel Klinkenberg (1852–1924). Aan de overkant hangt links *Het Gravensteen te Gent* van François Etienne Villeret (1800–1866) en *De toren van het stadhuis te Brussel* van Johannes Bosboom (1817–1891). In het midden hebben we een negentiende-eeuwse kopie van de *Campo dei SS. Giovanni e Paolo* van Michele Marieschi (1696–1743) en *De Groenplaats en de kathedraal van Antwerpen* van Jan Michiel Ruyten (1813–1881). Rechts is er nog een *Gezicht op Gent* door Karel Kuwasseg (1833–1904) en een *Gezicht op Westminster te London* van Georg Stein.

De rechterzijde

De grote ronde tafel werd ontworpen door Louis-François-Laurent Puteaux (1780–1864). Hij was een van de belangrijke meubelmakers van de Restauration en werkte regelmatig voor de "Garde-meuble royal" onder Charles X en Louis-Philippe. Hij vervaardigde ondermeer in 1830 een sterk gelijkende tafel voor het stadhuis van Parijs. Ook de twee ovale tafeltjes met marmeren blad dateren uit dezelfde periode. Een nieuw soort meubel dat in die vroege negentiende eeuw ontstond, is het vitrinetafeltje. De ebenisten inspireerden zich hiervoor dikwijls op bestaande meubeltypen uit de achttiende eeuw. Voor het vitrinetafeltje met twee dolfijnen werd aldus de "table tricoteuse" die Jean-Henri Riesener (1734–1806) voor Marie-Antoinette ontwierp bij de geboorte van de "Dauphin", als voorbeeld gebruikt. De beide dolfijntjes, die een wereldbol dragen bekroond door de Franse lelie, verwijzen trouwens naar de kleine kroonprins. Voor het vitrinetafeltje dat tussen de grote vitrines staat, kopieerde Pierre-Joseph Gengenbach, genaamd Canabas, een "table jardinière" van zijn vader Joseph (1712–1797), die de specialist was van kleine meubeltjes in mahoniehout. Aan beide meubels moest voor hun nieuwe functie enkel een deksel met een glazen ruit toegevoegd worden. Het derde vitrinetafeltje werd verwezenlijkt door een bovenconstructie in glas en brons toe te voegen aan een bestaand meubeltje van Guillaume Grohé (1808–1885), een van de belangrijke meubelmakers van de Restauration-periode.

In deze vitrinetafeltjes wordt de collectie XIXde eeuwse juwelen van het museum gepresenteerd, een collectie waarrond tot nu toe weinig gegevens verzameld werden.

De hal van de eerste verdieping

Ensemble bestaande uit de tafelvitrine van Guillaume Grohé (1808–1885) met een keuze uit de collectie negentiende-eeuwse juwelen, een paar "tables tambour", de beeldjes Venus en Mars in porselein van Ludwigsburg, het schilderij Neptunus en Amphitrite van Francesco de Mura (1696–1782) en een paar wandlichten met bloemenkransen in ormolu

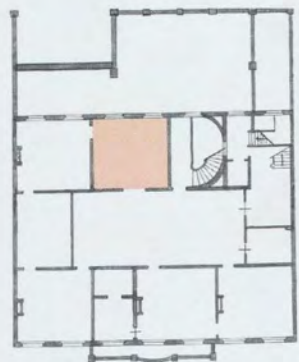
Boven het tafeltje van Grohé hangt het doek *Romeinse ruïnes met personages* van Giovanni Paolo Panini (1691–1765), een schilder die zijn reputatie vooral te danken had aan dit soort ruïnecomposities en die ook als decoratie-schilder actief was in villa's en paleizen in Rome. Het paar schilderijen links en rechts, ook met *Romeinse ruïnes met personages*, zijn het werk van een van zijn talrijke navolgers. Deze drie schilderijen hebben hun oude, met de hand gesneden lijsten behouden. Tussen de vitrines hebben we een *Italiaans landschap bij een bron* van Jan Frans Soolmaker, dat vroeger aan Nicolaas Berchem werd toegeschreven. Aan de derde muur hangt een doek met *Neptunus en Amphitrite*, dat toegeschreven wordt aan Francesco de Mura (1696–1782). Tegen dezelfde wand hebben we ten slotte nog twee kleine voorstellingen van *Jozef en de vrouw van Potifar*, de ene is een tekening naar Giovanni Biliverti (1576–1644) en de andere een wastableau van Christian Benjamin Rauschner (1725–1793).

Johann Joachim Kändler Harlekijn met kroes
Meissen
Midden achttiende eeuw
Porselein

In de grote vitrines wordt porselein van de manufactuur van Meissen tentoongesteld, de eerste manufactuur in Europa die er in slaagde hard porselein te vervaardigen. Dit porselein bevat, zoals het Chinese, een bepaalde hoeveelheid kaolin. Het "arcanum" of het geheim van de samenstelling van dit porselein en van het glazuur; maar ook van de ovens en het bakprocédé werd ontdekt door de chemicus Ehrenfried Walther, graaf van Tschirnhausen, en de alchemist Johann Friedrich Böttger. Beiden waren verbonden aan het hof van Augustus de Sterke van Saksen. In 1710 werd de Koninklijke Porseleinmanufactuur opgericht in de Albrechtsburcht in Meissen. In een eerste periode inspireerde men zich voor de vormen op voorbeelden uit China en Japan en op Europese voorwerpen in zilver of tin. J. G. Hörold ontwikkelde een heel eigen stijl van geschilderde decoratie met chinoiserieën, bloemen, veldslagen of koopvaardijscènes in witte uitsparingen, tegen prachtige achtergrondkleuren. Rond 1720 brak dankzij de komst van Johann Joachim Kändler als modelleur en graaf von Brühl als directeur een nieuwe periode aan, waarbij de plastische decoratie voortaan de overhand kreeg. Er worden een duizendtal ontwerpen voor beeldjes aan Kändler toegeschreven met de meest uiteenlopende onderwerpen, waarvan de commedia dell'arte figuren, de crinolinegroepen, de chinoiserieën, de ambachtslieden en de rondtrekkende kooplui zeker de bekendste zijn. Stilistisch behoorde de produktie van Kändler nog tot de late barok, maar nog tijdens zijn leven kwam het schildersatelier van de manufactuur; via prenten naar Watteau, Lancret en Boucher; stilaan onder invloed van de rococostijl. De manufactuur van Sèvres nam in Europa, na het midden van de eeuw, stilaan de toonaangevende rol van Meissen over. In 1763 werd in Saksen bovendien Victor-Marie Acier als modelleur uit Frankrijk aange-trokken. Hij introduceerde een elegante neoklassieke stijl, die echter soms verviel in een burgerlijk sentimentalisme. De geschilderde decors, die hoe langer hoe realistischer werden, kenden opnieuw een zeker succes. In het laatste kwart van de achttiende eeuw trad er een periode van verval op waarbij, zowel voor de vormen als voor de decors, voorbeelden uit Sèvres, Wenen en Wedgewood gevolgd werden.

De roze kamer

De aandacht wordt in deze zaal onmiddellijk getrokken door de grote tafelvitrine met een gedekte tafel. Het meest imposante stuk hierbij is de "surtout de table". Hij bestaat uit een groot blad van spiegelglas dat in een hoge boord van verguld brons is gevat en dat in verschillende delen gedemonteerd kan worden, en uit een aantal sierstukken en korfjes in porselein die bij een diner met bloemen, fruit of zoetheid konden gevuld worden. In de zeventiende en het begin van de achttiende eeuw waren de "surtouts" meestal kleiner. Ze waren in edelmetaal uitgevoerd en vormden een decoratief sierstuk in het midden van de tafel. Ze bevatten een aantal praktische voorwerpen als een terrine, kandelaars, zoutvaatjes, mosterdpotten en dergelijke, die organisch verbonden leken met het blad. In de achttiende eeuw werden de bladen stilaan groter, zodat de gebruiksvoorwerpen veel ruimer konden worden opgesteld. Er werden ook louter decoratieve beeldjes aan toegevoegd, meestal in porselein, die door hun onderwerp naar de persoonlijkheid van de gastheer of naar de aard van de feestelijkheid konden verwijzen. In de negentiende eeuw verdwenen de nuttige elementen nog meer van het blad en kreeg het decoratieve karakter van de stukken het absolute overwicht. "Surtouts" werden zowel in edelmetaal uitgevoerd als in porselein en aardewerk. Dit exemplaar komt uit Brussel en dateert uit het eerste kwart van de negentiende eeuw. De tafel is verder gedekt met het persoonlijke serviesgoed van Pieter Smidt van Gelder.

Het porselein uit deze zaal komt vooral uit de manufactuur van Meissen. De grote vazen op de Hollandse vitrine hebben een typisch Hörold-decor, een witte uitsparing met tafereeltjes naar Japanse voorbeelden, tegen een gekleurde achtergrond. De bloemen die hierbij gebruikt zijn, worden "Indianische Blumen" genoemd, omdat ze geïnspireerd zijn op voorbeelden uit China en Japan. De serviezen met witte ondergrond en de vazen op de kleine vitrine daarentegen hebben een decor van realistische "Deutsche Blumen", dat na 1740 in de mode kwam. Deze serviezen hebben bovendien een boord in reliëf. Dergelijke boorden werden gebruikt vanaf 1730 en ze bestonden in verschillende modellen, waarvan er hier

een vijftal getoond worden. Rond 1760 werden dan de mozaïekboorden populair. Van dat type wordt een prachtige reeks borden getoond op de middelste plank, met op het plat telkens een ander soort jacht afgebeeld, binnen een rocailleboord.

Het luxueuze koffie- en theeservies in de kleine vitrine heeft nog de typische laat barokke vormen die onder invloed van Kändler ontstonden, maar het decor verradt duidelijk reeds de invloed van Franse prenten naar Watteau, Boucher en Lancret en kan dus 1740 gedateerd worden.

Tussen de ramen is een ensemble porseleinen vogels op wandsokkeltjes gepresenteerd. Het wil verwijzen naar een mode die door August de Sterke gelanceerd werd door zijn modelleurs Kändler en Kirchner opdracht te geven al de dieren van zijn diertuin op ware grootte in porselein uit te werken. Ze zouden dienen voor de decoratie van het Japanse Paleis in Dresden, waarin zowel zijn fenomenale collectie oosters porselein als de beste voorbeelden van de eigen productie uit Meissen zouden getoond worden. Later hebben bijna alle Europese manufacturen dergelijke realistische beeldjes van dieren in hun productie opgenomen.

De twee kleine commodes met cabrioolpoten zijn Hollands en dateren uit het tweede kwart van de achttiende eeuw. In deze periode stond de Hollandse meubelmakerij erg onder invloed van de Engelse Queen Annestijl. Ook de grote Hollandse vitrine dateert uit de eerste helft van deze eeuw. Oorspronkelijk was het waarschijnlijk een gesloten kabinet, waarin later glazen ruitjes gezet werden. Het profiel onderaan de laden en het feit dat het meubel volledig in vlakke elementen demonteerbaar is, wijzen erop dat het om een koloniaal meubel gaat. De kleine vitrine met frisagemarqueterie draagt het mysterieuze slagmerk Edwards & Roberts. Dit waren negentiende-eeuwse meubelmakers-restaurateurs, die achttiende-eeuws meubilair aan nieuwe functies aanpasten. Oorspronkelijk betrof het hier waarschijnlijk een Frans kastje met gesloten deurpanelen. Bovendien staan hier nog vier Franse Lodewijk XVI-armstoelen, met borduurwerk bekleed, die de estampille van Louis Magdeleine Pluvinet (meester in 1775) dragen.

Verder werden in deze zaal een aantal landschappen en pittoreske stadsgezichten uit de negentiende eeuw bij elkaar gebracht. Links van de grote vitrine hangen twee *Boslandschappen*, het kleine is van Franciscus Antonius de Haan (1823–1873), het andere van Johannes Hermanus Barend Koekkoek (1840–1912), een lid van het Hollandse schildergeslacht dat in de gele kamer met een aantal marines vertegenwoordigd is. Aan de andere zijde hebben we twee *Rivierlandschappen*, van Christiaan Andriessen (1775–1846) en van Cornelis Springer (1817–1891). Deze vier romantische landschappen zijn nog volledig in de stijl van de grote voorbeelden uit de zeventiende en achttiende eeuw geschilderd. Veel vernieuwender van

Vogel Meissen
Midden achttiende eeuw
Porselein

Diep bord met groene mozaïekboord en vossenjacht Meissen
Na 1760
Porselein

De roze kamer

Ensemble bestaande uit de "surtout de table" in Brussels porselein, het serviesgoed van Pieter Smidt van Gelder, twee armstoelen van Louis Magdeleine Pluvinet (meester in 1775), een tot vitrine omgebouwde Franse vierdeurskast uit de achttiende eeuw, een servies en een kaststel in Meissen-porselein en enkele romantische schilderijen uit de

sfeer en uitvoering is het grote *Landschap met ruiters* ernaast. Dit is het resultaat van de samenwerking tussen Johannes Franciscus Hoppenbrouwers (1819–1866), die vooral gekend was om zijn panoramische landschappen, en Charles Rochussen (1814–1894), een schilder van historie- en soldatenstukken die dikwijls de landschappen van zijn vriend Hoppenbrouwers en ook van andere schilders met figuren gestoffeerd heeft. Aan de andere zijde van de doorgang hangt een grote *Terugkeer van de jacht* van Eugène Verboeckhoven (1799–1881). De drie stadsgezichten naast de kleine vitrine zijn, behalve hun pittoresk karakter, waarschijnlijk ook van topografisch belang. Van Jan Hendrik Verheijen (1778–1846) is er een *Hollandse binnenplaats*, van Paul Hermanus (1859–1911) een *Stadsgezicht met brug* en van Jan Jacob Fels (1816–1883) een *Afspanning met personages*. Naast het raam hangt een zeer mooi *Landschap met moeras* van Willem Roelofs (1822–1897), een bekend landschapschilder en de grote voorloper van de Haagse School. Tot slot is er nog het charmante *Polderlandschap* van de Antwerpenaar Robert Mols (1848–1903).

De groene kamer

In deze zaal werden de schilderijen van de Vlaamse meesters bij elkaar gebracht. Deze collectie is vroeger veel groter geweest en het zal wel altijd een raadsel blijven waarom Pieter Smidt van Gelder zich van het grootste en waarschijnlijk het beste deel ervan ontdaan heeft. In 1935 schonk hij inderdaad acht werken uit de Vlaamse school aan de Koninklijke Musea in Brussel. Het betrof twee *Panoramische zichten op Antwerpen* van Jan Wildens, een *Landschap met een jacht* van Hans Bol, een *Kunstenars-atelier* van Van der Laanen en vier negentiende-eeuwse werken, een schenking die hem de onderscheiding van Officier in de Kroonorde opbracht. Het volgende jaar, nauwelijks één jaar voor hij het hotel aan de Belgiëlei kocht, deed de verzamelaar een nog omvangrijker schenking aan dezelfde musea, met ditmaal twee *Bloemstukken* van Jan Breugel, een *Bloemstuk* van Daniel Seghers, een *Landschap* van Bonaventura Peeters, *Kaartspelende boeren* van Teniers, *Dansende boeren* van Joos de Momper, twee *Kerkinterieurs* van Pieter Neefs, een *Heilige Familie* van Van Oost, een *Aankondiging* van Goswin van der Weyden en tien negentiende-eeuwse werken. Deze schenking leverde hem in 1938 de bevordering tot Commandeur in dezelfde orde op. In de jaren veertig verkocht hij nog vier werken van P. Breughel. Toch bezit het museum nog enkele kwaliteitswerken uit de Zuidelijke Nederlanden. Zo is er een *Ecce Homo* van Pieter Aertsen (1508/09–1575), een uiterst zeldzaam, vroeg gesigneerd werk van de meester; het *Oponthoud van een konvooi*, een typisch ruitersstuk van Sebastiaan Vrancx (1573–1647), de *Vier seizoenen* van Abel Grimmer (1570/77–voor 1619), waarbij de activiteiten van de jaargetijden worden voorgesteld en het *Havengezicht* van Bonaventura Peeters (1614–1652).

Abel Grimmer
De vier seizoenen
 Zuidelijke Nederlanden
 Begin zeventiende eeuw
 Olieverf op paneel

Ook het kleine kunstkastje met beschilderde paneeltjes moet in verband gebracht worden met de bloeiende zeventiende-eeuwse schilderschool van de Zuidelijke Nederlanden. Het meubeltje hoort bij de typisch Antwerpse productie van kunstkasten, met laden en deurtjes die van kleine schilderijen voorzien werden. Deze waren het produkt van de meestal anonieme "cantoorschilders", tweederangsmeesters die zich veelal door het oeuvre van de grote meesters lieten inspireren. Op dit kastje worden verschillende allegorieën van de liefde voorgesteld, gebaseerd op het populaire embleemboekje *Amorum, Emblemata, figuris, Aeneis Incisa* uit 1608 van Otto van Veen (1556–1629). Het koffertje in ivoor, aan de andere kant van de schouw, dateert ook uit de zeventiende eeuw. Het komt uit de kolonies en is wellicht van Indo-Portugese oorsprong. Tussen de ramen staat een kunstkast met ivoren paneeltjes, waarop verschillende soorten jacht uitgebeeld zijn, op een geassorteed onderstel. Dit soort meubel werd, zoals de naam het aanduidt, voor het opbergen van een verzameling kostbaarheden gebruikt. Aan de overkant bevindt zich

daarentegen een kantoor. Deze voorloper van de secretaire werd op een gewone tafel opgesteld, waaraan gewerkt kon worden. Deze meubels hebben geen van beide voldoende kwaliteit om te kunnen worden toegeschreven aan Antwerpen, waar in de zeventiende eeuw luxemeubilair van topkwaliteit werd vervaardigd, dat over heel Europa uitgevoerd werd. Ze komen wellicht uit Zuid-Europa. Wel van grote kwaliteit is de neorenaissancistische vitrine met medaillons in halfedelstenen, arabesken in tindraad en grotesken in ivoor op schildpad. Meubels met een vergelijkbaar decor werden in 1878 gelanceerd op de Wereldtentoonstelling in Parijs en ze werden daarna zowel in Frankrijk als in Italië in productie genomen. Ze behoren tot de "Napoléon III"-tijd, een periode waarin men bij de binnenhuisinrichting een bijna expressief "cachet" aan de interieurs wilde geven. Elke ruimte van een huis werd hierbij in een andere "neo"-stijl ingericht, die de functie van die ruimte het best suggereerde.

In de vitrine wordt een deel van de collectie *Delfts aardewerk* gepresenteerd. Dit aardewerk heeft een typische afwerkingsslag in tinglazuur, waarop een veelkleurig decor kon aangebracht worden. Het is een Zuideuropese techniek die rond 1540 door Italiaanse maiolica-bakkers in Antwerpen geïntroduceerd werd. Naast centra als Amsterdam, Arnhem, Dordrecht, Haarlem, Leeuwarden, Middelburg en Rotterdam, werd Delft rond 1640 het belangrijkste productiecentrum van dit soort vaatwerk en tegels in de Nederlanden. In 1659 bestonden er reeds 23 manufacturen en in 1680 werden er een dertigtal geteld, die gezamenlijk tussen 1.500 en 2.000 arbeiders tewerkstelden. De meester-pottenbakkers en de decorateurs waren opgenomen in de kunstenaarsgilde van Sint-Lucas. Het Delfts aardewerk werd met groot succes uitgevoerd over een groot deel van Europa gedurende de volgende honderd jaar. Daarna trad een periode van verval in, die te wijten was aan de opkomst van rivaliserende industrieën zoals het Europese porselein en het kwalitatief superieure Engelse aardewerk. Tussen 1780 en 1808 viel het aantal manufacturen terug op zeven. In het midden van de negentiende eeuw bleef van de eens zo bloeiende industrie niets meer over dan de schitterende voorwerpen die ze geproduceerd heeft.

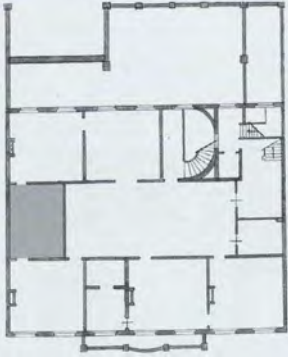

Kunstkastje met allegorieën van de liefde, naar Otto van Veen Antwerpen

Na 1608
Ebbehout en olieverf op koper

De groene kamer Ensemble met voorwerpen in Delfts aardewerk in de vitrine met grotesken en arabesken

Frankrijk
Na 1878
Ebbehout met inlegwerk van schildpad, ivoor, halfedelstenen en tin

De porseleinkamer

In deze ruimte wordt het grootste deel van de collectie Duits porselein tentoongesteld. De eerste manufactuur waar na Meissen ook hard porselein kon vervaardigd worden, was die van Wenen. Ze werd in 1719 opgericht door de waarschijnlijk van Holland afkomstige Claudius Innocentius du Paquier, met een keizerlijk privilege van 25 jaar. Hij had hiertoe enkele specialisten weggelokt uit Meissen, met een belofte van deelname in de winst. Toen na korte tijd deze lieden echter naar Meissen terugkeerden, namen ze op hun beurt de geniale emailschilder J. G. Hörold mee. Een en ander maakte dat de beginjaren van deze manufactuur niet gemakkelijk waren en dat de schulden zich opstapelden.

“Surtout de table” met de vier momenten van de dag

Wenen
Midden achttiende eeuw
Porselein

De modellen van deze periode horen nog bij de barok en verwijzen naar voorbeelden uit Meissen en Delft. Wat de decoratie betreft, wordt een zeer typisch schema ontwikkeld, “Laub- und Bandelwerk” genaamd, dat uit ranken, rolwerk en medaillons met barokke schild- en schelpvormen bestaat. Toen in 1744 het keizerlijke privilege verviel, ging de manufactuur gebukt onder een ware schuldenberg en werd ze door keizerin Maria-Theresia omgevormd tot een staatsbedrijf. Stilaan werden voor het serviesgoed en de vazen de vormen en de decors van de rococo populair; daarnaast werden er ook elegante beeldengroepjes vervaardigd en bovendien produceerde de manufactuur meer dan waar ook monumentale onderdelen voor de binnenhuis-inrichting zoals schoorstenen, spiegellijsten, wandtafeltjes en dergelijke. Onder het beheer van de industrieel Konrad von Sorgenthal (1784 – 1805) wendde men zich resoluut tot het neoclassicisme en ging men, met wisselend succes, de concurrentie aan met het elegante, uiterst luxueuze en technisch volmaakte porselein van Sèvres. In een laatste periode werden de decors onder invloed van de burgerlijke Biedermeierstijl zwaar en saai, met een overvloed aan verguldsel; stilaan zette zich een

periode van verval in en in 1864 werd de manufactuur gesloten. Vanaf 1744 werd als merk een schild met een brede horizontale band gebruikt en vanaf 1783 werd ook het jaartal aangeduid.

De manufactuur van *Höchst* werd opgericht in 1750 door twee specialisten uit Wenen, met name Johann Benckgraff, die de samenstelling van de porseleinaarde kende, en Josef Jacob Ringler; die het geheim van de ovenbouw bezat. Vanaf 1765 kreeg ze subsidies van Emmerich Josef, keurvorst van Mainz. Het hoogtepunt van de produktie situeerde zich in volle rococoperiode, want in 1778 reeds was er een keerpunt dat in 1798 tot een sluiting zou leiden. De produktie is gekend om haar elegant serviesgoed, maar vooral om haar beeldjes. Aanvankelijk werden die nog beïnvloed door Meissen, maar al gauw werden Franse prenten, naar Pater en vooral naar Watteau, als voorbeeld gebruikt. Na het sluiten van de manufactuur werden de moules overgenomen door verschillende andere porseleinfabrieken. Zowel de originele fabriek als die andere, gebruikten als merk een wiel.

In 1753 startte de porseleinproduktie in *Fürstenberg*. De manufactuur was ruim zes jaar eerder opgericht, onder het beschermheerschap van hertog Karel I van Brunswyck, en kende weinig succes. De zaken verbeterden min of meer met de komst van een aantal specialisten uit Höchst onder leiding van Johann Benckgraff, maar de manufactuur zou pas echt tot bloei komen in 1770, toen ze volledig onder het beheer van het hof kwam. Tijdens de experimentele fase inspireerde men zich op voorbeelden van Meissen, maar later echter richtte men zich voor de decors vooral op Berlijn en voor de beeldjes op Höchst. Bovendien ontwikkelde men hierbij een schitterend kleurenpalet. Van 1859 tot nu is de fabriek in privé-handen. Als merk werd steeds een hoofdletter F gebruikt en de negentiende-eeuwse reproducties uit de oude moules dragen bovendien een kroontje.

J. Melchior
Jongen met bloemenslinger
 Höchst
 Tweede helft achttiende eeuw
 Porselein

Verkoper van landkaarten
 Fürstenberg
 Tweede helft achttiende eeuw
 Porselein

Ook uit 1753 dateert het eerste harde porselein van de manufactuur van *Nymphenburg*. Hier waren ruim 24 jaar van proeven en mislukkingen aan voorafgegaan, en het uiteindelijke succes was te danken aan de komst van de arcanist Josef Ringler: De manufactuur werd gepatroneerd door prins Max III Josef van Beieren en in 1761 werd ze overgebracht naar het prinselijke paleis. Onder de directie van graaf Sigismund van Haimhausen bracht ze het tot de meest succesvolle fabriek in het Duitse taalgebied, naast Meissen. De reputatie van Nymphenburg werd vooral gemaakt door de kwaliteit van de beeldjes naar ontwerp van de modelleur Bustelli, die hierbij een heel persoonlijke en bijzonder aantrekkelijke interpretatie van de rococo creëerde. De manufactuur verloor haar sterke positie reeds in 1770, toen de keurvorst werd opgevolgd door Carl Theodor van de Palts, die veeleer de door hemzelf gefinancierde manufactuur van Frankenthal zou steunen. In 1862 werd de manufactuur verpacht aan een privé-bedrijf, dat nu nog steeds hoogwaardig porselein maakt. Als merk werd in de achttiende eeuw een ingedrukt schildje met een patroon van ruiten gebruikt.

Johann Wilhelm Lanz
(actief 1748–1761)
Balletdanser
Frankenthal
Tweede helft achttiende eeuw
Porselein

De porseleinmanufaktur van *Frankenthal* werd in 1755 gesticht door de Fransman Paul-Antoine Hannong en door J.J. Ringler uit Wenen. Hannong had tevoren reeds een manufaktur opgericht in Straatsburg, maar hij had die, wegens de protectionistische maatregelen van de Franse autoriteiten ten voordele van Vincennes, moeten sluiten. Wegens financiële moeilijkheden nam Carl Theodor, keurvorst van de Palts, ze in 1762 over. De manufaktur had erg te lijden onder de gevolgen van de oorlogen met Frankrijk, wat resulteerde in een definitieve sluiting in 1800. De moules werden verdeeld over Nymphenburg en andere Duitse manufacturen, waar ze nog lang in gebruik bleven. Bij deze manufaktur is er een opvallend verschil tussen de eenvoudige, praktische vormen van het serviesgoed en de extravagante modellen van de decoratieve stukken. Bij de krachtig gemodelleerde beeldjes van Johann Wilhelm Lanz (actief 1748 – 1761), wordt een zekere stijfheid gecompenseerd door de kwaliteit van de afwerking en het goed afgewogen kleurgebruik. Als merk werden vanaf 1771 de verstrengelde letters CT gebruikt, met een kroontje.

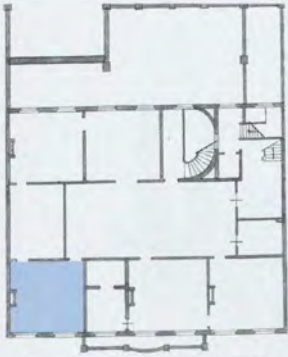
J.-C. Haselmeyer
Malabaar
Ludwigsburg
Midden achttiende eeuw
Porselein

Carl Eugeen, hertog van Württemberg, richtte in 1758 de manufactuur van Ludwigsburg op. Hij vond dat het bezit van een dergelijke instelling bij zijn vorstelijke status hoorde en verstrekte bijgevolg hoge subsidies zolang het hof in Ludwigsburg verbleef. Toen de residentie echter naar Stuttgart verhuisde, liepen deze middelen sterk terug en onder de opvolgers van Carl Eugeen daalde de kwaliteit van de produktie zo sterk dat de manufactuur in 1824 gesloten werd. Het belangrijkste deel van de produktie zijn de beeldjes van de Weense hofbeeldhouwer Johann Christian Wilhelm Beyer, die echter zeer uiteenlopend van kwaliteit en karakter zijn. Als merk werden vanaf de aanvang de verstregelde initialen van de stichter "CE", met een kroontje gebruikt.

De eerste porseleinmanufactuur in Berlijn werd in 1752 opgericht door de wolhandelaar Wilhelm Kaspar Wegely, ze stond onder de bescherming van Frederik de Grote (1712–1786). Vijf jaar later werd ze reeds gesloten omdat de praktische en artistieke hulp uit Meissen, die naar aanleiding van de "Zevenjarige oorlog" min of meer beloofd was, door de koning voor zichzelf gehouden werd. De financier J.E. Gotzkowski, die het arcanum van Reichard gekocht had, startte in 1761 een nieuwe manufactuur met de hulp van personeel uit Meissen, onder wie de modelmeester F. Elias Meier. Twee jaar later reeds werd ze door Frederik de Grote overgenomen en tot de Eerste Wereldoorlog zou ze de "Königliche Porzellanmanufaktur" blijven, daarna en tot nu toe de "Staatliche Porzellanmanufaktur". De koning was zeer nauw bij het beheer van de manufactuur betrokken en hij was ook 23 jaar lang haar grootste klant. Hij bestelde niet minder dan 21 serviezen, alle in een galante rococostijl, waarbij kenmerken uit Meissen en uit Sèvres tot iets heel eigens versmolten zijn. Hierbij zijn vooral de verschillende boorden in laag reliëf kenmerkend. Daarnaast werden er urnvormige vazen gemaakt, waarop architecturale vormen met naturalistische elementen in laag reliëf gecombineerd werden. De beschilderde decoratie was enorm gevarieerd en steeds van grote kwaliteit, in de negentiende eeuw zou ze zelfs evolueren tot het beste wat in haar soort gemaakt werd. In de rococoperiode werden er prachtige beeldjes gemodelleerd door de gebroeders F.E. en W.C. Meyer, met typische ietwat lange ledematen en kleine, elegante hoofdjes. Tijdens het neoclassicisme verleende de beeldhouwer Schadow zijn medewerking aan verschillende grote projecten. Deze manufactuur gebruikte vanaf 1763 als merk een scepter en vanaf 1830 de letters K.P.M.

F.E. en W.C. Meyer
Man met doedelzak als een
allegorie van de Lucht (uit
de reeks De Vier Elementen)
 Berlijn
 Midden achttiende eeuw
 Porselein

De blauwe kamer

□ Aan de muur tegenover de ramen hangen twee *Bloemstukken* van navolgers van de beroemde achttiende-eeuwse bloemenschilder Jan van Huysum, van wie we een werk zagen op de bel-etage. Het ene is van Gerardus van Spaendonck (1746–1822), die als leraar, als tekenaar en later ook als directeur aan de "Jardin des Plantes" te Parijs verbonden was, en het andere van Willem Robart (actief 1750–1771), een leerling van Van Huysum. Dat dit soort composities tot ver in de negentiende eeuw populair bleef, bewijst het paar *Bloemstukken* tegenover de schouw, van Martina van Toulon (1792–1880). In het midden hangt een *Decoratief tafereel met tuinvaas* van Cornelis Bisschop (begin achttiende eeuw). Het lage gezichtspunt en het onderwerp van dit schilderij laten vermoeden dat het ontworpen werd om vast in een interieur geïntegreerd te worden als "supraporte" of als schoorsteenstuk. Bovendien getuigt het schilderij van de invloed van de Franse smaak in de Hollandse interieurkunst in het begin van de achttiende eeuw.

De blauwe kamer

Ensemble bestaande uit een Hollandse neoklassieke commode, twee armstoelen van Pierre Brizard (1737–1804), twee miniatuurtjes van Lorenzo Balbi, een vaas in Sèvres-porselein en een *Decoratief Tafereel met Tuinvaas* van Cornelis Bisschop

De commode van deze zaal is zonder twijfel het belangrijkste Hollandse meubel van de collectie. Ze behoort tot een kleine groep neoklassieke meubels, die duidelijk verschillen van de courante meubelproductie in Nederland tijdens het laatste kwart van de achttiende eeuw. Enkel de misschien wat logge vorm, die gedeeltelijk te wijten is aan de Hollandse constructiemethode met massieve planken in plaats van met panelen en raamwerk zoals in Frankrijk gebruikelijk was, wijst op een noordelijke herkomst. Daarentegen zijn de algemene vorm met het vooruitspringende front, maar vooral de combinatie van de verschillende elementen van de afwerking van dit meubel typisch Frans en komen ze maar uiterst zelden voor bij de Noordnederlandse meubels. Eerst en vooral is er de marqueterie met vazen wat, zoals we op de bel-etage reeds zagen, een typisch Franse decoratief gegeven is tijdens het neoclassicisme. Men heeft trouwens het rechtstreekse voorbeeld voor de marqueterie van een ensemble binnen deze groep meubels, dat zich nu in het Rijksmuseum bevindt, kunnen identificeren met een in Frankrijk uitgegeven reeks prenten. Verder is er het beslag in verguld brons, waarbij de beslagstukken met ramskoppen rechtstreeks uit Frankrijk werden geïmporteerd of althans aan de hand van Franse voorbeelden werden nagegoten.

Tot slot is er ook nog het blad in marmer, een element dat veel minder uitzonderlijk is bij Hollandse neoklassieke commodes. De meubels van deze groep komen meestal in ensembles voor. Er is een secretaire bekend in een privé-collectie met een sterk verwant decor, die ongetwijfeld ooit in één interieur heeft gestaan met onze commode.

Verder hebben we in deze zaal nog drie typisch Franse meubeltjes. Ze behoren tot de zogenaamde "petits meubles" of "meubles légers". Dit zijn elegante en mobiele meubeltjes, waarvoor de Franse meubelmaker een weergalozе vindingrijkheid ontplooid heeft, met het oog op het vergroten van het leefcomfort. We hebben een "table tambour", een rond kastje met twee kleine laatjes achter het deurtje, een "table chiffonière", een klein bergmeubeltje met verschillende laatjes en een "table de chevet", een soort nachtkastje met twee bladen in marmer, dat ook voor het nuttigen van een kleine maaltijd kon gebruikt worden. Tot slot verdienen ook de meubels in gesneden en verguld of geschilderd hout de aandacht. Uit Frankrijk zijn er de elegante spiegel, bekroond met symbolen van het landelijk leven en verguld in twee kleuren, de Lodewijk XVI-barometer die de naam "Bodeur à Paris" draagt en twee prachtige armstoelen, bekleed met een tapisserie "à rinceaux", die de estampille van Pierre Brizard (1737–1804) dragen. Uit Nederland is er de neoklassieke console met een ramskop en de klok met een allegorische voorstelling.

In Frankrijk werden er reeds pogingen gedaan om porselein te vervaardigen in 1702 te St. Cloud, in 1725 te Chantilly en in 1734 te Mennecey. In 1738 richtte graaf Orry de Fulvy de manufactuur van Vincennes op en in 1745 werd hier een vennootschap van aandeelhouders opgericht, die van Lodewijk XV het privilege kreeg om als enige in Frankrijk porselein te mogen produceren en decoreren. Een beslissende impuls in de ontwikkeling van de manufactuur werd door Madame de Pompadour gegeven. Zij liet Jean Hellot, de voorzitter van de Academie der Wetenschappen, tot hoofd van de chemische afdeling benoemen, de goudsmid Claude-Thomas Duplessis tot hoofd van het ontwerpatelier en de schilder Jean Jacques Bachelier als hoofd tot het decoratie-atelier. Bovendien werd ook François Boucher regelmatig bij de ontwerpen van de manufactuur betrokken. In 1751 nam de koning een vierde van de aandelen van de vennootschap over en vanaf dat jaar begon de manufactuur het merk met de dubbele L te gebruiken. In 1753 werd daarnaast ook nog het gebruik van een jaarletter ingevoerd. Enkele jaren later zou de manufactuur naar Sèvres verhuizen. Tot in 1769 werd er in Frankrijk enkel zacht porselein vervaardigd, dat geen kaolin bevatte en dat "porcelaine de France" genoemd werd. Na het vinden van kaolinlagen in de buurt van Limoges kon er ook hard porselein vervaardigd worden, dat "porcelaine royale" genoemd werd en waarbij aan het merk met de dubbele L nog een kroontje werd toegevoegd. Sèvres slaagde er stilaan in om de produktie van Meissen te overtreffen, en dit niet alleen wat de technische kwaliteit betrof. Op het gebied van de modellen en de decors werd de manufactuur in de tweede helft van de achttiende eeuw immers toonaangevend voor de rest van Europa. Behalve de reeds genoemde merken treft men op Sèvres-porselein vaak merken van vergulders of schilders aan, van wie een deel kon geïdentificeerd worden. De manufactuur van Sèvres maakte een crisis door tijdens de Franse Revolutie (1789), maar beleefde in de negentiende eeuw een tweede topperiode, dankzij de in 1800 door Napoleon aangestelde directeur Alexandre Brongniart.

Het museum Smidt van Gelder bezit bovendien een collectie van een veertigtal portretminiaturtjes. Het gebruik om dergelijke kleine, uiterst verzorgde portretjes te vervaardigen ontstond in de vroege renaissance. Aanvankelijk, en tot in het begin van de achttiende eeuw in steeds mindere mate, werd hierbij in gouache op perkament gewerkt, zoals dat bij het verluchten van handschriften gebruikelijk was. In de zestiende en de zeventiende eeuw gebruikte men echter liever olieverf op kleine koperplaatjes. Vanaf de zeventiende eeuw werden daarenboven ook miniaturtjes in email op koper vervaardigd, een zeer moeilijke techniek omdat hierbij elke kleur afzonderlijk, op een verschillende temperatuur, gebakken werd, waarna er geen verbeteringen meer mogelijk waren. Rond 1700 begon men in Venetië miniaturtjes te schilderen op ivoor. Deze techniek werd geperfectioneerd in Engeland, waar men zeer heldere waterverf gebruikte op flinterdunne ivoorplaatjes met achteraan metaalfolie om de helderheid nog te verhogen. Tot het midden van de achttiende eeuw werden portretminiaturtjes vaak geïntegreerd in juwelen of op snuifdozen. Tegen het einde van die eeuw werden bovendien grote medaillons vervaardigd, die ook aan de achterzijde versierd waren, met een haarlok van de geportretteerde en haar initialen in gouddraad en zaadpareltjes. Aan het succes van de portretminiaturtjes kwam een einde met de opkomst van de portretfotografie. Op de tafel, aan de zijde van de schouw, hebben we bovenaan een portret van *Mme de Montespan* dat aan Pierre Mignard (1612–1695) is toegeschreven; lager, de operazangeres *Sophie Arnould* met de partituur van *Alceste* en *Koningin Louise van Pruisen*; dan twee kleine anonieme portretjes in email, met ertussen het gegraveerde portret van *Marie Antoinette* naar Elisabeth Vigée le Brun (1755–1842), gevolgd door *Mme. de Pompadour* en een anoniem Frans portret, toegeschreven aan Peter Adolphe Hall (1739–1793); over de ovale miniatuur onderaan is niets gekend. Links liggen vier portretjes van mannen, met bovenaan een anoniem portret naar Bartholomeus van der Helst (1613–1670), dan hebben we *Lord Alex Gordon*, en een anonieme Engelse

Ensemble Sèvres-porselein in "jaune jonquille"

miniatur van zeer grote kwaliteit en onderaan nog *George IV* door Richard Cosway (1742–1821). Aan de zijde van de commode hebben we bovenaan *Georgina Spencer* en *Lady Betty Foster* naar Jean-Urbain Guérin (1760–1836), dan een onbekend portretje van grote kwaliteit door Johann Ernst Heinsius (1740–1812) en de actrice *Rosalie Dugazon* van Jean-Baptiste Augustin (1759–1832), vervolgens een onbekende dame, in email, van de Brusselse Marie Elisabeth de la Tour (1750–1834), een onbekende dame als Diana, en nog een derde anoniem portretje door Alexandre Delatour (1780–1858), om te eindigen met drie Engelse miniaturen van zeer grote kwaliteit. Links liggen nog twee miniatuurtjes met genretaferelen en een met de voorstelling van *De kuise Suzanna*. De beide miniatuurtjes in grisaille kunnen aan Carl Gustav Klingstedt (1657–1734) toegeschreven worden; het derde, in verre églomisé, is anoniem. Tussen de ramen hebben we bovenaan een portretje door Paul Gmien (1799–1846), daaronder twee anonieme portretten door Auguste Grahl (1791–1868), dan een niet-geïdentificeerd staatsieportret door A. Rott (onbekend), vervolgens de operazangeres *Mme. Grassini* en een onbekende dame, om te besluiten met een portretje door François Meuret (1800–1887). Op de commode staan bovendien nog twee grote miniaturen van Lorenzo Balbi naar Pompeo Girolamo Batoni (1708–1787), die links *Keizer Jozef II en zijn broer Leopold*, *groothertog van Toscane* en rechts *de aartshertogen Ferdinand en Maximiliaan Frans*.

De gele kamer (midden)

In deze kamer; en in de volgende, staan een aantal meubeltjes die tot de courante Hollandse meubelproductie behoren van het laatste kwart van de achttiende eeuw. Deze meubels zijn nauw verwant met Engelse voorbeelden, die ondermeer via de publikaties van Sheraton en Hepplewhite bekend waren. Ze worden gekenmerkt door hun sobere marqueterie die in lichte geel-rode houtsoorten uitgevoerd werd, met een symmetrisch decor van geometrische boorden en aan strikken opgehangen medaillons. Typisch Hollands en bij het neoclassicisme bepaald onverwacht, is het overvloedige gebruik van sterk contrasterende, donkere lakpaneeltjes met grillige decors in goud en rood. Deze paneeltjes werden uit Japan geïmporteerd of in Holland nagemaakt, ondermeer in gelakt blik. Typisch Hollands zijn ook de vierkante, overhoeks geplaatste poten met koperen voetdopjes. Het eenvoudige, koperen beslag en de emailmedaillons, die vaak voor trekkers of sleutelplaten gebruikt zijn, werden meestal geïmporteerd uit Engeland. Het museum bezit een groot gamma meubeltypen in deze stijl, namelijk secretaïres, commodes met deuren of met laden, allerhande tafels met vooral thee- en wandtafeltjes en boekenkastjes. Bij deze laatste werden de lakpaneeltjes of het opgespannen metaalgaas, dat de boeken beschermde, vervangen door glazen ruiten om aldus als vitrines te kunnen gebruikt worden. Het meest bijzondere en meest typisch Hollandse meubel uit deze reeks is het "klapbuffet". In gesloten toestand presenteerde dit zich als een grote commode, maar, eens opengeklapt, kon het als buffet gebruikt worden bij diners of andere ontvangsten. De tinnen fontein en spoelbak werden gebruikt voor het omspoelen van glazen en kopjes en de vele schabbetjes werden ongetwijfeld evenzeer voor de dienst gebruikt als voor het presenteren van kostbaarheden in porselein, kristal en zilver. Dit soort meubel paste perfect in een tijd en in een samenleving waar men meer en meer op intimiteit uit was, zodat de gastvrouw zelf een deel van de ontvangst voor haar rekening nam, liever dan op talrijke dienstboden een beroep te doen. Door zijn multifunctionaliteit paste het ook in een tijd waar de verschillende vertrekken van een huis nog geen vaste, specifieke functie gekregen hadden, maar voor uiteenlopende doeleinden gebruikt moesten kunnen worden.

Portretminiatur met haarlok Engeland

Einde achttiende eeuw
Waterverf op ivoor, goud, email,
parels en diamanten

In Holland ontstonden er verschillende kleine porseleinfabrieken in de tweede helft van de achttiende eeuw. Zonder bijzonder origineel te zijn - ze inspireerden zich immers op de grote voorbeelden uit Duitsland en Frankrijk - was hun productie toch steeds van zeer hoge kwaliteit. Het eerste harde porselein werd vanaf 1759 vervaardigd in Weesp. Deze manufactuur werd in 1771 overgebracht naar Loosdrecht, waar ze onder het beheer kwam van dominee Johannes de Mol. Als merk op deze productie, die "Oud Loosdrecht" genoemd wordt, werden de

letters M.O.L. gebruikt. De kopjes en de borden met de roze camaïeubeschildering, die boven- en onderaan staan in de vitrine, en de jachtflesjes op de vitrine, komen uit deze manufactuur. In 1784 verhuisde de manufactuur opnieuw, maar nu naar Amstel, waar ze zou blijven draaien tot in 1820. Als merk werd hier het woord "Amstel" gebruikt. De serviezen op de commode en op het klapbuffet dragen alletwee deze naam. In 1776 werd er bovendien een manufactuur opgericht in Den Haag. Ze bleef slechts een vijftiental jaar bestaan en legde zich vooral toe op het decoreren van blank serviesgoed, dat geïmporteerd werd uit Meissen en Ansbach voor hard porselein, en uit Doornik voor zacht porselein. Als merk werd een ooievaar op het glazuur geschilderd. Een voorbeeld van deze productie is het bord in "pâte tendre" op de secretaire, dat dus als éérste herkomst Doornik heeft. In de vitrine staan bovendien twee "tête-à-tête"-serviesjes met een heel andere herkomst. Het rococoservies met het bloemendecor komt uit Kopenhagen, een veeleer Duits geïnspireerde manufactuur, die in 1775 opgericht werd en die als merk drie golvende lijntjes gebruikte. Het neoklassieke servies met de landschappen komt uit Sint-Petersburg, waar reeds in 1744 hard porselein vervaardigd werd. Deze veeleer Frans geïnspireerde manufactuur gebruikte als merk de Russische hoofdletter E, wat verwijst naar de naam van Catharina de Grote.

De gele kamer (midden)

Ensemble bestaande uit een Hollands neoklassiek klapbuffet, een thee- en koffieservies in Amstelporselein en enkele marines uit de negentiende eeuw

Tête-à-tête
Sint-Petersburg
Einde achttiende eeuw
Porselein

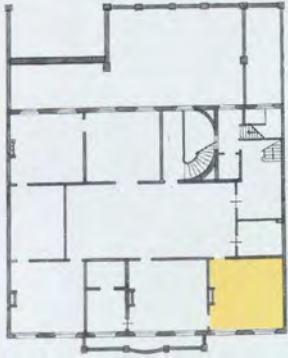
□
 Als schilderijen werden in deze kamer twee heel typische Hollandse genres bij elkaar gebracht, namelijk de marines en de winterlandschappen. De grote *Marine* boven de commode wordt toegeschreven aan Hermanus Koekkoek (1815–1882). Hij is lid van het belangrijke schildersgeslacht Koekkoek, dat niet minder dan achttien schilders heeft voortgebracht die zich vooral op landschappen en marines hebben toegelegd. Hermanus Koekkoek behoort tot de tweede generatie, hij schilderde vooral zee- en riviergezichten. Er worden nog drie doeken in deze kamer aan hem toegeschreven. Daarnaast hangt een *Strandgezicht* van Charles Henri Joseph Leickert (1816–1907), een tweede *Marine* van Hermanus Koekkoek en een kleine *Vissershaven met personages* van Charles Bouchez (1811–1875). Daarna volgt het derde werk van Hermanus Koekkoek, een *Riviergezicht*, met een *Gezicht op de Schelde voor Antwerpen* van Frans Etienne Musin (1820–1888) en *Oorlogsschepen voor Amsterdam* van Engel Hoogerheyden (1740–1809). Boven het klapbuffet hangt een *Marine*, opnieuw toegeschreven aan Hermanus Koekkoek, met daarnaast een *Berglandschap* van Barend Cornelis Koekkoek (1803–1862) en een *Rivierlandschap* van Andreas Schelfhout (1787–1870). Naast de ramen hebben we nog drie Winterlandschappen van Andreas Schelfhout, die beschouwd wordt als een van de beste landschapsschilders van zijn tijd. Links van de schouw hangen *Het Zeerecht en de Slijpsteenmarkt te Amsterdam* van Hendrik Gerrit Ten Cate (1803–1856) en een *Winterlandschap* van Nicolaas Jan Roosenboom (1805–1880) en rechts van de schouw nog een werk van Leickert, ditmaal een *Winterlandschap*.

⦿
 Het museum bezit ook een kleine collectie snuifdozen, waarvan de kostbaarste in deze zaal getoond worden. De Europeanen hadden het gebruik van tabak, zowel snuiven als roken, van de Indianen in Amerika geleerd en ze beschouwden deze nieuwigheid aanvankelijk als een geneesmiddel. Vanaf het midden van de zestiende eeuw werd tabak stilaan een genotmiddel en kreeg hij al vlug zijn fervente voor- en tegenstanders. De oudste bekende snuifdozen dateren van het laatste kwart van de zeventiende eeuw en ze hebben de vorm van een plat, peervormig flesje met een draaidopje. Het model van een doosje met scharnierend deksel ontstond rond 1700. Dit doosje evolueerde al vlug van een gewoon gebruiksvoorwerp tot een soort juweel, een onmisbaar onderdeel van het toilet van elke "homme/femme du monde". Het nemen van snuif gaf aanleiding tot een heel eigen ritueel, de zogenaamde "Exercice de la tabatière" en de snuifdoos werd een belangrijk vehikel in het sociale verkeer. Het hoeft geen betoog dat zo'n doosje moest kunnen gezien worden en dat het decor ervan de goede smaak, de interesses en de welstand van de eigenaar weergaf. De snuifdozen vormden daarnaast ook hét ideale geschenk, zowel in de internationale diplomatie als op het privé-domein. De mooiste dozen werden in Parijs gemaakt en het museum bezit er zes met die

prestigieuze herkomst. De drie dozen bovenaan hebben een "monture à cage", een raamwerk in goud waarbinnen paneeltjes van de meest uiteenlopende materialen konden zitten. Hier hebben we er twee met emailplaatjes en een met miniatuurtjes op ivoor. Dit type van montuur was het enige dat volledig door de "marchands-merciers" mocht uitgevoerd worden, waar de andere types het werk van de "orfèvres-bijoutiers" waren. De ovale doos links heeft een medaillon in geschilderd email op een ondergrond van imitatie-boomgaat en de ovale doos rechts heeft een camee en reliëfs met spelende putti. De kleine koker bovenaan bevat drie parfumflesjes. De twee neoklassieke dozen aan de buitenzijde met hun oogverblindende blauwe email zijn mogelijk Russisch en de vijf dozen onderaan komen wellicht uit Zwitserland, waar al vroeg een luxe-industrie ontstaan was ten behoeve van het beginnende toerisme. Het kleine doosje in het midden is een muziekdoosje.

Robert-Joseph Auguste (1723-1805)
Snuifdoos met camee en reliëfs met spelende putti
 Parijs
 1769/70
 Goud, ivoor en email

De gele kamer (hoek)

□ In deze zaal werden een aantal topografische zichten bij elkaar gebracht, voorstellingen van bestaande gebouwen en landschappen die zo nauwkeurig zijn dat ze identificeerbaar blijven. Het getrouw nageschilderde stadsgezicht evolueerde in Nederland tot een apart genre, dat na het midden van de zeventiende eeuw tot grote bloei kwam. Rechts van de secretaire hangt een klein werkje dat nog uit het midden van de zeventiende eeuw dateert, namelijk de *Keizersgracht bij manenschijn* van Aart van der Neer (1603/'04–1677). Het gezicht is genomen vanop de brug van de Huidestraat, met de Westerkerk in de verte. Het schilderijtje beoogt veeleer de atmosferische indruk weer te geven van de stad bij avondschemering dan een precieze topografische situatie. De juiste toon voor dit nieuwe genre wordt echter heel overtuigend gezet door het *Gezicht op de Grote Houtpoort te Haarlem* van Gerrit Berckheyde (1638–1698), boven de secretaire. Dit is een "veduta essatta", een absoluut precieze weergave van een van de stadspoorten die uitgaf op het Haarlemmer Hout, een bos ten zuiden van Haarlem. Ze werd in 1590 gebouwd door de stadsbouwmeester Willem Dirksz. den Abt. Behalve zijn documentaire waarde heeft het oeuvre van Berckheyde door zijn subtiel raffinement ontegensprekelijk een hoge artistieke waarde. Hij heeft dan ook grote invloed gehad op het architectuurstuk in de zeventiende en de achttiende eeuw. Deze invloed is nog goed merkbaar bij de vier werken van Jan Ten Compe (1713–1761),

rechts van de doorgang. Ze dateren uit het midden van de achttiende eeuw. Boven links is er *Het huis Te Werve of Klein Mathenesse te Voorburg*, een randgemeente ten noorden van Delft, en daarnaast het *Gezicht op de Oostenrijkse toren te Delft*, met een onderdeel van de vesting en de stadsgracht vooraan en met de Nieuwe Kerk in de diepte. Onderaan hangt een *Gezicht op Den Haag* vanuit het noorden genomen, met in het oosten de Beekmolen en in het westen de Sint-Jacobskerk, waartussen de skyline van de hoofdstad te herkennen is. Het grote werk is een *Gezicht op het Zuider-buiten-Spaarne te Haarlem* met een aantal elegante "theekoepels" of tuinhuisjes, van het villegiatuuroord "Het Rozenprieel". Naast de secretaire hangt nog een tweede gezicht op Amsterdam, 1788 gedateerd. Het is een *Gezicht op de Herengracht* van Izaak Ouwater (1750–1793). Dit is genomen vanuit de Driekoningstraat en toont uiterst rechts het "Bonte Huis" of "Huis Bartolotti", dat in 1621 voor Giulielmo Bartolotti gebouwd werd door Hendrik de Keyser. Het huis ernaast werd in de achttiende eeuw bewoond door Johann Goll van Frankenstein, die hier beroemd geworden bijeenkomsten voor kunstliefhebbers organiseerde. Van de overige schilderijen verdienen vooral de twee paneeltjes met *Binnenschepen in de riviermonding* van David Kleyn (1754–1805), die rechts van de vitrine hangen, de aandacht én het *Gefingeerd Rijnlandschap* van Robert Griffier (1688–1760), boven het kabinet.

Jan Ten Compe (1713–1761)
Gezicht op het Zuiderbuiten-Spaarne te Haarlem
 Noordelijke Nederlanden
 Eerste helft achttiende eeuw
 Olieverf op paneel

De grote vitrine is het resultaat van de verbouwing van een absoluut topmeubel uit het Engeland van de vroege negentiende eeuw. Het onderstel is inderdaad ooit een zelfstandige commode geweest, ontworpen door George Bullock (1782/83–1818), een briljant en origineel meubelmaker én beeldhouwer die op zijn 35ste overleed, maar toch grote invloed heeft gehad op de Britse meubelmakerij. Hij had een heel exclusief cliënteel, waarvoor hij soms meerdere interieurs in al hun onderdelen mocht ontwerpen. Deze opdrachtgevers waren vanzelfsprekend vooral geïnteresseerd in deze schitterende meubels, maar daarnaast waren ze, door de constante dreiging van Napoleon, zeker ook bijzonder gevoelig voor zijn "militant-patriottisch" materiaalgebruik van inlands hout, inlandse marmer en inlands koper.

Het mag dan ook geen verbazing wekken dat hij in 1815 de opdracht kreeg voor de inrichting van het verblijf van Napoleon op Sint-Helena. Onze "commode" beantwoordt, zowel wat de opbouw als wat de afwerking betreft, volledig aan de vergelijkbare stukken, met deze uitzondering dat dit het enige gekende meubel van Boulton is waarbij lakpanelen gebruikt werden. Deze panelen zijn vanzelfsprekend ook Engels en "Clay, Kingstreet, Covent Garden" gestempeld. De commode was bovenaan wellicht afgewerkt met een tablet in marmer, binnen een band in ormolu. Het is niet duidelijk waar en wanneer ze tot vitrine werd omgebouwd.

De andere meubels van deze kamer zijn Hollands. Ze behoren tot dezelfde groep als het neoklassieke meubilair van de andere gele kamer. Een uitzondering hierop vormen het theetafeltje en het kabinet, die ouder zijn. Het theetafeltje heeft een klapblad, zodat het na gebruik tegen de muur kan geschoven worden. Het blad van dit tafeltje is niet met marqueterie versierd, maar met intarsia. Dit is een techniek waarbij in een massief blad kleine vakjes worden uitgediept volgens een bepaald patroon, die daarna met contrasterende stukjes hout, met ivoor of met metaal opgevuld worden. Op basis van het model van de poten kan dit tafeltje 1700–1750 gedateerd worden en op basis van het decor wordt verondersteld dat het van koloniale herkomst is. Dit laatste geldt ook voor het kabinet, dat bij zijn aankomst in Nederland een laat barok onderstel gekregen heeft.

De porseleinen beeldjes in deze zaal hebben bijna allemaal dezelfde herkomst, namelijk de Engelse manufactuur Derby. Deze werd gesticht in 1745 door André Planché, een geschoold goudsmid uit Londen die in Derby kleine voorwerpen in porselein begon te maken. Ongeveer tien jaar later sloot hij een vennootschap met de vermogende John Heath en met de emailleur William Duesbury. Planché en Heath verdwenen echter al vlug op het achterplan en in 1757 en 1758 verscheen er reeds publiciteit van Duesbury in Londen voor de verkoop van beeldjes van "Derby or the second Dresden" of "after the finest Dresden models". Vanaf 1760 begon Duesbury veeleer porselein

van Chelsea te imiteren, zowel wat de onderwerpen als wat de vormen betrof. Vanaf deze periode werden er bij het productieproces drie of vier "proenen" gebruikt, kleine balletjes klei die bij het bakken onder de basis aangebracht werden en die daarna een soort merk, het "patch mark", achterlieten. In 1770 kocht Duesbury de manufactuur van Chelsea op. Dankzij de hulp van het competente personeel op wie nu kon gerekend worden, verbeterde de kwaliteit van het Derby-porselein in grote mate. De beide manufacturen bleven tot 1784 naast elkaar bestaan en het is vaak moeilijk om hun respectievelijke productie uit elkaar te houden. In deze periode kregen de beeldjes een echt merk, onder de basis van de pas gevormde stukken werd namelijk een nummer gegrift, vaak voorafgegaan door een N, een verwijzing naar de prijslijst. Daarnaast werd, op dezelfde wijze, ook nog eens de maat (1 of 2) opgegeven. De belangrijkste modellers waren nu Pierre Stephan en Jean-Jacques Spengler, wier werk moeilijk uit elkaar te houden is. Na de dood van William Duesbury II loopt de productie van porseleinen beeldjes sterk terug, ten voordele van een ongeëvenaarde productie van beeldjes in biscuit. De beeldjes van deze collectie vertonen allemaal "patch marks" en de meeste hebben ook een nummer van de prijslijst. Dankzij deze lijst

De gele kamer (hoek)

Ensemble porseleinen beeldjes uit Chelsea en Derby en vier paar mandjes in Duits porselein in de vitrine, ontstaan uit een omgebouwde commode van George Bullock (1782/83–1818)

kennen we hun originele titels. Dit ensemble is erg interessant omdat hier bijna alle populaire onderwerpen uit de achttiende eeuw vertegenwoordigd zijn, met figuurtjes uit de Commedia dell'Arte, galante koppeltjes, spelende kinderen, herders en herderinnetjes, naast grotere ensembles met een allegorische betekenis zoals de Vier Seizoenen, de Vier Elementen en de Vier Werelddelen. Bijzonder charmant zijn de twee parfumsflesjes met spelende kinderen op de tweede plank links. Het zijn "Chelsea Toys", typische kleine galanterieën die in Chelsea vervaardigd werden. De porseleinen korfjes, die wellicht ooit onderdelen van "surtouts de table" geweest zijn, komen allemaal van Duitse manufacturen.

In deze zaal staan ook enkele sierstukken van Engelse herkomst. De stellen van drie vazen op de secretaire en het kabinet zijn van de hand van Matthew Boulton (1728–1809), een briljant ontwerper die een manufactuur in Birmingham uitbaatte. Het middelste vaasje kan steeds gebruikt worden als potpourri, terwijl de beide andere zogenaamde "candle vases" zijn, waarbij het deksel kan omgedraaid worden zodat het als kandelaar kan dienst doen. Op de schouw staan twee potpourri's van Edward Holmes Baldock (1777–1845), een invoerder, restaurateur en handelaar in achttiende-eeuwse curiosa, bij voorkeur uit Frankrijk, die vooral actief was in het tweede kwart van de negentiende eeuw. Hier gaat het om twee stukjes blank Sèvres-porselein, die Baldock in Engeland heeft laten beschilderen om ze vervolgens te vatten in een montuur van verguld brons in de stijl van J. Caffieri. Ook het paar tweearmige kandelaars in verguld brons, Wedgewood en kristal en de zogenaamde "carriage clock" zijn uit Engeland afkomstig.

De snuifdozen in de tafelvitrine zijn misschien minder kostbaar dan die van de andere zaal, maar zeker niet minder interessant. Enkel de dozen van de middelste rij zijn in porselein uitgevoerd, de andere zijn in email op koper. Snuifdozen in porselein vormen een apart probleem, want vermits ze aan alle zijden gedecoreerd werden, dragen ze nooit een merk. De drie grote dozen kunnen echter op basis van nauwkeurig opmeten en vergelijken van de decors toegeschreven worden aan de porseleinmanufactuur van Meissen. De drie dozen in email, onderaan links, komen uit Berlijn. De blauwe met het Imari-decor is een kopie van een porseleinen doos uit Meissen en de beide andere komen wellicht uit het atelier van Fromery, die een specifiek decor met gouden figuurtjes in reliëf, in een landschap geplaatst, ontwikkeld had. De beide "nécessaires" met allerhande voorwerpen voor de opschik zijn een typisch produkt van Birmingham. De voorbeelden voor de decors van andere dozen zijn achttiende-eeuwse prenten uit Frankrijk, wat echter niet wil zeggen dat deze snuifdozen ook daar geproduceerd werden.

**Matthew Boulton
(1728–1809)**
**Stel van twee "candle
vases" en een potpourri**
Birmingham
Einde achttiende eeuw
Steen en verguld brons

Verantwoordelijke uitgever:
R. Vercruyse
Kasteelstraat 97
8700 Tielt

Bijvoegsel bij OKV 1996/2
OPENBAAR KUNSTBEZIT
IN VLAANDEREN
Vierendertigste jaargang
mei-juni-juli-augustus
1996/nr. 2
driemaandelijkse periodiek
voor inwijding in de beeldende kunsten
door reproducties, teksten en
radiuitzendingen.

Uitgave van Openbaar Kunstbezit
in Vlaanderen v.z.w.
onder de auspiciën van de Vlaamse
provincies en in samenwerking
met de B.R.T.N.

Verantwoordelijke uitgever:
Rudy Vercruyse

Secretariaat, redactie
en abonnementendienst:
Kasteelstraat 97 - 8700 Tielt
tel.: 051/42.42.99
fax.: 051/40.84.78

Publiciteit:
03/231.28.00 (B-Promotion)
B.T.W.-nummer: 427.190.176

Bankrelaties:
448-0007361-87
385-0590844-80
000-0099920-10
135.20 (NL)

Dit Mededelingenblad werd samengesteld
door: Rudy Vercruyse,
Marijke Declercq, Marc Devos
en Geert Verstaen.

**Openbaar Kunstbezit
in Vlaanderen op BRTN-radio
"Het Museum Smidt van Gelder,
Antwerpen"
komt aan bod:**

bij Radio 1 in "Eenhoorn"
op dinsdag 14 mei
bij Radio 3 in "De Kunstberg"
op woensdag 8 mei
bij Radio Donna in "Foyer"
op maandag 6 mei
bij Radio 2 Antwerpen (97,5MHz)
in het avondregionaal (17-18u)
op donderdag 9 mei

Mededelingen

OKV-Aanbieding

Lucas Vandeghinste
"Kelk" 1996

Een reeks van 15 exemplaren

Foto: Pierpol Rubens

De opening van het Museum Smidt van Gelder is voorzien begin oktober 1996.

Abonnementsprijs 1996: 700,-BF of 41,5 NLG

In de abonnementsprijs voor 1996 zijn begrepen:
1. vier thematische afleveringen
2. vier Mededelingenbladen
3. de OKV-Museumkaart 1996

Hoe kan U zich abonneren?

Niets is eenvoudiger dan dat:
U stort 700,-BF (zonder opbergband) of 1.000,-BF (mét opbergband) op rekeningnummer 448-0007361-87 van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Tielt. Graag vermelden: "1996"

Vanuit Nederland kan U ook abonnee worden!

Uitsluitend door storting van 41,5,-NLG (zonder opbergband) of 61,5NLG (mét opbergband) op gironummer 135.20 van OKV in Tielt. Graag vermelden "1996".

Vanuit alle andere landen bent U eveneens welkom als abonnee!

Een abonnement kost dan 1.000,-BF (zonder opbergband) of 1.400,-BF (mét opbergband), uitsluitend te betalen op PCR 000-0099920-10 van OKV in Tielt of via internationale postwissel.

Losse nummers

Losse nummers kosten 250,-BF of 15,-NLG. Bestellen kan door storting op rekening 440-0007361-87 (in België) of 135.20 (in Nederland) van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, met vermelding van de titel van de aflevering.

Spelregels gratis tickets

U kan een gratis ticket bekomen door een gele briefkaart te sturen naar Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Kasteelstraat 97, 8700 Tielt.

Bij de tentoonstellingen die een gratis ticket aanbieden, vindt u onderaan het artikel een blauwe balk met het aantal ter beschikking gestelde tickets.

Door loting wordt bepaald wie een ticket krijgt toegestuurd. Let op:

1. één ticket per tentoonstelling en per persoon
2. één ticket per gele briefkaart
3. de gewenste tentoonstelling vermelden

BRTN Departement Cultuur

Affiche

Elke week op zaterdag, om 12u. op TV1, om 20u. op TV2

Affiche bestaat uit volgende delen:

- **Agenda:** een vlugge en vlotte montage van een tiental komende of lopende tentoonstellingen, concerten, theater en dansvoorstellingen
 - **Accent:** een korte reportage over een actueel kunstgebeuren waarin de betrokken kunstenaar centraal staat. Interviews door Régine Clauwaert
- Kortom, een actueel en informatief programma over kunst in al haar vormen.

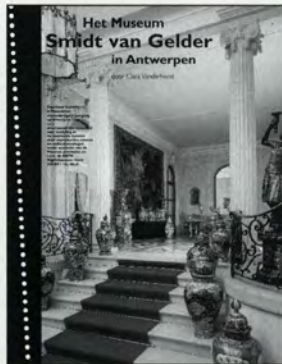
Het programma wordt verzorgd door Jan Blondeel en Marianne Soetewey (regie), Régine Clauwaert (samenstelling, redactie en presentatie), Nathalie Capiou (assistentie)

OKV-Aanbieding

Lucas Vandeghinste

"Kelk" 1996

Deze "Mededelingen" zijn een bijvoegsel bij de OKV-aflevering nr. 2 jaarg. 1996: "Het Museum Smidt van Gelder, Antwerpen".

Auteur: Clara Vanderhenst

De Nederlander Pieter Smidt van Gelder (1878-1956) stamt uit het geslacht dat sinds het begin van de negentiende eeuw het beroemde Van Gelder-papier produceerde.

Nu ook in de tijdschriftenhandel!

Hij kon zich, dankzij een erfenis al vlug uit de zakenwereld terug trekken en wijdde zich vanaf zijn dertigste enkel nog aan zijn passie voor kunst. In 1937, toen Pieter Smidt van Gelder bijna zestig was, vestigde hij zich in Antwerpen in een meesterwoning uit de belle époque. Twee verdiepingen van het imposante huis op de Belgiëlei werden ingericht als privé-museum. In 1947 schonk Pieter Smidt van Gelder het gebouw en zijn verzamelingen luxemeubilair, porselein en schilderijen, aan de Stad Antwerpen. In 1987 brak brand uit op de eerste verdieping van het museum. Hierbij ging de inhoud van vier zaaltjes nagenoeg verloren en hadden het gebouw en de collecties zwaar te lijden. De werken die kort daarop werden aangevat hadden niet enkel het herstellen van de brandschade tot doel maar vooral de volledige renovatie van het gebouw. Met de restauratie van de achtergevel en de tuin naderen de werken hun voltooiing. De heropening van het museum mag dit najaar worden verwacht.

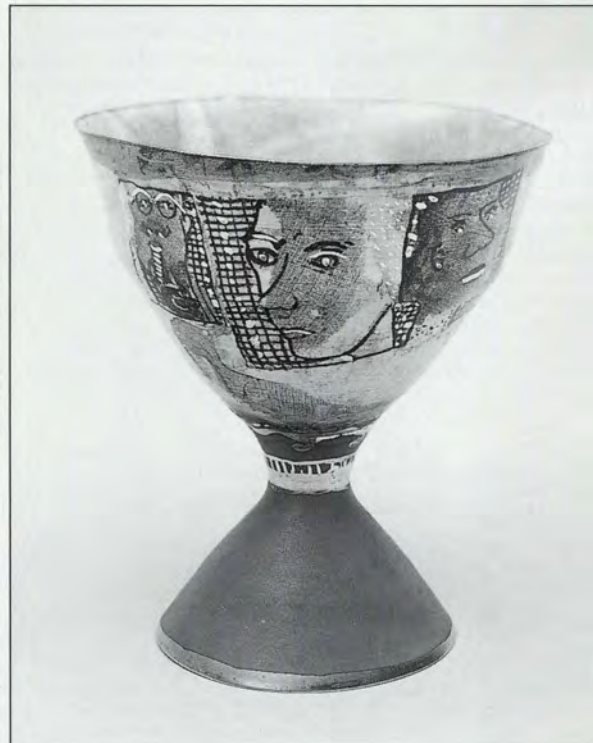

Foto: Pjerpel Rubens

Voor Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen realiseerde Lucas Vandeghinste een keramiek op 15 exemplaren

Lucas Vandeghinste werd in 1950 geboren te Kortrijk. Hij volgde een opleiding schilderen aan het Sint-Lucasinstituut te Gent. Momenteel is hij werkzaam als leraar aan de afdeling beeldende kunsten van het V.T.I. te Kortrijk en aan de Academie van Menen.

Technisch

Materiaal: keramiek
Hoogte 17cm, diameter 15cm
Beschildering: goud en blauw
Oplage: 15 exemplaren
Elk exemplaar is genummerd en getekend, met vermelding "OKV".

Prijs

Voor abonnees: 11.500,-BF (639,-NLG)
Niet-abonnees: 12.500,-BF (695,-NLG)

Levering

Het risico om per post te versturen is te groot. Daarom willen wij u vragen om het kunstwerk zelf af te

halen. Dit kan op drie verschillende adressen:
- in Tielt bij OKV,
- in Heule bij de kunstenaar zelf,
- of in Antwerpen

Hoe kan u bestellen?

Door storting of overschrijving van het nodige bedrag op rekeningnummer 448-0007361-87 van OKV in Tielt; vanuit Nederland: uitsluitend op gironummer 135.20 van OKV in Tielt.

Gelieve bij uw betaling te vermelden "Antwerpen", "Heule" of "Tielt"

U kunt een exemplaar telefonisch (051/42.42.99) of per fax (051/40.84.78) reserveren. Uw reservatie blijft 3 werkdagen geldig en wordt definitief bij ontvangst van uw betaling.

U kunt het kunstwerk zelf afhalen in Antwerpen, Heule of Tielt **na telefonische afspraak (051/42.42.99).**

Lucas Vandeghinste

Krotopkin versus Tupperware

In opdracht van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen maakte Lucas Vandeghinste een serie van vijftien kelken. Poorten naar de Hemel. Dingen om in weg te dromen. Maar uiteindelijk toch ook wel emmerdeurs. Een portret.

Mensen noemen hem een keramist. Maar die bezigheid begint met de K van Kneuterigheid, en Kreatief met Kurk. En zijn materie is de realiteit, en niet alleen klei - als men dat maar weet. Niet voor niets is hij van de generatie van '68, die Krotopkin las, en zich te goed voelde om een galerij met een bezoek te vereren. Tot vandaag heeft de gedachte aan verkopen nooit echt een grote rol gespeeld bij wat hij creëert. En Rwanda boeit hem altijd nog oneindig meer dan een potje draaien.

Anarchisme als vaas vermomd

Eerst waren dat schilderijen geweest. Maar er was dat gemis. "Die verf alleen was niet tactiel genoeg". Zo was hij tien jaar terug bij de klei beland, en bij die bekers, schalen, en hemelpoortjes die hij in de oven brandt. Maar die mythe van het vuur, die hoogmis van het wachten, die religie van het ambacht ook, die je zo vaak bij andere pottenbakkers vindt - het is niet echt aan hem besteed. En alleen dat maakt hem dus ook al een beetje tot een vreemde eend. Veel meer telt bij hem die drang het dagdagelijkse leven van de mensen binnen te dringen. Met een voorwerp dat zo gewoontjes lijkt en onschuldig - een vaas, een schaal - en dan toch ook een vergiftigd geschenk is. Vanwege dat amorfte dat zich alsmaar meer aan de ogen gaat opdringen, dat vormeloze, die giftige kleuren ook. Hij is een beetje een infiltrant, en querulant, die bij niets vermoedende burgers dingen neerzet die na een tijdje vreemd gaan murrmen. Een hoek alsmaar nadrukkelijker met een vervelend gefluister vullen. En eerlijk gezegd: wie zou dat van zo een vrolijk manspersoon verwachten? Het is die herinnering aan Krotopkin en Marcuse die in zijn hoofd is blijven hangen, en het anarchisme als vaas vermomd had.

Eigenlijk is hij ook als keramist toch in de eerste plaats een schilder gebleven. In plaats van een vlak doek, beschildert hij nu immers eerst een vlakke plaat klei, en pas dan gaat hij die tot een object verwerken. Hij doet dat door die plaat - al dan niet in stukken verknipt - in een moule te leggen. Die moules kunnen alles zijn, maar meestal gaat het weer om eenvoudige dagdagelijkse voorwerpen. Zo'n typisch massaproduct: een eetbord, een potje van de tupperware.

De kleur van de hemel

Lucas Vandeghinste houdt van contrasten. Dualiteiten. Dubbelzinnigheden. En een daarvan is dat gevecht tussen dat domme consumptiegoed dat als vorm heeft gediend, en de plaat klei die zich uiteindelijk toch niet naar die simpele vorm plooiën wil. De randen deinen uit naar alle kanten. Je zou het ook zo kunnen bekijken: die vormen staan voor de wegwerpmaatschappij, die duimschroeven waarmee men ons in welbepaalde patronen wil inpassen. En dan komt hij, Lucas, met zijn klei, en zijn onwil om zich aan te passen. Schreuwlijkerds die als maar meer gaan ergeren omdat men er, in tegenstelling tot wat werd gedacht, nooit aan kan wennen. Hij speelt ook graag met een contrast als glad en ruw. Beschildert de voor- en achterkant, en wat aan de ene kant een schaal lijkt, wordt aan de andere kant een masker. Zijn schilderijen hebben iets willekeurigs, iets terloops, iets gekst. Het is een borstel die in vegen en vagen over die klei is getrokken. Kinderlijk vrolijk en achteloos. En dan is er die kleur. Het is er slechts één die alles overheerst: kobaltoxyde dat na het bakken tot een diep ultramarijn verkleurt. Een blauw dat oplicht en gloeit en een aura rond zich heeft. De kleur van de hemel.

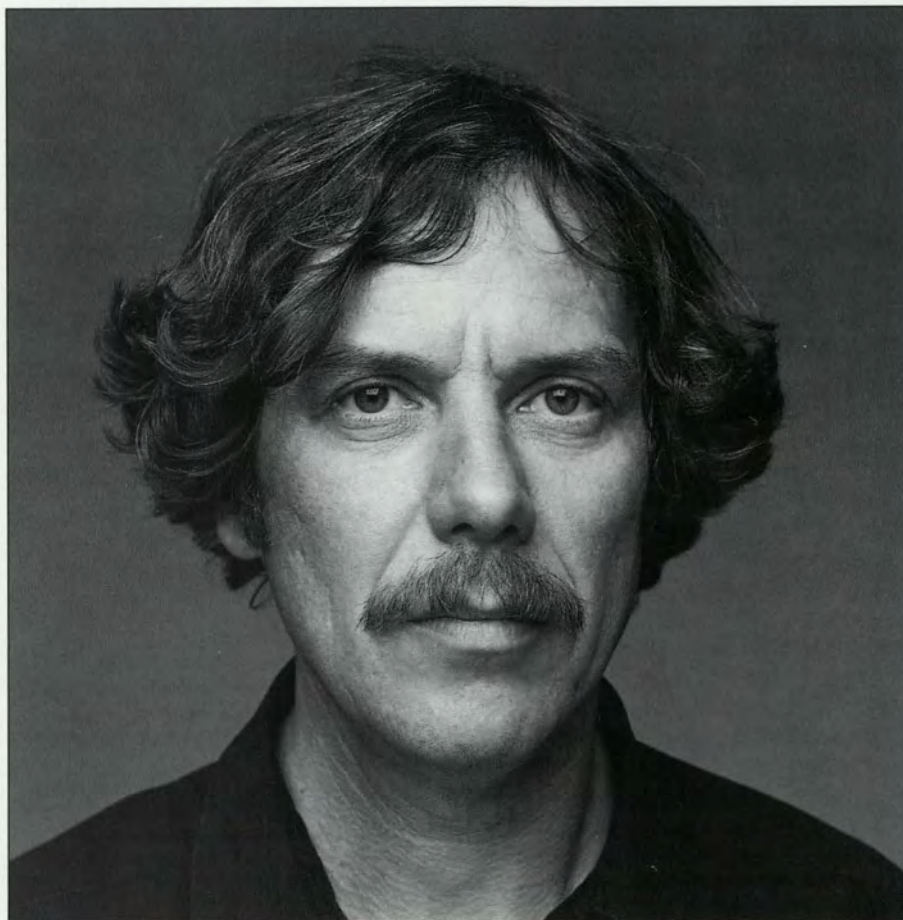

Foto: Jacques Sonck

Aan zijn muur hangen nu ook getraliede hekjes in klei. Lucas Vandeghinste heeft ze de naam "Hemelpoortjes" meegegeven. Maar eigenlijk, zegt hij, zijn al zijn objecten dat een beetje. Al van oudsher zijn die schalen en bekers de religieuze attributen bij uitstek. En in dat goudomrande blauw moeten ze nu ook bij hem een sacraliteit doen oplichten, een mysterie. Zijn antwoord op al die potjes Tupperware.

Tijdbommetjes voor de huiskamer

Men moet kunnen wegdromen in zijn kelken en vazen, zegt Lucas. In zijn fotoboeken heeft hij het over "liturgisch vaatwerk". Elders plaatst hij als motto: "Met klei een ding kiezen, en daaruit

een reeks ontcijferingen en zielstoestanden losmaken in kleur". Dat zou de indruk kunnen wekken dat hij een ernstig man is. Maar is hij dat wel? Hij geeft les op een school waar enkele van de grootste grapjassen van onze hedendaagse kunst zijn afgestudeerd. Een Wim Delvoe, een Franky de Coninck, en een Deschuymer. Het soort kunstenaars dat poep en kak roept, en met felgekleurde fotocopies werkt. En dan denk je: ze hebben het misschien wel ook een beetje van hun leraar, die cultus van de wansmaak, en het Net lets Té. Voor Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen heeft Lucas Vandeghinste een serie van vijftien kelken gemaakt. Ze zijn allen gelijkend, en toch verschillend. Diepblauw, en

met goud omrand. Ze hebben iets sacraal, maar ik vrees dat het om de sacraliteit gaat van een overspannen mysticus die na een tijdje heel perverse dingen begint te bazelen. Het zijn emmerdeurs, die altijd maar lawaai blijven maken, en nooit van ophouden weten. Tijdbommetjes voor de huiskamer. En het zou mij niets verbazen dat ze na een tijdje met luid gerinkel aan diggelen slaan.

MAX BORKA

Clara Vanderhenst

Mijn luxe is altijd tijd en ruimte geweest

"Naar zeilen", antwoordt Clara Vanderhenst. Als je de directeur van het Museum Smidt van Gelder in Antwerpen vraagt waarnaar ze zoal verlangt tijdens haar drukke bezigheden, antwoordt ze: "Naar zeilen". Clara Vanderhenst zet sedert de brand in het museum op 2 februari 1987 ook alle zeilen bij om zowel de restauratie van de collectiestukken en het gebouw, als de herschikking van de verzameling tegen het najaar van 1996 te realiseren. Zeilen, letterlijk en figuurlijk, is een constante in haar leven.

"Misschien ben ik wel toevallig in dit huis verzeild", zegt ze. "Ik zat professioneel vreselijk verveeld met allerlei inhoudelijke problemen, dingen die aan me vraten en waar ik absoluut weg van wou. Toen kwam dit museum vrij. Nou ja, museum, wat van een museum restte, zeg maar. Iemand moest dit zaakje opknappen. Ik zat toch in zak en as. Laat mij maar doen, zegde ik toen". Ze zegt nu: "Ik was er helemaal uit: de achttiende- en negentiende-eeuwse exponenten van de schilderkunst, meubelkunst, bronzen, siervoorwerpen en andere snuisterijen stonden ver van mij. Aan de verzameling oosters- en westers porselein was ik geeneens toe. Wat me mateloos boeide was het interieur in het algemeen. Hoe leven mensen tussen én met hun verzamelde kunstvoorwerpen. Zo kwam ik in de ban van Smidt van Gelder." Ze lacht: "Zelf ben ik gesteld op soberheid... en dan dit. Een overdaad aan objecten. Ik heb altijd van zeilen gehouden vanwege de vibratie tussen avontuur en spanning en techniek en vooral vanwege het onmetelijke. Mijn luxe is altijd ruimte en tijd geweest, daarover heb ik zorgzaam gewaakt. Ik ben trouwens niet wezenlijk veranderd sedertdien, al kreeg ik er misschien via dit museum een passie bij: de opera".

Contemporain

De operahuizen van Antwerpen, Brussel, Gent, Amsterdam, Parijs en andere steden zijn voor Clara Vanderhenst geen onbekenden. "Ik wil alles zien. Noem me een gulzig kijker. Mijn ogen zijn mijn best ontwikkelde zintuigen, geloof ik. Vandaar ook mijn belangstelling voor de

architectuur van een opera. Weet je, soms zou ik zo'n stuk wel eens zelf willen regisseren. Al ben ik geen artiest, wat een goede regisseur van nature moet zijn. Een regisseur is in mijn ogen een kunstenaar, iemand die vanuit zijn inspiratie iets creëert. Ik heb niet de pretentie me als kunstenaar te profileren: omgaan met kunst is iets anders als kunst scheppen. En toch... Ik zou me misschien kunnen laten gelden met een adviserende stem". Ze zegt: "Ik ben geen purist, ik kan best wat hebben, maar ik stoor me meer dan eens aan de ondoordachte en ronduit amateuristische wijze waarop een opera in scène wordt gezet". Buiten zijn arbeiders in de weer met de herinrichting van de tuin. Het is alsof ze een decor aan het opbouwen zijn. "Via, via en via zijn de oorspronkelijke plannen van de tuin, zoals aangelegd in 1905, in mijn handen gekomen. Het dossier kon nog net herschreven worden". Ze kijkt trots en zegt: "Mooi dat dit gelukt is". En ze zegt: "Ik hou van Mozart. Omwille van zijn emotie, denk ik. Ik wil echter ook moderne, hedendaagse dingen zien en horen. Een werkstuk van een contemporain componist heeft me trouwens nooit ontgoocheld. Meestal verlaat ik de schouwburg in dat geval met nieuwe inzichten, met een frisse kijk, ja, met een goed gevoel".

Fokkemaat

Ze zegt een deel van haar vakantiedagen te besteden aan concerten gewijd aan de Antwerpse polyfonisten, elk jaar opnieuw en steeds weer anders vertolkt naar aanleiding van het Festival van Vlaanderen. Ze kookt graag en creatief ("Niet elke

Foto: Jacques Sonck

dag!"), beukenbossen en rododendrons wegen droef op haar gemoed ("Geef mij maar de stad en -af en toe de pure boerenbuiten") en ze verlangt naar zeilen. "Ik was naar verluidt een uitstekend fokkemaat", zegt ze, haar lach klatert door het museum. "Ik zeilde over zoet water en begaf me op de zoute zeeën. We legden aan in Griekenland, Spanje, ... Ach, zeilen is heerlijk. Het opent je blik, verruimt je kijk op de dingen. Ik kon me nooit inkapselen: voor ik kunstgeschiedenis ging studeren, liep ik ontelbare baantjes af. Zo werkte ik in Soho in een Chinees restaurant, ik verkocht

schoenen, werkte in een kunstgalerij... Weet je, in verkopen was ik echt goed. Echt waar".

PAUL DE MOOR

Magritte populairder dan Vermeer en Rubens

Tot voor kort viel er weinig kunstnieuws van Belgische oorsprong te vinden op het Internet. Eigenlijk is dit nog steeds zo. Organisatoren van podiumkunsten verspreiden af en toe informatie via zogenaamde thuispagina's op het Internet. De Koninklijke Nederlandse Schouwburg (KNS) in Antwerpen deed dit. Via digitale steden zoals die van Antwerpen en Gent kunnen Internet-gebruikers zich informeren over de plaatselijke musea. Spijtig genoeg biedt geen van die multimediale thuispagina's een kijkje op de collectie.

Neem bijvoorbeeld de web-pagina van het Rubenshuis. Een postzegel met het zelfportret van Pieter Paul Rubens en vervolgens een uitleg met nog twee fotootjes van de voorgevel en de tuin. Geen plattegrond van het museum, geen prenten, (bewegende) beelden, schilderijen... De pagina zelf is trouwens qua opbouw een onding. Een lange lopende tekst met op het einde een enorme kader met de openingsuren. Esthetisch onverantwoord en bovendien volkomen tegen alle principes van een hypertextsysteem in. De lezer ziet alles immers op een scherm van 25 bij 20 centimeter. De tekst van het Rubenshuis (en de andere musea en kerken binnen de Digitale Stad Antwerpen) is 25 cm breed en ongeveer 80 cm lang. Er zitten geen ankers (verwijzingen binnen dezelfde pagina) of hyperlinks (verwijzingen naar andere pagina's of andere computers) in en de lezer kan nergens uit afleiden waar in de digitale stad hij zich bevindt.

De lamentabele web-pagina van het Museum voor Schone Kunsten te Antwerpen (KMSKA) heeft een andere achtergrondkleur gekregen, maar verder blijft hij even onaantrekkelijk. Geen van deze pagina's bevat ook maar één argument om ze een tweede maal te bezoeken. Inhoudelijk zijn ze ontzettend zwak. De informatie is statisch. De enige noemenswaardige initiatieven in België komen van evenementen zoals Gynaika, Kunsten Festival des Arts en de Paul Van Ostajen-vieringen. Qua beeldende kunsten is het triest. Er is echter één uitschieter namelijk de web-site rond Magritte. René

Magritte is trouwens één van de populairste kunstenaars op het wereldwijde web. Tientallen studenten plaatsten schilderijen van Magritte op hun persoonlijke web-pagina's. Meerdere buitenlandse musea exposeren hun Magritte online en het Italiaanse Musée Imaginaire exposeert Magritte naast Degas, Gauguin, Manet, Monet, Pissarro, Renoir, Toulouse Lautrec, Cézanne, Modigliani, Van Gogh, De Chirico, Rodin, Schiele, Klimt, Picasso, Canaletto en Guardi.

Het merendeel van de web-sites heeft weinig structuur. Thematische digitale tentoonstellingen duiken slechts heel sporadisch op. Wie werk van Rubens zoekt, vindt zo bijvoorbeeld *Jupiter en Callisto*. In zwart-wit. Erg tof is de web-pagina niet, maar hij illustreert een typisch Internet-fenomeen: de dienstbare kunst. Kunst om ideeëngoed te verkopen. De Sappho-site waar deze Rubens staat, blijkt over "lesbische" kunst te gaan. Er zullen ongetwijfeld nog sites te vinden zijn waar bekende kunstwerken bedenkelijke ideologische boodschappen illustreren. De Amerikaanse overheid wil onder andere daarom het Internet censureren. Alle onfatsoenlijke plaatjes moeten weggefilterd worden met een computerchip, de V-chip. De Internet-gemeenschap kan dit begrijpelijkerwijze maar matig appreciëren. Talrijke web-browsers vrezen voor ontoelaatbare censuur en hun reacties leveren af en toe grappige web-pagina's op. Zo meldt een liefhebber van Vermeer in een hyperlink dat achter die verwijzing een schilderij van de Nederlandse schilder zit dat ongetwijfeld van het Internet zou

verdwijnen. Het gaat om een jongeman die ongeneerd de borst van een dienstmeid bepotelt.

Van bij deze prachtige web-site over Vermeer kan de gebruiker snel doorbladeren naar de officiële web-site rond de Vermeertentoonstelling in Den Haag. Hier kan de bezoeker lezen dat er van Johannes Vermeer uit Delft slechts 35 schilderijen bekend zijn. In het voorjaar van 1996 hangen 22 Vermeers in het Mauritshuis in Den Haag. De web-site is prachtig. Stijlvol, informatief en vooral snel omdat hij in Nederland staat en de Belgische bezoeker dus niet in de Internet-file naar de Verenigde Staten terechtkomt. Ondanks zijn beperkte oeuvre, behoort Vermeer tot de belangrijkste schilders van de Hollandse Gouden Eeuw. Hoewel quasi niemand een jota begrijpt van de allegorische schilderijen vond

hoofdsponsor Rabobank het belangrijk genoeg om de web-site te huisvesten. De bank voorzag de web-site wel van een verbinding naar de web-pagina's van het Mauritshuis.

Met zijn drie Vermeers alleen zou het prachtige Mauritshuis een mager museum zijn. Hoewel de aanbouw met de Vermeers nu alle aandacht trekt, staat er een selectie uit de schilderijen van het Mauritshuis op het Internet. Naast *Gezicht op Delft* en het pas gerestaureerde *Meisje met de Parel* kan men onder andere genieten van Rembrandts *De Anatomische Les van Dr. Nicolaes Tulp* en *De bewening van Christus* door de Waalse Vlaamse primitief Rogier van der Weyden. Zonde dat de digitale bezoeker die niet tot in Delft en Den Haag geraakt de catalogus niet via het Internet kan bestellen. Voor de iets minder mobiele of gefortuneerde

kunsthiefhebber kan een degelijke web-site trouwens de ideale oplossing betekenen. De Vlaamse miniaturen in de Hermitage in Sint-Petersburg passeren nog in New York en Wenen (?), maar in Vlaanderen krijgt niemand ze te zien. Het Internet kan hier een doekje voor het bloeden bieden.

LODE GOUKENS

<http://www.ccsf.caltech.edu/~roy/vermeer/>
<http://www.nbt.nl/holland/events/>
<http://www.rabobank.nl/vermeer/>
<http://www.tref.nl/Algemeen/Mauritshuis/default.htm>
<http://www.tref.nl/Algemeen/Mauritshuis/Dutch/galerij.htm>
<http://oak.ece.ul.ie/WM/paint/auth/magritte>
<http://www.westwind.be>
<http://Museelmaginaire.it>
<http://www.sappho.com/art/rubens.htm>
<http://www.dma.be>

Het portret van de jonge Antoon van Dyck, geschilderd door Peter Paul Rubens

Het Rubenshuis in Antwerpen kon zich het voorbije jaar verheugen op een bijzondere aanwinst: het jeugdportretje dat Rubens rond 1615 van zijn jonge leerling, Antoon van Dyck, geschilderd heeft.

Het portret is een van die schilderijtjes die de toeschouwer meteen in de ban brengen. Nochtans is het een eenvoudig portret: een jonge man kijkt zijwaarts, zelfbewust naar de toeschouwer. De neutrale, donkere, achtergrond herleidt alle aandacht naar het gezicht dat oplicht uit een onbestemde omgeving. Een stuk witte kraag, een brede omgeslagen mantel en een sierlijke hoed

geven het portret een bijzondere allure. Hoewel het herkennen van een persoon op een historisch portret altijd een wat precaire operatie blijft als er geen bijkomende inscripties of heraldische gegevens mee zijn overgeleverd, bestaat er hier weinig twijfel sinds Ludwig Burchard het als portret van Antoon van Dyck herkende. Men kan het situeren tussen enkele heel bekende portretten van de schilder. De meeste zijn zelfportretten, met als eerste in de rij dat wat nu in de Gemäldegalerie van de Akademie te Wenen wordt bewaard en waarop hij amper jonger staat afgebeeld. Maar er is ook het portret dat Rubens rond 1627-28 schilderde, thans te Winsor in Brits koninklijk bezit. De snor die Van Dyck later liet groeien daargelaten, herkennen we telkens dezelfde lange en rechte neus en de wat opgeblazen kaken en de vlezige volle lippen. In de Weense Albertina wordt er overigens een achttiende-eeuwse getekende kopie naar het Rubenshuisportretje bewaard met een onderschrift die de identificatie lijkt te bevestigen. Wat minder voor de hand leek te liggen, is het auteurschap. Men heeft lange tijd gedacht dat het ook hier een zelfportret betrof. Maar een confrontatie met het werkje uit de Albertina maakt duidelijk dat hier een andere hand aan het werk was. De

Foto: Kunsthistorische Musea Antwerpen

doordachte anatomische opbouw van de fysionomie, de zin voor decorum, de economie van middelen, de picturale toets, dit alles verwijst naar Rubens. Het lijkt wel of Rubens nadat zijn leerling hem het Weense zelfportretje had voorgelegd, heeft willen tonen hoe een goed portret er moet uitzien. Het moet overigens ontstaan zijn omstreeks de tijd dat Van Dyck als leerling zijn intrede deed in Rubens' atelier, nadat hij de eerste knepen van het vak had geleerd bij de deken van het gild, Hendrik van Balen, bij wie hij in 1610 als knaap was ingeschreven. In dit opzicht is dit portretje een merkwaardig historisch document omdat het lang voor geschreven bronnen het bevestigen, getuigt van Van Dycks aanwezigheid in Rubens' omgeving. Uit een brief van Rubens uit 1611 aan zijn vriend Jacob de Bie leren we hoe moeilijk het was om bij de grote meester

binnen te geraken. Rubens wou enkel investeren in talent dat hij echt de moeite waard vond en hij had snel begrepen dat de jonge Antoon hieraan beantwoorde.

Het portretje mag dan ook gezien worden als een teken van Rubens' bijzondere waardering voor Van Dycks vroegrijpe talent: een portret werd niet zomaar gemaakt en na het faillissement van zijn vader in 1614, was Van Dyck niet langer de rijkemanszoon die er voor kon betalen. Men mag dan ook aannemen dat het werkje ontstond in het atelier van Rubens' huis. Het herinnert aan het begin van de intensieve samenwerking die er tussen beide grote meesters zou groeien. Alleen daarom is het verheugend dat dit portretje na al die jaren terugkeerde naar het oord waar het ooit is ontstaan. PAUL HUVENNE

KUNSTPOSTER "Portret van de jonge Antoon van Dyck"

Deze poster werd gedrukt in kleur op zwaar kunstdrukpapier met een nieuwe rastermethode (Diamantraster) die u het verschil met het originele schilderij (bijna) doet vergeten.

Formaat: 48,5 x 34,8 cm (op ware grootte)

Prijs: 250,-BF (15,-NLG)
verzendingkosten inclusief

U kunt de poster bestellen door overschrijving op rekeningnummer 448-0007361-87 van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen met vermelding *Portret Antoon van Dyck* en het gewenste aantal. Vanuit Nederland: graag op giro 135.20

Elisabeth Lauwers-Derveaux

Iconografisch documentaliste

Opzoeken van beeldmateriaal

- kunst, geschiedenis, actualiteit, natuur •
- in musea, bibliotheken, archieven, persagentschappen, diatheken in binnen- en buitenland, leveren van foto's en dia's, regelen van alle rechten

Brusselsesteenweg 87
B-3080 Tervuren

Tel. (02) 767 51 55
Fax (02) 767 01 19

Beelden Buiten '96

Curator: Johan Vansteenkiste

Zaterdag 29 juni - zondag 1 september '96

Donderdag tot zondag - 14 tot 17 u.

Tuin De Brabandere - Tielt

Info: C.C.Gildhof - 051/40.29.35

Zesde Zomer van de Fotografie, Antwerpen

22 juni tot 15 september

Als thema van de zesde Zomer van de Fotografie werd "Macht/Onmacht" gekozen. Gespreid over meerdere locaties, waaronder het Museum voor Fotografie, het ICC, het Hessenhuis en het MuHKA, zullen foto's en installaties worden getoond van zowel Belgische als internationale kunstenaars.

Maatschappelijke verhoudingen in deze wereld kunnen bijna steeds begrepen worden als machtsverhoudingen. Dat geldt zowel voor de relaties tussen individuen als tussen groepen of categorieën die worden bepaald door geslacht, etnische oorsprong, religie, sociale klasse, seksuele geaardheid, ideologie... Mannen oefenen macht uit op vrouwen, ouders op kinderen, de Westerse wereld op de Derde Wereld, rijken op armen... Macht wordt uitgeoefend

overall waar belangen op het spel staan, waar de ene de andere wil domineren om het eigen gelijk of het eigen comfort veilig te stellen. De tentoonstelling "Macht/Onmacht" wil aantonen dat ook in de hedendaagse fotografie en haar randgebieden de beschreven problematiek steeds vaker en nadrukkelijker ter sprake wordt gebracht. Daarbij wordt zowel inhoudelijk als formeel gestreefd naar variatie en complementariteit. Prangende reportages naast artistieke verbeelding.

Niet alleen macht die zich uit in fysiek geweld, maar ook meer subtiele vormen van machtsuitoefeningen, achteruitstelling en onderdrukking. Tijdens de Zesde Zomer van de Fotografie zullen foto's en installaties te zien zijn van o.a. Barbara Alper, Lynne Cohen, Carl De Keyser, Danny Devos, Donna Ferrato, Bettina Flitner, Jacqueline Hassink, Rudolf Herz, Alfred Jaar, Karen Knorr, Marie-Jo Lafontaine, Sebastiao Salgado, Eddy Seesing en Stephanie Unruh.
MD

Praktische informatie:
Museum voor Fotografie,
Waalse Kaai 47, 2000
Antwerpen, 03/216.52.28
MuHKA, Leuvenstraat 32,
2000 Antwerpen, 03/238.59.60

Open Monumentendag Vlaanderen 1996

8 september

Dit jaar vindt de achtste editie van de Open Monumentendag Vlaanderen plaats op zondag 8 september. Traditiegetrouw kunnen op de tweede zondag van september weer duizenden monumentenliefhebbers op pad om uitzonderlijk toegankelijke gebouwen en sites te bezoeken.

Het thema van de nieuwe editie van de Open Monumentendag is "Zorg en Zin voor Kleur". Kleur is ongetwijfeld niet het eerste waar men aan denkt als men het over monumenten heeft. Kleur is bovendien eerder onopvallend aanwezig in ons architecturaal patrimonium. Toch is de verscheidenheid bij nader toezien zeer groot. Geschilderde gevels, mar-

merkleur, kleurig gevloerd, kleurillusies, gekleurd licht, kleur aan de wand, interieur in kleur,... het zijn maar enkele van de vele toepassingen van kleur in de architectuur. Wallonië trekt er het weekend van 7 en 8 september op uit onder het motto "Patrimoine Rural". Brussel gebruikt het weekend van 14 en 15 september

om de "Herbestemming van het erfgoed" te tonen. De officiële opening van de Europese Monumentendagen vindt plaats in Kopenhagen. Het indrukwekkende programma zal ook dit jaar in een handig en gratis Monumentenmagazine worden gebundeld. Voor meer inlichtingen over de achtste Open Monumentendag kan u terecht bij het Secretariaat Open Monumentendag Vlaanderen, Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, 02/549.02.74.
MDC

Renovatie in het Museum voor Schone Kunsten in Gent

Het Gentse Museum voor Schone Kunsten wordt grondig gerenoveerd. De werkzaamheden zijn in fasen gespreid en zullen telkens slechts een gedeelte van het gebouw omvatten. Daardoor blijft het museum functioneren en zal de bezoeker weinig hinder ondervinden.

In de loop van 1996 zullen geen tijdelijke tentoonstellingen meer plaats vinden. Pas in 1997 verwacht men in het museum de grote tentoonstelling: "Paris-Bruxelles, Brussel-Parijs" die in samenwerking met het Musée d'Orsay wordt georganiseerd.

Van de onderbreking wordt gebruik gemaakt om de permanente collectie uitvoeriger te belichten. Enerzijds door een groter deel van de collectie, die anders gedurende de tijdelijke tentoonstellingen in de reserve van het museum wordt ondergebracht, aan

het publiek te tonen. Anderzijds door de voorbereiding van een wetenschappelijke bestandscatalogus. Het eerste deel over de "Oude Meesters" wordt in de loop van 1996 afgesloten, vervolgens start men met collectie van de afdeling "Moderne Meesters".
MDC

Praktische informatie:
Museum voor Schone Kunsten,
Citadelpark, 9000 Gent,
09/222.17.03

KUNSTHANDEL

jean rigaux

**ALLES VOOR
KUNSTENAAR EN KUNSTLIEFHEBBER**

Inlijstingen alle stijlen

Schilderijen - Zeefdrukken - Kunstreproducties - Etsen - Litho's
Spiegels

SCHONE KUNSTEN

Daler-Rowney, Winsor & Newton, Blockx, Lefranc & Bourgeois,
Raphaël, Koh-i-noor, Caran d'ache, Derwent, Pantone,
Schoellershammer, Canson, en vele anderen.

Winkel van 600 m² - Grote parking

Open van maandag tot vrijdag: 9.30/12 uur - 13/18.30 uur
Zaterdag: 10/12 uur - 14/17 uur.

**Brusselsesteenweg 261 - 3090 Overijse
(02) 687 73 26**

BRABANT ART FAIR 96 INTERNATIONAAL KUNSTSALON

23 t.e.m. 27 mei 1996
dossiers uiterlijk 1 februari 96

INTERNATIONALE KERAMIEKTENTONSTELLING

15 t.e.m. 18 november 1996
dossiers uiterlijk 1 juli 96

Lokatie
BRABANTHAL Haasrode/Leuven
5.200 m² kunstoppervlakte
Organisatie & Info (standenuur-modaliteiten)

KUNSTSTICHTING PERSPEKTIEF VZW
Kunstpromotor
Kunstbiënnales & -wedstrijden
Mercatorlaan 25 - 3150 Haacht - Brabant
016 / 60 33 35

Furament '96.

Tervuren herleeft als kunstdorp

11 mei tot 2 juni

De Vereniging "De Vrienden van de School van Tervuren" organiseert voor de tweede maal het opvallende cultureel evenement "Furament '96", in samenwerking met het gemeentebestuur en het Cultureel Centrum Papeblok. Er zijn drie belangrijke kunstmanifestaties in de buurt van het Cultureel Centrum Papeblok. Andere activiteiten zijn verspreid over de hele gemeente Tervuren.

Eerst is er de tentoonstelling over de negentiende-eeuwse landschapsschilderkunst in Tervuren en omgeving. Centraal staan natuurlijk de schilder Hippolyte Boulenger en zijn vrienden. Tervuren en haar bosrijke omgeving trok heel wat schilders aan. Men spreekt trouwens in dat verband van de "School van Tervuren", in navolging van de Franse "School van Barbizon". Er zullen meer dan 50 schilderijen te zien zijn, werk van de belangrijkste voorlopers van de "School van Tervuren", van leraars, navolgers en leerlingen. Van 11 mei tot 2 juni loopt in het Cultuurcentrum Papeblok de tentoonstelling "Prijs voor Landschapsschilderkunst" van de gemeente Tervuren. Thema is het Brabantse landschap". Het "Beeldenpark 1996" in de Tervuurse Pastorietuin is

gewijd aan hedendaagse Belgische beeldhouwkunst. De titel "Kleur bekennen" verwijst naar de gekleurde beelden. Zes Tervuurse kunstenaars nodigen zes collega-beeldhouwers uit. Speciale gast is de Franse beeldhouwer Serge Neimer. Op het programma van Furament staan ook twee concerten. In de achttiende eeuw had Karel van Lotharingen een paleis in Tervuren. Daar werd zonder twijfel ook gemusiceerd. Belangrijke musici in die periode waren Joseph-Hector Fiocco, Pieter van Maldere, Pierre-Hercule Bréhy en Henri-Jacques de Croes. MDC

Praktische informatie:
De Vrienden van de School van Tervuren, Streekstraat 72, 3080 Tervuren, 02/767.44.37

Zilverzondag

Provinciaal Museum Sterckshof - Zilvercentrum, Deurne

16 juni

Op zondag 16 juni heeft de derde Zilverzondag plaats in het Provinciaal Museum Sterckshof - Zilvercentrum. Op dit jaarlijkse evenement krijgen de bezoekers de kans om zilver uit eigen bezit aan een expertise te onderwerpen.

Museumdeskundigen geven voor maximum vijf stukken per persoon informatie over de plaats van herkomst en de ouderdom van de stukken. Een waardebepaling wordt echter niet gegeven. U moet om praktisch-organisatorische redenen wel telefonisch reserveren.

Dit kan tijdens de kantooruren op het telefoonnummer 03/360.52.50.

Praktische informatie:
Provinciaal Museum Sterckshof - Zilvercentrum, Hoofdvunderlei 160 (ingang Cornelissenlaan), 2100 Antwerpen-Deurne, 03/360.52.50
Open: van 10 tot 17.30 uur

In de Zee woont de Maan

"In de Zee woont de Maan" is een tentoonstelling op maat van de jeugdige kijker van 4 tot 10 jaar. Kinderen worden in een speelse omgeving warm gemaakt voor beeldende kunst en poëzie.

Op blote voetjes stappen zij over een watertapijt en beklimmen ze een reuzezeilboot. Vanop het dek zien zij de vier strandpaviljoentjes waarin diverse kunstwerken op klein formaat te zien zijn. Zes hedendaagse kunstenaars, namelijk Mario Callens, Beatrijs Lauwaert, Pierre Mertens, Urbain Mulkers, Piet Stockmans en Luk Van Soom ontwierpen speciaal voor deze kindertentoonstelling werken waarin de zee, golven, wind en zand centraal staan. De dichters Ed Franck en Riet Wille schreven er de gedichtjes bij. Het educatief spel, de "zeeroverskoffer" maakt de kinderen nieuwsgierig naar materiaal en inhoud van kunstwerken. In het project zijn de drie pijlers van de kunstzinnige

vorming terug: beeldende kunst, poëzie, muziek en geluid. Doelgroep is kinderen van 4 tot 10 jaar, liefst groepjes van maximum 15 leerlingen. Het project gaat door in verschillende culturele centra. Na Brugge

komen Halle, Willebroek, Torhout en Peer aan de beurt. In 1997 volgen de culturele centra Zwevegem, St-Agatha-Berchem, Ternat, Tielt, Kortrijk, Wilrijk, Zwijndrecht en Lokeren. MDC

Praktische informatie:
RASA, Dr. Verdurmenstraat 16, 9100 Sint-Niklaas, 03/776.86.88

Foto: R.A.S.A.

Feest in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

Het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen bestaat 150 jaar. Voor de feestelijke gelegenheid kreeg het eerbiedwaardige instituut een grondige opknappbeurt.

De oorsprong van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen ligt in het rariteitenkabinet van Karel van Lotharingen, landvoogd der Zuidelijke Nederlanden van 1711 tot 1740. De collecties gingen van de Academie voor Wetenschappen en Schone Letteren naar de Stad Brussel en uiteindelijk naar

de Belgische Staat in 1842. Het Natuurhistorisch Museum werd op 31 maart 1846 officieel opgericht. In 1891 verhuisde het museum naar het Leopoldpark. In de jaren 1895 en 1905 werd het gebouw uitgebreid. Tijdens het interbellum startte de futuristische bouw door architect De Vestel. In 1948 veranderde de naam

van het museum in "Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen". Het 150-jarig bestaan wil het Instituut waardig vieren. Museumzalen werden vernieuwd en gemoderniseerd. Verbouwingen creëerden nieuwe zalen zoals de "Noord- en Zuidpool"-zaal met de indrukwekkende verzameling Iguanodons en dinosauriërs. Tele-geleide videocamera's brengen de anatomische details van deze reusachtige dieren in beeld. Niet te missen zijn de opendeurdagen op 28 augustus en op 29 oktober. Het Instituut is dan gratis toegankelijk en er worden doorlopende demonstraties gegeven in de museumzalen. MDC

Praktische informatie:
Museum Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, 1040 Brussel, 02/627.42.38
Reservaties en rondleidingen: 02/627.42.52

Foto: Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

Zij-sporen

In het kader van Gynaika, het cultuurproject dat dit voorjaar de vrouwelijke kunstenaar in de kijker plaatst, wordt een uniek in-situ project georganiseerd in samenwerking met de N.M.B.S.

Onder de naam "Zij-sporen" rijdt tot 12 mei een tentoonstellingstrein met werk van vrouwelijke kunstenaars. Het kunstproject "Zij-sporen" omvat een aantal artistieke ingrepen op treinen en stations. Alle werken zijn nieuw en werden in functie van dit gegeven geconcipieerd. Zij-sporen is geen tentoonstelling over, van of met treinen en stationst, maar een in-situ project waarvan de trein én het station de opgelegde contexten zijn. Jarenlang werd vrouw-zijn vereenzelvigd met binnenshuis, een vaste plaats. Vandaag is de vrouw in beweging, zoekt ze een identiteit. Met het project "Zij-sporen" komt kunst naar het publiek toe op een niet alledaagse plaats. De kunsttrein houdt de belofte in van een onderlinge verrijking tussen reizigers, kunstenaars en "realiteit". De beweeglijkheid van de trein wordt ook herhaald door de kunstenaressen die in meerdere stations hun werk brengen. Als culturele nomades trekken ze de trein achterna, of lopen ervoor of erachter, soms erop. In de trein is werk te zien van elf kunstenaressen. Marie-Jo Lafontaine, Berlinde De Bruyckere, Beatris Lauwaert en Ria Verhaeghe vertegenwoordigen ons land. De andere kunstenaressen zijn afkomstig uit Engeland, Nederland, Schotland, Ierland, Ex-Joegoslavië en Turkije. Op de perons brengen een aantal jonge kunstenaars, studenten van de academies en conservatoria, performances en installaties.

Praktische informatie:

"Zij-sporen. Een nomade op de trein" stopt in Brugge op 26, 27 & 28 april, in Oostende op 30 april & 1 mei, in Leuven op 2 & 3 mei, in Hasselt op 4 & 5 mei. Op 11 & 12 mei eindigt de trein zijn reis in het station van Maastricht.

Open: van 10.30 tot 18u.
Toegang: 200,-BF
Informatie: Gynaika,
Twaalfmaandenstraat 1, 2000
Antwerpen, 03/232.22.29

Uitslag verlotingsactie 1996

Alle winnaars werden persoonlijk verwittigd

Eerste prijs:

glassculptuur "Pendulum" van Koen Vanderstukken.
Petén Luc uit Mol

Tweede t.e.m. vijfde prijs:

verblijf in een hotel in Duitsland.
Brabants Andries, Waasmunster; Deckers Christian, Leuven; Vanoppen Gabriele, Zolder; Vreven Guy, Kortemark.

Volgende winnaars wonnen een vierkleurenreproductie van de eerste Vlaamse filmaffiche "De Storm des Levens".

Zij kregen hun prijs inmiddels toegestuurd.
Adriaenssens Louis, Stabroek; Bachot Joseph, Hoboken; Bellemans Luc, Eeklo; Belmans Bart, Berchem; Bertens E., Mechelen; Beukenhorst Albert, Vlezenbeek; Beyens Ludo, Tessenderlo; Bleyenbergh N., De Pinte; Bom José, Putte; Bosier Maria, Lapscheure; Bossens Roger, Grimbergen; Broos Marcel, Antwerpen; Buysse Christine, Deinze; Casteels Livinus, Sint-Amandsberg; Cleysens Jozef, Zoutleeuw; Collart Yves, Antwerpen; Colson Ludo, Boortmeerbeek; Compemol Andre, Brugge; Crape Urbain, Borgerhout; Cremers Emile, Hamme; Creyns Dominique, Gruitrode; Cuyllits Frans, Berchem; Cuyppers G., Wilrijk; Damen A.A.C., Breda; De Clercq R., Watervliet; De Graeve Roger, Deurne; De Grave, Denderleeuw; De Greef C., Brussel; De Moor, Hasselt; De Ryck Amelberga, Temse; De Schutter Paula, Lier; Debie Vera, Hever; Deblauwe Jacques, Lummen; Decock R., Zedelgem; Degels Marie-Anne, Wilrijk; Delnatte Leopold, Harelbeke; Depoorter Hugo, Marke; Deswert W., Londerzeel; Doms Leon, Hoogstraten; Dupon Homer, Zvevegem; Engelen J., Kluisbergen; Eyckerman Tilbert, Antwerpen; Fimmers Josee, Deurne; Fleurman John, Brugge; Foubert William, Waasmunster; Garcet Luc, Beersel; Gaspard Jean, Zelzate; Geert-Janssen Jozef, Rijkvorsel; Geldhof Willy, Aalst; Geudens Paul, Retie; Goole Elisabeth, Merksem; Goossens Eric, Sint-Lambrechts-Herk; Grymonprez Katrien, Leuven; Haezendonck V., Mechelen; Hendrickx Wim, Hoevenen; Huygaerts Manuel, Turnhout; Huysmans Sophie, Wondelgem; Iserentant C., Laarne; Joosten Rene, Hamont-Achel; Lafere F., Berchem; Laurysen L., Aalst; Lauwers L., Lokeren; Leys François, Merksem; Lingier R., Oudenburg; Maes Roger, Marke; Mamef Jozef, Antwerpen; Mertens Jozef, Grobbendonk; Mortelmans R.P., Gent; Naudts Aime, Merendree; Pandelaers Karel, Deurne; Peene Marc, Kortrijk; Peetmans Gilbert, Tienen; Peirsman Herman, Beveren; Phillipaerts, Sint-Truiden; Povre Armand, Antwerpen; Provyn Thomas, Grimbergen; Raemaekers C.L., Nijmegen; Raeymaekers Greta, Herselt; Rasquin Jeanine, Sint-Truiden; Robbens Johan, Zele; Smet Christiane, Borgerhout; Staes Franciscus, Turnhout; Straetmans Gerard, Ternat; Struijs Kris, Groot-Bijgaarden; Testelmans Jozef, Tessenderlo; Trastaert, Brugge; Van den Weghe J., Heuvelland; Van Hoorenbeek Herwig, Herselt; Van Huynegem J.J.E., Deurne; Van Lishout Willy, Hasselt; Vanden Bulcke, Tielit; Vandersteene Jules, Harelbeke; Vanderstraeten, Oudenaarde; Vanhoorne, Ronse; Vanneste Daisy, Gent; Venderick Jean-Baptist, Lier; Vermant Amanda, Turnhout; Verstrynghe Sigrid, Houtave; Wouters Paul, Beerse; Wylleman Luc, Evergem.

Aan alle winnaars een hartelijk proficiat!

Veiling Sylvie's

Gespecialiseerde Wijnveilingen
Sint-Niklaas

Eerstkomende veilingen
Zondagen
28 april - 12 mei - 16 juni
telkens om 14 uur

Openbare verkoop van topwijnen
Gerechtigde expertises
(Gratis expertise van uw wijnkelder bij verkoop)
Discreet afgehandeld - Zeer snelle uitbetaling

Frans Van Cauwelaertlaan 179 - 157
9100 Sint-Niklaas
Tel./fax (03) 777 42 68
Tel. Zaal (03) 776 90 77
(Zeer regelmatig kunst- en antiekveilingen
alsook inboedels)

Koetsmodel 54 x 29 x 24 cm.
19de eeuw, Frankrijk

André Deberne

Antiek - curiosa - oude wapens

Begijnhofstraat 11

8500 Kortrijk

Tel./fax (056) 20 11 83

Provincie Antwerpen

Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven, Antwerpen
Paul van Ostaijen
 tot 1 juni

In het kader van de grote Van Ostaijen-herdenking stelt het A.M.V.C. de talrijke archivalia en documenten tentoon die het van en over de dichter bezit. Er zijn de originele handschriftversies te zien van o.a. "Marc groet 's morgens de dingen", "Berceuse presque nègre" en

Paul van Ostaijen in het atelier van Floris Jaspers. Oude God, 1918. A.M.V.C., Antwerpen. Foto: A.M.V.C.

"Boecharleston". Het pronkstuk is het originele handschrift van "Feesten van angst en pijn", de dichtbundel die postuum verscheen. Samen met "Bezette stad" (1921) betekent dit een hoogtepunt in de Nederlandstalige poëzie. De bundel wordt gekenmerkt door typografische experimenten die teruggaan op het werk van Apollinaire. Op de tentoonstelling zijn ook alle bekende foto's van Van Ostaijen te zien en een reeks portretten van de dichter geschilderd door tijdgenoten. Minder bekend is dat Van Ostaijen naast zijn literaire activiteiten ook sporadisch actief was als beeldend kunstenaar. In het A.M.V.C. is o.a. een zelfportret te zien en een aantal kleine illustraties die hij voor zijn dichtbundels maakte.

25 vrijskaarten

Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven
 Minderbroedersstraat 22,
 2000 Antwerpen,
 03/232.55.80
 Open: dinsdag tot zaterdag
 10 tot 17u. Gesloten op
 zondag en maandag
 Toegang: 75,-BF

Centrum 't Elzenveld, St.-Jorisvand, Antwerpen
Hubert Minnebo
 27 april tot 9 juni

Hubert Minnebo (°1940) begon als schilder maar merkte al gauw dat hij zich liever bezig hield met beeldhouwkunst en juweelcreaties. Inspiratie vindt Minnebo op zijn verre reizen naar vreemde culturen. In zijn sculpturen bereikt hij steeds een verrassend evenwichtige toepassing van vormen die zowel een geometrische als een afgeronde en vloeiende oorsprong hebben. Het gieten van zijn sculpturen in brons doet hij zelf. Zo houdt hij de volledige cyclus van creëren en realiseren van het begin tot het einde in eigen handen. Typisch zijn de poëtische titels die hij aan zijn werken geeft. Andere titels zetten aan tot reflectie, zoals de titel "Zonder complexen zijn dualiteit bevestigen". In zijn juwelen gaat Hubert Minnebo verder dan het uiterlijke van lijnen en vormen in de sculpturen. Enerzijds verwijst het gebruik van edelstenen duidelijk naar het scheppen van juwelen, met de nadruk op het sierlijke en schitterende, terwijl anderzijds de kunstenaar ook rekening houdt met het functionele aspect van het sierobject.

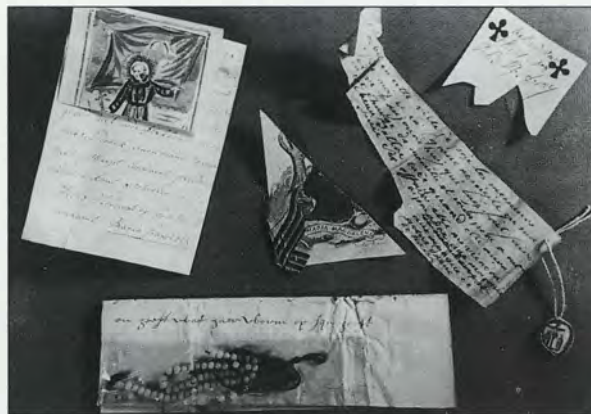
Centrum 't Elzenveld
 St.-Jorisvand, 2000
 Antwerpen, 03/223.56.28

Foto: H. Minnebo

Centrum 't Elzenveld, Antwerpen
Het kind van de rekening
 22 juni tot 1 september

Vondelingen, weeshuizen, kolonies voor zwakke kinderen,... het lijken begrippen uit een ver verleden en toch kunnen vandaag nog een aantal volwassenen getuigen hoe het was om als wees op te groeien in een kindertehuis. In het Centrum Elzenveld blikt het O.C.M.W.-Antwerpen terug in het verleden met een tentoonstelling over de geschiedenis van de kindertehuizen in het Antwerpse.

plaatsing in een pleeggezin of gezinstehuis de voorkeur op de plaatsing in een klassieke kindertehuis.

Een tweede luik van de tentoonstelling "Kind van de rekening" besteed aandacht aan de verschillende instellingen voor zwakke kinderen die in de loop van deze eeuw werden opgericht door Antwerpse organisaties. In 1894 organiseerde Diesterweg's Hulpkas de eerste korte kuurverblijven voor verzwakte kinderen uit het Antwerps stedelijk onderwijs. De katholieke

Vondelingen droegen vaak de helft van een briefje of een bidprentje bij zich. De moeder bewaarde de andere helft. Foto: 't Elzenveld

Vanaf de 12de eeuw was de zorg voor de verlaten kinderen en arme wezen toevertrouwd aan de Tafels van de Heilige Geest. Begin 16de eeuw namen de bestuurders van de Kamer van de Huisarmen de verantwoordelijkheid voor de kinderen over. Zij bouwden een groot *Vondelingenhuis* in de Sint-Rochusstraat. Enkele decennia later volgde het *Maagdenhuis* (Lange Gasthuisstraat) en het *Knechtjeshuis* (Paardenmarkt). In de tweede helft van de negentiende eeuw ijverde het Bestuur van de Burgerlijke Godshuizen ervoor om alle kinderen in gestichten onder te brengen. Door een strenge handhaving van de orde en de tucht wou men van de "verschoppelingen" nuttige arbeidskrachten maken. Tussen de twee wereldoorlogen werden de instellingen kleinschaliger en menselijker. Een tehuis moest op een groot gezin lijken. Door de invoering van de kinderbijslag na de WOII werd het voor de families makkelijker om zelf voor de kinderen in te staan. Daarnaast kregen adoptie,

scholen namen gelijkaardige initiatieven. Naast instellingen voor zwakke kinderen kwamen er kolonies in het kader van de t.b.c.-bestrijding. De sterk verbeterde levensomstandigheden maakten dergelijke instellingen vanaf de jaren zestig overbodig. Sommige verdwenen, andere kregen een andere bestemming. In een laatste luik van de tentoonstelling komt de bijzondere jeugdzorg aan bod.

Centrum 't Elzenveld, Sint-Jorisvand
 Sint-Jorispoort 27bis,
 2000 Antwerpen,
 info: 03/223.56.28,
 reservatie: 03/223.56.20
 Open: donderdag tot en met
 zondag, van 12u30 tot 17u30
 Toegang: 100,-BF

deSingel, Antwerpen
Henk De Smet & Paul Vermeulen
 3 mei tot 6 juni

Het ontwerpproces verloopt bij De Smet & Vermeulen langzaam en doordacht. Telkens opnieuw is het vertrekpunt een complex geheel van keuzes en mogelijkheden. De opdracht een gebouw ontwerpen of een stedenbouwkundig plan voorschrijven, vertaalt ons architectenduo naar een opgave waarin antwoorden moeten geformuleerd worden. Het zijn duizenden kleine, maar ook vele grote principiële vragen die de ontwerpers zich stellen. Hoe grijpt men in in de omgeving, hoe staat de ontwerper tegenover een minderwaardige omgeving of architectuur, hoe werkt hij met een context die arm is of weinig te bieden heeft? De architecten gaan uit van een eerlijke evaluatie en stellen zich een realistisch doel voor ogen. Hun ontwerp gaat in op het bestaande, op het concrete en op de diepgang ervan: sporen van een geschiedenis, de sfeer van een plaats, een specificiteit van een programma en elementen van een bestaande constructie. Hoe een perceel in te vullen in een verkaveling is een typisch Vlaamse opdracht. Dat soort opdracht blijft voor De Smet & Vermeulen een permanente bezorgdheid. Het kadert in hun algemene zoektocht naar het adequaat omspringen met de "tussengebieden". De architect moet opnieuw een verband creëren tussen de onderbroken en amorfe massa's van gebouwen en het landschap.

deSingel
 Desguinlei 25, 2018
 Antwerpen, 03/248.38.00
 Open: dagelijks van 14 tot 18
 uur. Gesloten op maandag
 Toegang: gratis

Galerie De Zwarte Panter, Antwerpen
Mo(nu)menten, Willem Elsschot en Paul van Ostaijen door beeldhouwer Wilfried Pas
 tot 5 mei

"Mo(nu)menten" toont ons het werk dat voorafging aan de realisatie van twee standbeelden van de litera-

Wilfried Pas werkt aan het standbeeld van Paul van Ostaïjen
(Foto Ludo Geysels)

toren Willem Elsschot en Paul van Ostaïjen. Het bronzen beeld van Elsschot kreeg in 1994 zijn definitieve plaats in het centrum van Antwerpen. Het beeld van Van Ostaïjen is op 22 februari ingehuldigd, precies op de honderdste geboortedag van de dichter van "Music Hall", "Het Sienjaal", "Bezette Stad", "Het Eerste Boek van Schmolli", en "Mark groet 's morgens de dingen". Beide beelden, die volledig tot stand kwamen in het atelier van Wilfried Pas in de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen, flirten met de traditie. Zij relativeren zowel de modernistische "autonomie" van het kunstwerk, als de officiële burgerlijke monumentenkunst van de negentiende eeuw.

Galerie De Zwarte Panter
Hoogstraat 70, 2000
Antwerpen, 03/233.13.45

Hessenhuis, Antwerpen
Paul van Ostaïjen en de gebroeders Jaspers
22 juni tot 3 november

De Antwerpse dichter Paul van Ostaïjen volgde het debuut van de gebroeders Jaspers in het ontluikend modernisme op de voet. Zijn haarscherpe analyse van de schilder en van de beeldhouwer vindt een synthese in zijn essay "Ekspressionisme in Vlaanderen" (1918). De expositie focust op het kunstenaarsduo Jaspers in hun modernistisch avontuur tot aan het eind van de jaren

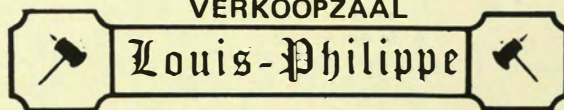
twintig. Tegen die tijd hebben zij hun plaats gevonden in het artistieke veld. Het kritische essay van Van Ostaïjen levert commentaar bij de kunstwerken. De begeleidende catalogus besteedt aandacht aan de wisselwerking tussen de gebroeders Jaspers en Van Ostaïjen tijdens de incubatieperiode van het Antwerpse modernisme.

Hessenhuis
Falconrui 53, 2000
Antwerpen, 03/232.84.28
Open: dagelijks van 10 tot 16.45u. Gesloten op maandag
Toegang: 100,-BF, 50,-BF

KB-Toren, Antwerpen
Mysterieuze Horlogerie
tot 15 mei

Een dertigtal uurwerken afkomstig uit het Mechelse Horlogerie-museum illustreren de "Mysterieuze horlogerie". Dat zijn uurwerken waarvan de mechanische voortbeweging van de wijzers aan het oog wordt onttrokken. Conservator en restaurateur Jozef Op de Beeck ontwierp speciaal voor deze gelegenheid de "KB-mysterieuze". Het is een horloge waarvan het principe berust op het verstoren van het evenwicht. Goochelkunst en tijdmeting is een fascinerend combinatie. Die ontdekken we bij illusionist en horlogemaker Robert-Houdini. Mechanisch

VERKOOPZAAL

**BELANGRIJKE GEKATALOGEERDE
KUNST- EN ANTIKVEILING**

Uitzonderlijke gekatalogeerde kunst- en antiekveilingen
op zondag 19 mei 1996 om 14 uur stipt.
Tentoonstelling op 17 en 18 mei van 10 tot 20 uur.

Meubilair van hoogstaande kwaliteit uit de 17de, 18de en 19de eeuw.
Schilderijen, tekeningen en grafiek. Beeldhouwwerken. Europees en
Oosters porselein uit de 16de, 17de, 18de en 19de eeuw.
Antieke en oude Oosterse tapijten.

Volgende veiling op zondag 23 juni 1996 om 14 uur stipt.
Tentoonstelling op 21 en 22 juni van 10 tot 20 uur.

Dagelijks aanvaarden wij loten voor onze volgende antiekveilingen
van 9 tot 18 uur. Een team experten staat te uwer beschikking.

Wij komen ook ter plaatse om uw verzameling te schatten.

Voor meer inlichtingen, bel ons vrijblijvend.

Geïllustreerde kleurkatalogus.

Elke veiling worden 20.000 uitnodigingen verstuurd.

Bondgenotenlaan 122 - 3000 Leuven

Tel. (016) 23 27 77 - Tel./Fax: (016) 23 29 15

Lid van de Syndicale Kamer der Verkoopzalen van België

Roger Raveel: De verscheidenheid in de Nieuwe Visie

Galerij van de Kredietbank
Grote Markt 19
1000 Brussel
29/5 - 14/7/96

Van dinsdag t.e.m. zondag
van 11 tot 18 uur
(gesloten op maandag)
toegang gratis

Robert-Houdini. Mechanisch zeer fijne apparaatjes stelden hem in staat de toeschouwer te misleiden. Ook de heer Guilmet uit Parijs was een specialist in het verdoezelen van de aandrijving van een slinger. Verschillende horlogefabrikanten als Smith, Cartier en Jaeger le Coultre werden door Guilmet geïnspireerd.

KB-Toren

Eiermarkt 20, 2000 Antwerpen
Open: elke werkdag van 9 tot 16u., donderdag van 9 tot 18u.
Toegang: gratis

Museum voor Fotografie, Antwerpen
Frank L. Lambrecht

tot 16 juni

Frank L. Lambrecht werd geboren in Wales maar groeide op in België. Hij studeerde biologie, scheikunde en tropische geneeskunde. Momenteel werkt en woont hij in de Verenigde Staten. In de periode na de Tweede Wereldoorlog verbleef Frank L. Lambrecht met zijn gezin twintig jaar in Afrika, waarvan geruime tijd in het noordoosten van het huidige Zaïre, toen nog Belgisch Kongo. De foto's van Lambrecht staan niet ten dienste van een vooropgezet doel. Het zijn pretentieloze, ongeknutselde opnamen die in de eerste plaats moeten worden beschouwd als persoonlijke notities. Op een levendige en directe wijze geven zij een beeld van de traditionele gebruiken van de

Frank J. Lambrecht. Herinneringen aan Belgisch Kongo 1945-1949. Museum voor Fotografie, Antwerpen.

zwarte bevolking, van de werkomstandigheden en het dagelijkse leven van de blanke kolonials, en van de verschillende vormen van contact en uitwisseling tussen beide.

Museum voor Fotografie

Waalse Kaai 47, 2000 Antwerpen, 03/216.22.11
Open: dagelijks van 10 tot 17u., gesloten op maandag
Toegang: gratis

Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen
Guillaume Bijl

Guillaume Bijl. "Komponisten-Sterbezimmar". 1991. Installatie Galerie H. Winter, Wien. MUHKA, Antwerpen. Foto: MUHKA

tot 9 juni

Het oeuvre van Guillaume Bijl kan men tot op heden situeren in een viertal uiteenlopende groepen. Eerst zijn er de "Transformatie-installaties" die verwijzen naar een realiteit in een onrealiteit, de "Situatie-installaties" die verwijzen naar een onrealiteit in een realiteit, de "Sorry-installaties" verwijzend naar absurde poëzie, en tenslotte de

"Composities" die de kunstenaar actuele archeologische stillevenen noemt.

De term "Sorry-installaties" klinkt het best in de oren. Het woord "sorry" is het prototype van een koel hedendaags woord. Wanneer Bijl in 1987 enkele kleine absurde assemblages begon samen te stellen met bestaande objecten en bijgevolg een abstractie maakte, ging hij "vreemd" ten opzichte van zijn eigen realistische vorm. Daarom noemde hij die werkjes "Sorry's". Later maakte hij

ook enkele grotere absurde installaties, waarbij hij op een doorgedreven manier de menselijke figuur suggereerde in een surreëel tafereel.

Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen
Leuvenstraat 32, 2000 Antwerpen, 03/238.59.60

25 vrijkaarten

Nationaal Scheepvaartmuseum, Antwerpen
De Belgische Zeemacht
7 juni tot 31 oktober

50 jaar geleden, op 1 februari 1946, ontstond de "Belgische Zeemacht". De huidige Zeemacht heeft echter een langere geschiedenis. De eerste militaire marine, de "Koninklijke Belgische Marine", ontstond tijdens de Belgische Revolutie op 15 januari 1831. Ze bestond uit een aantal buitgemaakte Nederlandse kanonneerboten en de brigantijnen "Congres" en "les quatre Journées", later uitgebreid met de topzeilschoener

"Louise-Marie" en de brik "Duc de Brabant". In 1862 werd de marine opgeheven. Na 1918 werden echter een aantal Duitse torpedoboten, mijnnevigers en hulpvaartuigen overgenomen. Dit "Korps der Torpedisten" werd afgeschaft in 1927. Dan wordt op 1 december 1938 toch weer een marinedepot opgericht. In 1939 wordt dit corps gemobiliseerd ter bestrijding van het mijnengevaar en voor de kustbewaking. In 1941 wordt een deel ervan opgenomen in de "Belgian Section" van de Royal Navy. Waardoor ze op 6 juni 1944 deelnam aan de landing in Normandië. De "Belgische Zeemacht" is vandaag ingeschakeld in de NAVO. Tijdens het Golfconflict was ze verantwoordelijk voor de mijnenbestrijding in de Perzische Golf.

Nationaal Scheepvaartmuseum
Steenplein 1, 2000 Antwerpen, 03/232.08.50
Open: dagelijks van 10 tot 16.45 uur. Gesloten op maandag

25 vrijkaarten

Openluchtmuseum voor Beeldhouwkunst Middelheim, Antwerpen
Henk Visch
26 mei tot 18 augustus

De Nederlandse kunstenaar Henk Visch maakt poëtische beelden die hun oorsprong vinden in dromen, herinneringen, het onderbewustzijn, indrukken uit zijn omgeving en uit de kunstgeschiedenis. Over die creaties laten we hem zelf aan het woord: "Eigenlijk gaat al mijn werk over staan. Alle beelden staan eigenlijk op een voet of steunen ergens op. "Staan" zoals jezelf ook staat en be-staat. Voeten waarmee je op de aarde staat. Neen, niet op de bodem, op de aarde. De aarde heeft geen bodem."

Openluchtmuseum voor Beeldhouwkunst Middelheim
Middelheimlaan 61, 2020 Antwerpen, 03/827.15.34

Cultureel Centrum A. Spinoy, Meulen Zuid-Afrika

28 april tot 26 mei

Op 27 april wordt de nationale feestdag van Zuid-Afrika gevierd en de tweede verjaardag van de eerste democratische verkiezingen. Daarom deze tentoonstelling met kunstwerken van artiesten uit de regio's Kaapstad, Gazankulu en Venda. Kunstwerken van Willie Bester, John Kramer, Jan Vermeiren, Mischack Raphaelalani, Churchill Madzivhandla en leerlingen van de Jackson Hlungwani-school laten ons kennis maken en genieten van de moderne hedendaagse kunstuitingen van Zuid-Afrikaanse kunstenaars.

Cultureel Centrum A. Spinoy

Minderbroedersgang 5, 2800 Mechelen, 015/20.16.32
Open: dagelijks van 13.30 tot 17u. en op afspraak

Provinciaal Textiel- en Kostuummuseum Vrieselhof, Antwerpen

"Onsterfelijke stoffen. Hergebruik en recyclage van kleding en textiel"
tot 30 november

Oude en minder oude textilia die hermaakt, hersteld en veranderd zijn, vormen de basis voor deze tentoonstelling. Een achttiende-eeuwse voering in een negentiende-eeuws kostuum, Chantilly kant uit de jaren 1860 getransformeerd tot een Charleston japon, een

De twee levens van een Brusselse naaldkant, ca. 1900. Provinciaal Textiel- en Kostuummuseum Vrieselhof, Oelegem.

Foto: Textiel- en Kostuummuseum Vrieselhof

trouwjaopon uit 1770 bewaard in de vorm van een kazuifel. Schorten, kousen en lakens zozeer gelapt dat het oorspronkelijke textiel nauwelijks nog te zien is, of Venetiaanse kant uit de zeventiende eeuw verknijpt en opnieuw samengesteld tot een versiering van een belle époque avondjapon. Het zijn maar enkele sprekende voorbeelden van "recyclage" van kleding en textiel. De geschiedenis van de Antwerpse oude kleerkopers en hun opvolgers op de vrijdagmarkt wordt uit de doeken gedaan. Hoe lompen verwerkt worden tot vezels en poetsdoeken wordt duidelijk gemaakt. En tenslotte wordt ook aandacht besteed aan de hedendaagse ontwerpers die bewust "oude" materialen in hun designs verwerken. Martin Margiela gebruikt reeds jaren duidelijk herkenbare onderdelen van "antieke" kleding in zijn ontwerpen. Sylvia Hatzl gebruikt oude postzakken, lakens en kranten voor ongewone mode. En confectiebedrijf "Esprit" gebruikt in haar collectie bewust gerecycleerde vezels.

Provinciaal Textiel- en Kostuummuseum Vrieselhof
Schildesteenweg 79, 2520 Oelegem-Ranst,
03/383.46.80

de Warande, Turnhout
Confrontaties. 111 kunstenaars uit België en Luxemburg
tot 2 juni

België en Luxemburg waren de laatste 70 jaar uitermate interessant op het vlak van de beeldende kunst. Vooral na W.O. II is de kunstscène constant in beweging geweest. "Confrontaties" is een poging om de ontwikkeling in kaart te brengen. De eerste abstracten, surrealisme, Jeune Peinture, Cobra, geometrisch abstracten, monochromen, assemblage, ... volgden elkaar in een ongekend hoog tempo op. In De Warande wordt "museaal-historisch" werk tegenover recent werk geplaatst. Niet alleen wordt het werk van bekende kunstenaars als Delvaux, D'Haese, Raveel, Gentils, Panamarenko, Alechinsky geconfronteerd met het

werk van, - voor ons -, relatief onbekende Luxemburgers als Bertemes, Brandy en Vercollier, deze werken worden tegelijk tegenover een recente kunsthistorische achtergrond geplaatst.

de Warande, Turnhout
Piet Dirckx. Biotoop - Biotope
28 juni tot 4 augustus

Het werk van Piet Dirckx (° Eindhoven, 1953) bezit zuivere schilderkunstige karakteristieken maar de constellatie waarin de kleurige, met was beschilderde panelen worden gepresenteerd, doet meer vermoeden dan alleen maar "schilderwerk". Eigenlijk maakt Dirckx installaties waarbij de opstelling van "schilderwerken" en andere voorwerpen zowel toevallig als bewust verloopt. "Biotoop - Biotope" is een samenwerking tussen het Haags Gemeentemuseum en de Warande. Dirckx zal een chaotische veelheid aan objecten aanbrengen. Daaruit zal een beeld ontstaan, gekenmerkt door eenheid en evenwicht.

de Warande
Warandestraat 42, 2300 Turnhout, 014/41.94.94
Open: dagelijks van 14 tot 18u. Zondag van 10 tot 12 en van 14 tot 18u. Gesloten op maandag.
Rondleidingen educatieve dienst: 014/41.94.94

Brussels
Hoofdstedelijk
Gewest

Bank Brussel Lambert,
Brussel
Art at Work
tot 12 mei

Voor haar 125ste verjaardag nodigt de Bank Brussel Lambert zes internationale ondernemingen uit die hedendaagse kunst verzamelen. Elk bedrijf toont de meest opvallende werken uit haar collectie. Het mecenaat van bedrijven wil vooral hedendaagse kunstenaars grotere bekendheid geven. Daarnaast ziet bijvoorbeeld de Deutsche Bank de

TENTOONSTELLINGEN

de Warande

van 13 april tot en met 2 juni 1996

CONFRONTATIES

111 hedendaagse kunstenaars
uit België en Luxemburg

i.s.m.. Cultuurraad Stad Turnhout

van 29 juni tot en met 4 augustus 1996

PIET DIRKX

biotoop - biotope

dagelijks vrij toegankelijk van 14.00 u. tot 18.00u.,
zondag van 10.00 u. tot 12.00 u.
en van 14.00 u. tot 18.00 u.,
maandag gesloten.
Catalogi beschikbaar.
de Warande, Warandestraat 42, 2300 Turnhout.
Tel.: 014 - 41 94 94 Fax.: 014 - 42 08 21

opvoedende rol van kunst naar het personeel toe. Modehuis Max Mara meent via haar kunstcollectie de creativiteit der stylisten te stimuleren. En kunst vermenselijkt de drukke produktieateliers, gelooft de Peter Stuyvesant Stichting. De BBL zelf ziet in haar internationale hedendaagse kunstcollectie het bewijs van haar dynamische en kosmopolitische identiteit.

Bank Brussel Lambert
Troonstraat 2, 1050 Brussel.
Open: dagelijks van 10 tot 18u.
Toegang: gratis

Begijnhof Anderlecht Kant in Anderlecht
tot 2 juni

Behalve de collectiestukken die permanent worden tentoongesteld op verschillende locaties in Anderlecht, zijn er nog heel wat onbekende reserves. Tot 2 juni kan u de collectie kant in het historische kader van het begijnhof bezoeken. Er werd een selectie gemaakt uit de meer dan 100 stukken die het museum rijk is. De stukken zijn dan ook heel verscheiden, zowel wat de techniek als wat de vormgeving betreft. Klos- en naaldkant, handgemaakte en machinale kant zijn te zien. Kant vervaardigen was een typische vrouwelijke huisnijverheid die prachtige creaties tot stand bracht. De tentoonstelling "Kant" loopt in het kader van het interdisciplinair project "Gynaika"

Begijnhof
Kapelaanstraat 8, 1070 Anderlecht, 02/521.1383
Open: dagelijks van 10 tot 12 en van 14 tot 17u. Gesloten op dinsdag en vrijdag
Toegang: 50,-BF
Rondleidingen op aanvraag: 02/521.1383

Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Brussel Chaland in België
tot 26 mei

We hadden destijds een Fransman nodig om het Atomium tot stripsymbool te promoveren. Yves Chaland was een van de koplopers van de zogeheten

"Atoomstijl" die teruggreep naar het modernisme van o.m. Franquin, Will en Jijé uit de vijftiger jaren. Chaland bezocht ons land vaak en proefde er de typische sfeer van de Marollen, de Minervamotoren en de karakollen! De tentoonstelling werd georganiseerd in samenwerking met uitgeverij Champaka.

Hommage aan de Antwerpse dichter Paul van Ostaïen
tot 2 juni

100 Jaar geleden werd de Antwerpse dichter Paul van Ostaïen geboren. Paul van Ostaïen wordt algemeen beschouwd als een monument van de Nederlandse letterkunde. Zijn korte, maar boeiende leven kreeg een speciale plaats in het oeuvre van Christian Verhaeghe en Ronny Maton. De tentoonstelling kadert in de eeuwfeestherdenking van de stad Antwerpen.

Lucky Luke is 50 jaar
4 juni tot 6 oktober

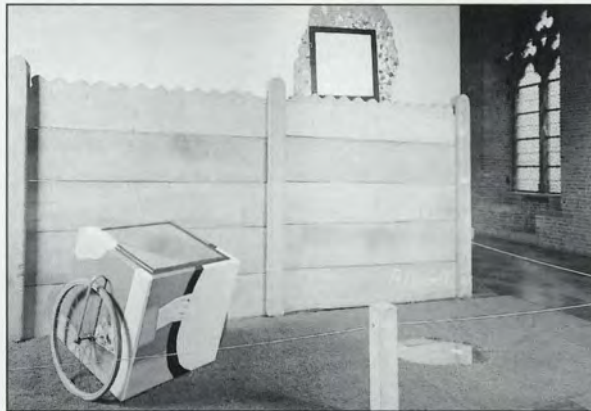
Morris, schepper van de poor&lonesome cowboy Lucky Luke.
Foto: Marc Devos

50 Jaar geleden schiep Morris, 's werelds beroemdste "poor & lonesome cowboy", Lucky Luke. Morris begon zijn loopbaan in een tekenfilmstudio. De stripserie met Lucky Luke als hoofdfiguur werd een succesvolle parodie op de Westernfilms met talrijke verwijzingen naar "Stagecoach" en andere klassiekers. Van de strip werden tekenfilms gemaakt en uiteindelijk ook een geacteerde film. Nergens anders is de band tussen de zevende en de negende

kunst zo nauw dan in Morris' Lucky Luke.

Belgisch Centrum van het Beeldverhaal
Zandstraat 20, 1000 Brussel, 02/219.19.80
Open: dagelijks van 10 tot 18u., gesloten op maandag

Galerij van de Kredietbank, Brussel Roger Raveel. De verscheidenheid in de Nieuwe Visie

Roger Raveel, "Karretje om de hemel te vervoeren in mijn tuin" 1968.
Museum voor Moderne Kunst Oostende Foto: PMMK

29 mei tot 14 juli
Roger Raveel wordt 75 jaar. In de Galerij van de Kredietbank wordt een hommage gebracht aan de schilder. "Het verschrikkelijke mooie leven" (een doek waaraan een vogelkooi bevestigd is met levende vogels) uit 1965, "Klein karretje om de hemel te vervoeren" uit 1977, en "De zin van het zinloze" (een beschilderde kast op wielen) uit 1990, behoren tot de opvallendste kunstwerken van deze tentoonstelling. Dichter Roland Jooris bedacht midden de jaren zestig de naam "De Nieuwe Visie" voor het figuratieve denken van Roger Raveel en voor de artistieke sfeer die hij onder meer bij het schilderen van de kelders van het kasteel van Graaf de Kerckhove de Dentergem in Beerse, samen met enkele jonge schilders, heeft geschapen. Aan de basis van de Nieuwe Visie ligt Raveels beeldtaal die zijn persoonlijke interpretatie van triviale objecten verwoordt. Raveel reduceert wat hij waarneemt tot zijn primaire existentie, waarbij hij de invloed van licht, kleur, positie en schaduw negeert. Deze benadering laat Raveel toe om zijn voorwerpen zeer

suggestief weer te geven door alleen de contouurlijnen op de drager aan te brengen. Kleur bepaalt de identiteit van de objecten en maakt de kunstwerken van Raveel picturaal zeer krachtig. Roger Raveel biedt de toeschouwer de mogelijkheid om actief deel te nemen aan de artistieke beleving. Het gebruik van spiegels of het toevoegen van objecten helpen Raveel een dialoog tot stand te brengen tussen kunst, mens en omgeving.

welke elementen bleven bewaard en waarom? Hoe voltrekt zich de symbiose met de gebruiken van hier? Antwoorden tracht men te geven aan de hand van rituele voorwerpen, kostuums, foto's en teksten die de huwelijksgebruiken van acht migrantengemeenschappen in België illustreren. Typisch bij het Turkse huwelijk is het fijne kant en borduurwerk en de kostbare tapijten die de jonge vrouw meebrengt naar haar nieuwe familie. Een Marokkaanse bruid draagt op de huwelijksdag één na één een hele reeks jurken en talrijke accessoires. Bijzonder is ook de verzameling Berberjuwelen uit Marokko. Het Joodse huwelijk wordt geëvoeerd door middel van het huwelijksbaldakijn, foto's en een verzameling huwelijksakten. En uiteraard komen ook de specifieke Vlaamse en Waalse gebruiken aan bod.

Hallepoort
Zuidlaan, 1000 Brussel, 02/534.25.52
Open: dagelijks van 10 tot 17 uur. Gesloten op maandag en feestdagen
Toegang: 120,-BF, 80,-BF, 50,-BF

Joods Museum van België, Brussel Schatten uit het Joodse leven
tot 13 september

Het Joods Museum van België is het enige museum in ons land dat een coherente collectie voorwerpen en prenten van de Joodse cultus en traditie bewaart. Het oudste voorwerp in deze collectie dateert uit de zestiende eeuw. Vanaf de achttiende eeuw zijn de objecten afkomstig uit de grote centra waar joden aanwezig zijn. Dat is vooral in het gebied ten oosten van de Rijn en in de landen rond de Middellandse Zee. Een deel van het zilverwerk en textiel werd tussen 1810 en heden in België vervaardigd. De tentoonstelling houdt de chronologische volgorde van het Joodse kalenderjaar aan en toont aan de hand van de Judaica de belangrijkste overgangsrten: geboorte, Bar Misva, huwelijk en overlijden. De tentoonstelling wordt aangevuld met een

Naar aanleiding van de expositie wordt een catalogus uitgegeven, waarin dichter en kunstrecensent Roland Jooris het thema van de tentoonstelling toelicht. De catalogus wordt geïllustreerd met werken uit de tentoonstelling en met gedichten van Roland Jooris en Hugo Claus.

Galerij van de Kredietbank
Grote Markt 19, 1000 Brussel, 02/546.57.02
Open: van dinsdag tot en met zondag, van 11 tot 18u., gesloten op maandag
Toegang: gratis
Reservatie rondleidingen: 02/546.57.02 (1.250,-BF per gids)

Hallepoort, Brussel Dicht bij ons, ver van huis. Huwelijk en tradities
tot 28 juli

"Dicht bij ons, ver van huis" belicht het huwelijk als belangrijk moment in het leven binnen een aantal allochtone gemeenschappen in België. Wat zijn de oorspronkelijke gebruiken,

documentaire film en met een rijk geïllustreerde catalogus.

Joods Museum van België
Stalingradlaan 74, 1000 Brussel, 02/512.19.63
Open: dagelijks van 12 tot 17u. Zondag van 10 tot 13u.
Gesloten van vrijdag en zaterdag
Toegang: 100 - 50,-BF
Rondleidingen op aanvraag: 02/512.19.63

25 vrijkaarten

**Jubelparkmuseum, Brussel
Museum in Strip**
tot 29 september

Beeldje van een mannelijk personage. Chimu-cultuur. Late Tussenperiode (1100-1450 na Chr.) Foto: KMKG

Hergé: De avonturen van Kuifje. Het gebroken oor. Casterman, Brussel, 1945, herzien in 1979 en 1984, pg. 3, 4de vignet. Foto: KMKG

Het Jubelparkmuseum bezit een rijke collectie kunstschatten. Niet te verwonderen dat deze collectie een inspiratiebron was, -en nog steeds is-, voor striptekenaars. U ontdekt de "Arumbaya-afgod" of het beeldje uit de strip "Het gebroken oor", waarin Kuifje de hoofdrol speelt. In werkelijkheid heeft dit Chimu-beeldje uit Peru nog beide oren. De doodskopjes rond de lenden van stewardess Natasja blijken verschrompelde mensenhooften te zijn van de Jivaro's uit Equador. U wordt langs alle museumstukken geleid die striptekenaars als model gebruikten. Voor jonge en oude avonturiers wordt dit een boeiende tocht doorheen de fantastische wereld van eeuwenoude culturen.

Jubelparkmuseum
Jubelpark 10, 1040 Brussel, 02/741.72.11.
Open: dagelijks van 10 tot 17u. Gesloten op maandag en 1 mei.

**Ondergrondse terreinen van Brussel
Pablo Picasso en de Ondergrond van het Koningsplein**
tot 2 juni

Kan u zich een meer originele locatie indenken voor het oeuvre van één der grootste artiesten aller tijden. Het ondergrondse gangencomplex onder het Koningsplein dient als decor voor kunstwerken van de Spaanse kunstenaar Pablo Picasso. In 1452 liet Filips de Goede een grote zaal bouwen, de *Magna Aula* waarvan de fundamenten door archeologen heropgebouwd zijn. Op 25 oktober 1555 deed Keizer Karel in deze zaal troonsafstand ten voordele van zijn zoon Filips II. In deze feërieke, historische site worden lithografieën, ceramische kunstwerken en tapijten naar ontwerp van Picasso voorgesteld.

Foto: Artéco

GALLERY DIELEMAN
Art & Bronze International

De bronzen en stenen wereld van Léonard Dieleman

Meesterwerken van de beeldhouwkunst uit de XIXde en XXste eeuw en van de Zimbabwese Kunstenaars

Tentoonstelling en verkoop

CHATEAU DE PETIT-LEEZ
RUE DE PETIT-LEEZ, 129 - B-5031 GRAND-LEEZ - BELGIUM
TEL: (32-81)64 08 66 & 64 07 32 - FAX:(32-81)64 06 72
Open van woensdag tot zondag van 10u tot 18u. Maandag en dinsdag op afspraak.

U wenst te adverteren?

Contacteer: B. Promotion
Mevrouw Berlinde Fierens

03/231 28 00

Flanders Antiquity
cursussen over kunst en cultuurreizen

Kortdurende en langdurende cycli over antiek
Cyclus Muziek en Schone Kunsten
Cyclus Moderne en Hedendaagse Kunst
Cultuurreizen voor groepen in binnen- en buitenland

Dhr./Mevr.
Adres
Tel.

wenst informatie over:

- Basiscursus antiek
- Specialisatiecursus antiek
- Cursus Muziek en Schone Kunsten
- Cursus Moderne en Hedendaagse Kunst
- Cultuuruitstappen
- Cultuurreizen

Flanders Antiquity
Vaderlandstraat 16
9000 Gent
Tel./Fax (09) 221 54 44

Paleis voor Schone Kunsten, Brussel
August Sander, Le Pont Transbordeur
 tot 12 mei

Paleis voor Schone Kunsten. De installatie toont negen anonieme huiskamers waarin sporen van het alledaagse leven in Rusland worden

25 vrijkaarten

Met zijn onvoltooid gebleven artistiek-documentair project "Mensen van de 20ste eeuw" stelde de Duitse fotograaf August Sander (1876-1964) zich geen geringer doel dan in vijfenvestig mappen van elk twaal "rolportretten" de volledige maatschappelijke orde van zijn tijd in kaart te brengen. De foto's die hij naliet behoren tot de indrukwekkendste en aangrijpendste in de geschiedenis van de fotografie.

Paleis voor Schone Kunsten, Brussel
Ilya Kabakov: Op de daken
 7 juni tot 8 september

Het nieuwste project van de Russisch-Oekraïense kunstenaar Ilya Kabakov noemt "Op de daken". De installatie beslaat ongeveer 800 m² in het centrale tentoonstellingscircuit van het

gesuggereerd. Van op de loopbrug heeft het publiek een zicht over de daken van de imaginaire stad. Simultaan zien we diabeelden van elke huiskamer waarin zich het leven van de gewone mensen afspeelt. Een klankband met populaire Russische muziek maakt integraal deel uit van de installatie.

Kunst als verzet. Duitse schilders in het interbellum
 7 juni tot 8 september

Deze selectie uit de verzameling van het echtpaar Marvin & Janet Fishman biedt een coherent en helder overzicht van het Duits expressionisme en de "Neue Sachlichkeit". Er is werk te zien van Max Beckmann, Otto Dix, George Grosz en anderen. De 200 schilderijen en tekeningen vormen een kroniek van het Duitsland tijdens de Weimarrepubliek. Alle aandacht in deze kunst gaat naar volgende thema's: idealisme en nationalisme vòòr de Eerste Wereldoor-

log, het verzet tegen het opkomende fascisme, berusting ten opzichte van het fascistische staatsapparaat en de "innerlijke emigratie" onder de vorm van ballingschap en gevangenschap.

Paleis voor Schone Kunsten
 Ravensteinstraat 23 - Koningsstraat 10, 1000 Brussel, 02/507.84.66
 Open: dagelijks van 10 tot 17u. Gesloten op maandag
 Toegang: 200 - 150 - 100,-BF

Provincie Limburg

Nationaal Jenevermuseum, Hasselt
Distillery Massy uit Houthalen
 tot 2 juni

Lambert Massy (1879-1951) was als jongeman trambestuurder. Aan de cafés die op zijn traject lagen, hield hij halt om ze te bevoorraden van tabak en sterke drank. In 1905 zette hij een eigen drankenhandel op. Hij verkocht naast melk en fruitsap, ook likeuren en gedistilleerde dranken. Ondernemend als hij was, stookte hij al gauw eigen likeuren en jenever. Rond 1920 had hij al zes werknemers in dienst. In 1930 verhuisde de fortuinlijke Lambert Massy met zijn gezin naar het prachtige Gravenhuis in Hasselt, vervolgens acht jaar later naar een hotel aan de Stationsstraat in Houthalen. Ondertussen waren zijn drie zonen reeds in het bedrijf opgenomen. Julien Massy nam in 1949 de likeurfabriek onder zijn hoede. De belangrijkste producten zijn: Vieux Système Extra, Zeer Oude Jenever, Weizen Korn, Heeborrel en Cocktail Cupido. In 1994 werd de zaak omgevormd tot de NV Distillery Massy.

Nationaal Jenevermuseum
 Witte Nonnenstraat 19, 3500 Hasselt, 01 1/24.11.44
 Open: dagelijks van 10 tot 17u., weekend en feestdagen van 14 tot 18u. Gesloten op maandag
 Toegang: 90,-BF - 70,-BF - gratis

Provinciaal Centrum voor Kunsten - Begijnhof, Hasselt
Meerdimensionaliteit
 tot 26 mei

Kunstenares Irene Judong wil in haar werken eenzelfde gelaagdheid leggen als deze die men in het alledaagse leven opmerkt. De menselijke bevatting- of waarnemingsvermogens via de beeldende kunsten uitbreiden is haar ultieme doel. Haar werk bevat meer dan één betekenis. U kan als toeschouwer inderdaad vanuit verschillende standpunten en afstanden telkens weer iets anders zien of menen te zien. Deze tentoonstelling stimuleert zeker uw waarnemingsvermogen.

Kunst op zoektocht
 29 juni tot 28 juli

Paul Gees, Ado Hamelrijck en Jean-George Massart streven naar een uiterste zuiverheid en puurheid van materialen en inhouden. Zo getuigen de beelden van Gees van eenvoud en monumentaliteit. Ze zijn ook verbonden met de klassieke beeldhouwkunst en tegelijk met onze hedendaagse maatschappij. Van Hamelrijck wil de weerstand van het materiaal overwinnen. De wijze waarop hij dat wil doen, varieert steeds in intensiteit. Massart scheidt met ranke teenwilgentakken een zuiver lijnenspel. Brancusi bereikt essentie en eenvoud van vorm in steensculptuur.

Provinciaal Centrum voor Kunsten - Begijnhof
 Zuivelmarkt 33, 3500 Hasselt, 01 1/21.15.90

Provinciaal Museum, Hasselt
"We hebben het geweten"
 tot 2 juni

De literatuurkritiek heeft het proza van Kafka lange tijd als surrealistische fictie beschouwd. Vandaag stellen we echter vast dat de absurde wereld die Kafka beschreef de werkelijkheid is waarin we leven. De wegen van de maatschappij zijn platgetreden van list en achtervolgingswaan. En de mens gelooft in zijn verwaande zelfbeeld. De ironie van de

geschiedenis wil nu dat uitgerekend de artistieke beeldproductie de ultieme vrijplaats is waar de schijnvertoningen van maatschappij en politiek kunnen worden doorprikt. Op het niveau van de beeldscène zelf kan de kunstenaar nu gebruik maken van recht op antwoord. Kunstenaars scheppen beeldbetekenaars van wilde woede, verstilde onmacht en diepe gedachten. Kunst is op zijn tijd vooruit omdat het de geschiedenis herschrijft. En kunstenaars hebben het geweten.

Provinciaal Museum
 Zuivelmarkt 33, 3500 Hasselt, 01 1/21.02.66
 Open: dagelijks van 10 tot 17u., zondag van 14 tot 17u. Gesloten op maandag en feestdagen

Stedelijk Museum Stellingwerff-Waerdenhof, Hasselt
Hasselts zilver
 10 augustus tot 20 oktober

Foto: Stedelijk Museum

Een speurtocht in de archieven en een zoektocht bij tientallen eigenaars, hebben een rijke verzameling zilveren objecten opgebracht. Ook kent men nu bij naam tal van zilvermeden uit het Hasseltse. In de geïllustreerde catalogus worden biografische gegevens en de verzamelde kunstobjecten verweven tot een boeiend historisch verhaal. Sinds enkele jaren zijn opnieuw creatieve zilvermeden in Hasselt werkzaam. Hun creaties worden naast deze van hun historische voorgangers gepresenteerd.

Stedelijk Museum Stellingwerff-Waerdenhof
 Maastrichterstraat 85, 3500 Hasselt, 01 1/24.10.70
 Open: dagelijks van 10 tot 17u., weekend en feestdagen van 14 tot 18u. Gesloten op maandag
 Toegang: 90,-BF - 70,-BF - gratis

Dommelhof - Provinciaal Instituut voor Cultuur en Sport Ibsen
tot 27 mei

De tentoonstelling toont het oeuvre van de Noorse dramaturg en dichter Ibsen (1828-1906) vanuit drie invalshoeken. "Ibsen theatraal" is een beeldhistoriek. "Gluurderskolommen" in ersatz-materiaal spelen in op de bestaande architecturale ruimte van het foyer van het Dommelhof. Ten tweede is "Ibsen satirisch" een illustratieve biografie aan de hand van karikaturen en foto's. "Ibsen maatschappelijk" focust op de menselijke en maatschappelijke verhoudingen in het dagdagelijkse leven, verhoudingen die centraal staan in het werk van Ibsen. Drie realistische installaties tonen een eet-, werk- en slaapsituatie. Teksten van Ibsen moeten de keuze verduidelijken.

goedduikboot reist hij door de Vlaamse kunstgeschiedenis. Martin Rayer was geboeid door de bakstenen architectuur van de oude steden. Tijdens zijn verblijf maakte hij notities volgens het principe van de écriture automatique. Aan de hand hiervan maakte hij houten beschilderde sculpturen. Colin Ruscoe is fotograaf. Zijn vader en grootoom werden zwaargewond in Vlaanderen. In de Westhoek ging hij op zoek naar de sporen die de Eerste Wereldoorlog achterliet.

Campo Santo
Antwerpsesteenweg, 9040 Sint-Amandsberg
09/225.18.15
Open: vrijdag, zaterdag, zonen feestdagen, van 11 tot 19u.
Hof van Ryhove
Onderstraat, 9000 Gent
Open: vrijdag, zaterdag, zonen feestdagen, van 11 tot 19u.

"East of Eden".
Fotoreportage van Carl De Keyzer
Museum van Hedendaagse Kunst, Gent
tot 12 mei

"East of Eden" is een fototentoonstelling van fotograaf Carl De Keyzer (MAGNUM). In 1989 werden de communistische regimes opgeheven. In de plaats kwamen democratie en kapitalisme. Het euforisch enthousiasme in Oost-Europa werd echter al gauw overschaduwde door teleurstellingen en onzekerheid. Inderdaad betekende de politiek-ideologische vernieuwing de introductie van heel wat vrijheden, zoals bewegingsvrijheid, vrije meningsuiting, vrijheid van de pers en vakverenigingen. Maar de introductie van het kapitalistische systeem zorgde ook voor heel wat sociale problemen. Carl De Keyzer reisde de laatste twee jaar door het voormalige Oostblok en stelde een fotoreportage samen. 69 zwart-witfoto's geven een doordringend beeld van het leven in de Oost-Europese steden. Een aanvullende tentoonstelling "Images of Power" is een kritische en uitgebreide fotoreportage over

Provincie Oost-Vlaanderen

Campo Santo, Sint-Amandsberg Hof Ryhove, Gent
"Links- Verwantschappen"
10 mei tot 9 juni

Het Cultureel Comité Sint-Amandsberg en het Crawford Arts Centre werken sinds 1992 samen aan een kunstenaarsuitwisselingsproject tussen Vlaanderen en Schotland. Vanaf 26 april wordt dit project concreetiseerd in tentoonstellingen in St.Andrew (Schotland), Gent en Sint-Amandsberg. Van april tot mei stellen de Vlaamse kunstenaars Mario Callens, Hugo De Leener en John Quivron tentoon in St.Andrew, van mei tot juni kan u kennis maken met het werk van hun Schotse collega's en later op het jaar tonen de Vlamingen hier wat ze ginder lieten zien.

Reinhard Behrens brengt in de kapel op het Campo Santo een aflevering van zijn "Naboland"-project, het artistieke concept dat hij de laatste jaren heeft uitgewerkt in allerlei kunstwerken en installaties. Met zijn speel-

De Gentse Vuurvaste Produkten BVBA (sinds 1854)

COLPAERT

Ceramic & sculpture materials

Kwaliteitsbenodigdheden voor de keramist, pottenbakker en beeldend kunstenaar
Gratis prijslijst/katalogo op eenvoudige aanvraag

Open: dinsdag t/m vrijdag: 9.00 - 12.30 en 13.30 - 17.30 uur
zaterdag: 9.30 - 12.30 uur
Gesloten: iedere maandag

Groendreef 51, B-9000 Gent
Tel. (09) 226 28 26 - Fax (09) 237 00 67

EDMOND GOLBERT

oudheden
antiquaire-expert

Köningin Didonia erschaut der arbeitplanung der stadt Carthago, Antwerpisch Wandtappich, 17de eeuw

Algemene expertise van meubelen, zilver- en aardewerk, enz.
Hoek Leopoldstraat en Arenbergstraat 16
2000 Antwerpen
Tel. en fax: (03) 232 05 67

Lid van de Kamer der Antiquairs van België en de Cina

**REMA-
HOTEL**

Bellevue
Traben-
Trarbach

TRABEN-TRARBACH

Een dubbelstadje gelegen aan de oever van de Moezel, halfweg Koblenz en Trier. Dit uiterst gezellig wijnstadje, omgeven door Hunsrück en Eifel, biedt de toerist niet alleen de rustige natuurlijke schoonheid van de Moezelvallei met zijn eindeloze wijnvelden en de "gemütlichkeit" der lokale bevolking, maar ook een schat aan bezienswaardigheden. Hiertoe behoren de prachtige oeverpromenade, het Mittelmoselmuseum, het Ikonocentrum, de Mont Royale-vesting, de ruïne Grevenburg, de prachtige vakman-Jugendstilhuizen en patriciërswohnungen, de bergkloosterruïne. Ook de sportievelingen vinden hier hun gading door talrijke watersportmogelijkheden op de Moezel zoals waterskiën, roeien, kanovaren, motorsportboten, vissen. Tot de verdere mogelijkheden behoren zweefvliegen vanaf de Mont Royal, tennis, minigolf enz. ... Tevens beschikt Traben-Trarbach over een groot openlucht thermaal zwembad. Uitstappen naar Trier, Bernkastel-Keus, Cochem, Idar Oberstein, enz., behoren er tevens tot de mogelijkheden.

Rema hotel "BELLEVUE"

Modern, gezellig en comfortabel hotel gelegen aan de oever van de Moezel. Architecturaal harmonisch geïntegreerd in een onnabootsbaar Jugendstildecor.

Infrastructuur

- receptie met safes • gastronomische restaurant
- caféterras met panoramisch zicht op de Moezel en omgeving
- oergezellige hotelbar • schilderijengallerij
- vergaderzalen tot 100 personen

Gratis sport- en ontspanningsmogelijkheden

- bootaanlegsteiger voor het hotel
- prachtig overdekt zwembad • sauna

Sport- en ontspanningsmogelijkheden tegen billijke vergoeding

- zonnestudio • schoonheidsfarm "Lancaster" • fietsverhuur

Kamers

Alle kamers zijn ruim en comfortabel ingericht. Ze beschikken allen over badkamer met douche/bad en WC, kleuren-TV, radio, telefoon en minibar.

Alle toeristische informatie over Duitsland kan u gratis bekomen op volgend adres:
Deutsche Zentrale für Tourismus
A. De Boeckstraat 54/56, 1140 Brussel
tel. 02/245.97.00 - fax 02/245.39.80

symbolische handelingen en reacties die te maken hebben met de verwerving, de verdediging en de bevestiging van machtsposities. De foto's zijn afgedrukt op groot formaat (2 x 2m), zodat ze te beschouwen zijn als actuele historiestukken.

Museum van Hedendaagse Kunst

Citadelpark, 9000 Gent, 09/221.17.03
Open: dagelijks van 9.30 tot 17u. Gesloten op maandag
Toegang: 150,-BF - 80,-BF

Centrum voor Kunst en Cultuur - St.-Pietersabdij, Gent

Upstairs - Downstairs. Dienstpersoneel in Vlaanderen, 1830-1995
tot 23 juni

van nog geen tweehonderd jaar totaal veranderde.

Centrum voor Kunst en Cultuur

St.-Pietersabdij, St.-Pietersplein, 9000 Gent
Open: dagelijks van 10 tot 17u. Gesloten op maandag (tenzij 27 mei)
Toegang

Museum voor Sierkunst en Vormgeving, Gent

Jan Eisenloeffel
22 juni tot 15 september

Het oeuvre van de vooruitstrevende Nederlandse sierkunstenaar en edelsmid Jan Eisenloeffel is meer dan ooit "in". Eisenloeffels vroege, strakke vormgeving met vaak sobere, geometrische versieringen werd vooral in

speelden de decoratieve elementen in email een steeds belangrijkere rol. Eisenloeffel was een meester in het handmatig bewerken van metalen. Vormen en motieven ontleende hij aan Oosterse voorbeelden. In die stijl ontwierp hij lampen, klokken en kostbare siervoorwerpen. Veel van deze voorwerpen zijn op de tentoonstelling voor het eerst te zien.

Museum voor Sierkunst en Vormgeving

Jan Breydelstraat 5, 9000 Gent, 09/225.66.76
Open: dagelijks van 9.30 tot 17u. Gesloten op maandag
Toegang: 100,-BF

Museum van Deinze en de Leiestreek, Deinze

Kunstwerken van voor 1910 in de kunstenaarsdorpen Sint-Martens-Latem en Worpswerde
tot 19 mei

De eerste generatie artiesten uit twee kunstenaarsdorpen, Sint-Martens-Latem en Worpswerde, word en met elkaar geconfronteerd. Van elk dorp zijn zeven kunstenaars geselecteerd. Voor Sint-Martens-Latem: Albijn Van den Abeele, George Minne, Valerius De Saedeleer, Gustave van de Woestijne, Maurits Niekerk, Jules De Praetere en Albert Servaes. Voor Worpswerde werden Fritz Mackensen, Otto Modersohn, Hans am Ende, Frits Overbeck, Carl Vinnen, Heinrich Vogeler en Paula Modersohn-Becker gekozen. Op de tentoonstelling zijn schilderijen, beeldhouwwerken en grafische werken te zien.

Museum van Deinze en de Leiestreek

Lucien Matthyslaan 3-5, 9800 Deinze, 09/386.00.11
Open: wekdagen van 14 tot 17u.30, zaterdag, zon- en feestdagen van 10 tot 12u. en van 14 tot 17u. Gesloten op dinsdag

Foto: Centrum voor Kunst en Cultuur

De tentoonstelling brengt met foto's, voorwerpen, kledij en karikaturen een beeld van de werk- en leefomstandigheden van het dienstpersoneel in Vlaanderen tijdens de 19de en de twintigste eeuw. Tegelijk wordt de bezoeker geconfronteerd met de evolutie die het dagelijkse leven en de huiselijke comfort in een tijdspanne

Duitsland al vroeg naar waarde geschat. Ook in Nederland had Eisenloeffel met zijn werk succes. Hij ontwierp een 97-delig zilveren tafelgamituur dat de stad Amsterdam aanbood aan koningin Wilhelmina ter gelegenheid van haar huwelijk met prins Hendrik in 1901. Vanaf 1908 maakte Eisenloeffel vooral unica. Daarbij

25 vrijkaarten

**Stedelijk Museum
Zwijgershoek, Sint-Niklaas
Reizend Salon**
29 juni tot 11 augustus

"Reizend Salon" is de werktitel voor een reeks tentoonstellingen georganiseerd in diverse Vlaamse culturele centra. Geïnspireerd door de frisse aanpak van het eerste "Salon d'Artistes" in 1994 besloten een aantal culturele centra tot verderzetting van dit initiatief in oktober 1995. Uit dit tweede "Salon" werd een kwalitatieve keuze gemaakt voor twee reizende tentoonstellingen. Er is werk van Leo De Schepper, Anja Kok, Philippe Mammenout, Greta Van den Broeck, Els Vanden Meersch en Rob Veenendael.

**Stedelijk Museum
Zwijgershoek**
Regentiestraat 61-63, 9100
Sint-Niklaas, 03/777.29.42

**Stedelijk Museum
Zwijgershoek, Sint-Niklaas
Uit Vlaamse Bodem. 10
Archeologische verhalen**
tot 26 mei

25 vrijkaarten

De Vlaamse bodem is eigenlijk één groot archief, waarin uitzonderlijk veel informatie over ons verleden ligt opgeslagen. Via de archeologie kan deze informatie worden ontcijferd en ingepast in de globale bewoningsgeschiedenis van onze gewesten. Tien rijk geïllustreerde verhalen belichten 75.000 jaar bewoningsgeschiedenis. Zo wordt bijvoorbeeld het leven der boeren en adellijke heren in de IJzertijd geïllustreerd aan de hand van de vindplaatsen in Sint-Gillis, Eversele, Kemmelberg en Koolgem. We leren heel wat over de militaire geschiedenis in de oudheid dankzij het Gallo-Romeins militair kamp in Maldegem. Terugkerende thema's van toepassing op de verschillende Vlaamse sites

zijn: voedselvoorziening, huisvesting, veiligheid, omgang met de dood en het bovennatuurlijke. De moderne prospectiemethoden en opgravingstechnieken komen uiteraard ook aan bod.

**Stedelijk Museum
Zwijgershoek**
Regentiestraat 61-63, 9100
Sint-Niklaas, 03/777.29.42
Open: dagelijks van 14 tot 17u., zondag van 10 tot 17u.
Gesloten op maandag
Rondleidingen op aanvraag:
03/777.29.42

**Provincie
Vlaams-Brabant**

**Museum voor de Oudere
Technieken, Grimbergen
De aardappel**
tot 31 oktober

Bijna dagelijks eten we aardappelen. Maar wist u dat de aardappel ingevoerd is uit Zuid-Amerika. De Indianen in Peru en Bolivië telen de aardappelplant al bijna 2.000

Illustratie: Museum voor Oudere Technieken

jaar. Ongeveer 250 jaar geleden werd de aardappel in Europa geïntroduceerd, maar de consumptie ervan bleef uit tot in de achttiende eeuw. Dat betekende een

ware revolutie. De aardappel verving de tarwepap én met een zelfde oppervlakte bebouwde grond kon men tweemaal zoveel mensen voeden! Bij het mislukken van

TOURING CLUB REIZEN

Onze begeleide culturele reizen zijn het neusje van de zalm.

Ook in het najaar hebben wij nog tal van aantrekkelijke en boeiende programma's.

Vraag onze brochure
De Vijf Continenten.

Touring Club Reizen
**Quellinstraat 9
2018 Antwerpen**

Tel. (03) 231 87 18
Fax (03) 233 02 35

de graanoogst beschikte men nu voor het eerst over een volwaardige voedselreserve. De geschiedenis van de aardappelplant en de -teelt wordt hier duidelijk uit de doeken gedaan.

Museum voor de Oudere Technieken

Liermolen, Vorststraat 8, 1850 Grimbergen, 02/269.67.71
Open: weekend en feestdagen van 14 tot 18u.
Groepen enkel op afspraak: 02/260.12.59

Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, Tervuren Ethiopia

tot 21 september

"Ethiopia" is de naam die de Grieken gaven aan het "land van de verbrande gezichten". Rijk van de Koningin van Saba, wieg van "Lucy", eerste christelijke natie van Afrika, imperium van de laatste negus Haile Selassie, het Ethiopië van vandaag is een opmerkelijke synthese van Afrika, een etnische mozaïk met onnoemelijk veel culturele schatten. In de tentoonstelling getuigen bijbels, handschriften, processiekransen en oude iconen van een traditie die al sinds de Middeleeuwen door kloostermoenniken in stand wordt gehouden. Een maquette van de stad Lalibela brengt de uitzonderlijke architectuur aan het licht van elf kerken die uit één rotsblok gehouwen zijn. De Ethiopische schilders en beeldhouwers, doordrongen van deze lange religieuze traditie, spelen ook een belangrijke rol in de moderne en hedendaagse kunst. Aardewerk, kleding, opsmuk en juwelen weerspiegelen de culturele diversiteit van het land. Een kar, een graanzolder en het interieur van een huis geven een impressie van het dagelijkse leven van de landbouwers op de hoogvlakten. Een herdershut uit de Omovallei en een Afarent onderstrepen het belang van het nomadenleven. Verder roept een fresco van een volksbuurt uit Adis Abeba de sfeer op van deze metropool. Tijdens de tentoonstelling kan er geproefd worden van Ethiopische koffie. Er worden concerten van traditionele

muziek georganiseerd en er is een kerkschilder aanwezig. Op 19 mei gaat er een animatiedag door.

Koninklijk Museum voor Midden-Afrika

Leuvensesteenweg 13, 3080 Tervuren, 02/769.52.11
Open: dinsdag tot vrijdag, van 10 tot 17u.; zaterdag en zondag, van 10 tot 18u.; maandag gesloten
Toegang: 200,-BF; groepen (minstens 15 personen) en senioren 130,-BF; kinderen en studenten 80,-BF

Provincie West-Vlaanderen

Archeologisch en Cultureel-Historisch Museum Duinenabdij, Koksijde Saï (Soedan). Opgravingen op een eiland in de Nijl

15 juni tot 10 september

Het eiland Saï is één van de grootste eilanden in de Nubische Nijl. De naam van het eiland in het Egyptisch, Shaât, verschijnt voor het eerst in het derde millennium v.C. en blijft verder opduiken in de Meriotische, Koptische en de Arabische taal. Het eiland was al sinds de oudste steentijden bewoond. Het Frans-Belgische onderzoeksteam ontdekte de resten van een neolithisch dorp en een faraonisch militair kamp en een stad met bijhorend grafveld. Op het eiland vestigde zich ook een groep Koptische christenen die er een Middeleeuwse kerk oprichtten. Pas rond 1520 werd op het eiland een moskee gebouwd. Tussen de zeventiende en de achttiende eeuw vormde Saï de meest zuidelijke militaire versterking van het Ottomaanse rijk. Deze rijke en gevarieerde geschiedenis van het eiland wordt aan de hand van foto's, tekeningen en teksten voorgesteld.

Archeologisch en Cultureel-Historisch Museum Duinenabdij

Koninklijke Prinsenlaan 8, 8670 Koksijde, 058/51.19.33

Nationaal Borstelmuseum, Izegem Curiosa uit de borstelwereld

1 tot 29 september

"Curiosa uit de borstelwereld" is een gelegenheidstentoonstelling naar aanleiding van de viering van 15-jarig bestaan van het Nationaal Borstelmuseum. De borstelnijverheid maakte samen met de schoennijverheid van Izegem een industriestad. Vanaf de tweede helft van de vorige eeuw spoorde heel wat arbeiders uit het omliggende naar Izegem om er in deze twee bloeiende industriële sectoren te werken. Het borstelmuseum is een blijvende herinnering aan dit succesvolle industriële verleden. Maar ook vandaag blijft de borstelproductie belangrijk voor Izegem. Negentig procent van alle borstels in België verkocht, worden nog steeds in Izegem geproduceerd. De tentoonstelling speelt hierop in door allerhande curiosa uit de borstelwereld, zowel van vroeger als van nu, samen te brengen. Naast prachtige kleeborstels in everzwijnhaar en versierd met marquetterie ligt het onooglijke keelborsteltje van de dokter van vroeger. De tentoongestelde fasen van het productieproces illustreren op een boeiende manier de vindingrijkheid van de vroegere borstelmakers.

Nationaal Borstelmuseum
Baron de Pélichystraat 3, 8870 Izegem, 051/30.22.04
Open: zaterdag en zondag van 14 tot 18u. Andere dagen na reservatie.
Toegang: gratis

Museum voor Schone Kunsten, Oostende Retrospectieve Leon Spilliaert

tot 27 mei

Vijftig jaar geleden overleed de symbolistische kunstenaar Leon Spilliaert. Om dit te herdenken overganiseert het Museum voor Schone Kunsten van Oostende een retrospectieve tentoonstelling. Leon Spilliaert werd in 1881 in Oostende geboren. Hij volgde de kunstacademie van Brugge en vond werk als illustrator bij een Brusselse uitgever. Dichter Emile Verhaeren introdu-

Spilliaert, "Duizeling", 1908, detail
Oostende, Museum voor Schone Kunsten

Foto: MSK Oostende

ceerde Spilliaert in het Parijse kunstmilieu maar hij voelde zich er echter niet thuis en keerde terug naar Oostende. Eenzame nachtelijke wandelingen langs het strand confronteerden Spilliaert met de uitgestrektheid van de natuur en haar ondoordringelijkheid. Deze thematiek vertaalde hij in landschappen, marines en stillevens. Spilliaert werkte het liefst met mengtechnieken van kleurpotlood, oostindische inkt, pastel en gouache op papier en karton. Zo blijft zijn kleurgebruik zacht en etherisch van aard. In 1909 neemt hij deel aan het "Salon de Prentemps", het is zijn expositiedebuut. Twintig jaar later is hij een beroemd kunstenaar.

Museum voor Schone Kunsten Oostende

Wapenplein, 8400 Oostende, 059/80.32.50
Open: dagelijks van 10 tot 18u.
Toegang: 250,-BF - 200,-BF

25 vrijkaarten

Venetiaanse Gaanderijen, Oostende

De Baden van Oostende James Ensor, satiricus
9 juni tot 29 september

James Ensor beschrijft in "Mes écrits" hoe de avantgarde kunstvereniging "La Libre Esthétique" zijn tekening "Baden te Oostende" weigerde te tonen op een van haar tentoonstellingen.

Men vond de tekening te choquerend. Koning Leopold II moest tussenkomen om de tekening alsnog toe te laten op de tentoonstelling. Deze expositie werd opgesteld in de Venetiaanse Gaanderijen aan de Zeedijk. Dit waardevolle, historische gebouwencomplex ligt precies tegenover het strand waar Ensor zijn "Baden te Oostende" situeerde. De tekening is echter niet de enige versie. Tussen 1890 en 1899 maakte hij nog een schilderij, een tekening, een ets en een voorbereidende studie met de titel "Baden te Oostende" is meer dan een anekdotische satire. Het is ook een zedenschets van de maatschappij waarin Ensor leefde.

Venetiaanse Gaanderijen

Zeedijk, 8400 Oostende
Open: dagelijks van 10 tot 19u., vrijdag van 10 tot 22u.
Toegang: 100,-BF - 50,-BF - 30,-BF - gratis
Rondeleidingen op aanvraag: 059/80.55.00

Museum voor Moderne Kunst, Oostende

Paul De Vylder, beeldprojecten 1980-1994
tot 12 juni

Paul De Vylder (1942, Sint-Niklaas) wandelt als beeldend kunstenaar gefascineerd rond in het oneindige beeldarsenaal dat ons ter beschikking staat. Uit de meest diverse iconografische bronnen verwerkt hij fragmenten. Zijn beelden zijn koud en streng, in grijs en zwart geschilderd. De Vylders eerste persoonlijke tentoonstelling dateert van 1965. Toen was hij sterk

Fotografiecircuit

begaan met wiskunde, informatica en cybernetica.

Uit onvrede met het kunstcircuit stopte hij in 1972 zijn artistieke activiteiten, ging kunstgeschiedenis studeren en hernam zijn kunst eind jaren zeventig. In 1992 nam Paul De Vylder deel aan de tentoonstelling "Modernism in Painting" in het P.M.M.K. Hetzelfde jaar kreeg hij de Prijs voor Beeldende Kunst van de Vlaamse Gemeenschap. Sinds 1983 doceert hij semiotiek aan de Gentse Academie. De tentoonstelling "Beeldprojecten 1980-1994" toont schilderijen, installaties en driedimensionele objecten.

Eveneens tot 12 juni loopt in het P.M.M.K. een tentoonstelling met tekeningen en schilderijen van Herr Seele, alias Peter Van Heirsele, alias Cowboy Henk uit de gelijknamige strip. Herr Seele tekent de cowboy met de fameuze kuif. Kamagurka, zijn artistieke spitsbroeder, zorgt voor de absurde grappen en teksten. Voor de tentoonstelling wordt een krant uitgegeven met tekeningen van Herr Seele (kostprijs 50,-BF).

In de kelder van het P.M.M.K. kan u tot 12 juni kennismaken met het eigenzinnige universum van beeldhouwer Raymond Minnen. In de rotonde toont Raoul De Keyzer zijn recente schilderijen onder de titel "Leervluchten 1992-1994".

Museum voor Moderne Kunst

Romestraat 11, 8400 Oostende, 059/50.81.18

Open: dinsdag tot zondag, van 10 tot 18u.

Toegang: 100,-BF, 80,-BF voor reductiehouders, 50,-BF voor jongeren, gratis voor -16-jarigen

foto: P.M.M.K.

BBL

Aalbeke

O.C. Aalbeke

Krugerstraat 9
• tot 9 mei: Cuauhtemoc Gammedia

• 11 mei-6 juni: Etienne Van Haevermaet

• 8-27 juni: Inge Sterckx
• 29 juni-5 sep: Jo Voets

Antwerpen

C.C. Luchtbal

Columbiestraat 110
• tot 7 mei: Sandra Driljeux
• 10 mei-4 juni: Carine Steelandt

• 7-25 juni: Xavier Rombouts
• 28 juni-3 sep: Pierre Kempeneer

Elcker-ik centrum

Brueghelstraat 33
• tot 3 mei: Jerry Koninckx
• 6-31 mei: Hubert Veldeman

• 3-23 juni: Guy Voet
• 24 juni-30 aug: Stephan Vercaemer

Bornem

C.C. Bornem

St.-Amandsesteenweg 41
• tot 6 mei: Xavier Rombouts

• 8 mei-3 juni: Pierre Kempeneer

• 5-24 juni: Jerry Koninckx
• 26 juni-2 sep: Hubert Veldeman

Heist-op-den-Berg

C.C. Zwaneberg

Bergstraat
• tot 7 mei: Lydie Nesvadba
• 10 mei-4 juni: S. Driljeux

• 7-25 juni: Carine Steelandt
• 28 juni-3 sep: Xavier Rombouts

Heusden-Zolder

C.C. Heusden-Zolder

Dekenstraat 40
• tot 8 mei: Marc Gomme
• 30 mei-5 juni: Lydie Nesvadba

• 7-26 juni: Sandra Driljeux
• 28 juni-4 sep.: C. Steelandt
• 6 sep.-9 okt.: Xavier Rombouts

Hoeselt

C.C. Hoeselt

Europalaan 2
• tot 8 mei: Bart Leye
• 10 mei-5 juni: M. Gomme

• 7-26 juni: Lydie Nesvadba
• 28 juni-4 sep.: Sandra Driljeux

Knokke-Heist

C.C. Knokke-Heist

Meerlaan 30A, 050-61.37.61
• tot 9 mei: Jo Voets
• 11 mei-6 juni: Erik Schelstraete

• 8-27 juni: Bart Leye
• 29 juni-5 sep.: M. Gomme

Kortrijk

C.C. Kortrijk

Sint-Maartenskerkhof 8
• tot 9 mei: Etienne Van Haevermaet

• 11 mei-6 juni: Inge Sterckx
• 8-27 juni: Jo Voets
• 29 juni-5 sep: Erik Schelstraete

Marke

O.C. Marke

Hellestraat
• tot 9 mei: Raymond Mallentjer

• 11 mei-6 juni: Cuauhtemoc Gammedia

• 8-27 juni: Etienne Van Haevermaet
• 29 juni-5 sep.: Inge Sterckx

Menen

O.C. 't Ghelandt

Waalvest
• tot 9 mei: Paule Blemont
• 11 mei-6 juni: Raymond Mallentjer

• 8-27 juni: Cuauhtemoc Gammedia
• 29 juni-5 sep.: Etienne Van Haevermaet

Sint-Truiden

C.C. De Bogaard

Minderbroedersstraat 29
• tot 8 mei: Erik Schelstraete
• 10 mei-5 juni: Bart Leye

• 7-26 juni: Marc Gomme
• 28 juni-4 sep.: Lydie Nesvadba

• 6 sep.-9 okt.: Sandra Driljeux

Strombeek-Bever

C.C. Strombeek-Bever

Gemeenteplein
• tot 6 mei: Carine Steelandt
• 8 mei-3 juni: Xavier Rombouts

• 5-24 juni: P. Kempeneer
• 26 juni-2 sep.: Jerry Koninckx

Tielt

C.C. Tielt

St.-Michielsstraat 9
• tot 9 mei: Inge Sterckx
• 11 mei-6 juni: Jo Voets

• 8-27 juni: Erik Schelstraete
• 29 juni-5 sep.: Bart Leye
• 7 sep.-10 okt.: Marc Gomme

Turnhout

C.C. Turnhout

Warandestraat 42
• tot 6 mei: Pierre Kempeneer

• 8 mei-3 juni: Jerry Koninckx
• 5-24 juni: Hubert Veldeman

• 26 juni-2 sep.: Guy Voet
• 4 sep.-7 okt.: Stephan Vercaemer

Wevelgem

O.C. Wevelgem

Acaciastraat
• tot 9 mei: Hilde Braet
• 11 mei-6 juni: Paule Blemont

• 8-27 juni: Raymond Mallentjer
• 29 juni-5 sep.: Cuauhtemoc Gammedia

Tentoonstellingsagenda

België

Provincie Antwerpen

Antwerpen

Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven
Minderbroedersstraat 22,
03/232.55.80

• tot 1 juni: Paul van Ostajen, documentaire tentoonstelling

Centrum t Elzenveld

Lange Gasthuisstraat 45,
03/223.56.28

• tot 5 mei: André Goezu, een synesthetisch kunstenaar

• 27 april-9 juni: Hubert Minnebo (*)
• 10 mei-16 juni: "Et voilà le travail!"

Werk van Albert Pepermans en Hugo Claus
• 22 juni-1 sep.: Het Kind van de Rekening (*)

• 23 juni-15 sep.: De zesde Zomer van de Fotografie

• 19 juli-4 aug: Fotografe Nadine Tasseel
• 9 aug.-15 sep.: Stephen L. Feldman: "The hands of care"

(fotografie)
• 8 sep.: Open Monumentendag: "Zorg en Zin voor Kleur"

• 12 sep.-3 nov.: Philip Aguirre Y Otegui
Contact J vzw

Bresstraat 10, 03/216.31.38

• 26 april-21 mei: Schilderijen van Marc Vangalen en keramiek van Katrien De Blicke

• 24 mei-18 juni: Marc Daniels, schilderijen

• 21 juni-13 aug.: Zomer van de Fotografie

• 16 aug. 10 sep.: Heidi Smeets en Magda Cuyckx met reliëfschilderijen

• 13 sep.-8 okt.: Stefaan Winters, mixed media
Cultureel Wijkcentrum St.-Andries

Sint-Andriesplaats 24,
03/248.64.96

• 10-12 mei: Leven en wonen op het Zuid
• tot 26 juni: Fototentoonstelling

Dagbladmuseum

Lombardenvest 6,
03/887.01.78

• vanaf april: "De Ware en Wrede geschiedenis van de Maffia"

• tot eind 1996: De eerste kleurboeken rond het figuurtje "A'Bramske"

de Singel Desguinlei 25,
03/248.38.00

VEILINGHUIS KUNSTGALERIJ

d'OUDE GALERIJ

• Expertise & schatting van:

inboedels

nalatenschappen

collecties

faillissementen

• Schilderijen

Oudheden - Meubelen

Juwelen - Kunstvoorwerpen

enz.

Dendermondsestwg. 17

9220 Hamme

Tel. (052) 47 04 45

Fax (052) 47 85 19

Lid van de Belgisch-Luxemburgse Kamer van Veilingzaken, Veilingmeester-

Taxateurs, Makelaars en Deskundigen

• 3 mei-16 juni: Henk De Smet & Paul Vermeulen (*)
Filmmuseum, Centrum voor Beeldcultuur vzw
 Koninklijk Paleis, Meir 50,
 03/233.85.71

• mei: Great Comedy Performances / Hedendaagse Finse films / Films van de Russische filmmaker Konstantin Lopushansky
 • juni: vervolg van Great Comedy Performances
 • juli-augustus: vertoningen in openlucht op de binnenkoer van het Paleis (i.k.v. de Zomer van Antwerpen) rond het thema Fifties Nostalgia
Galerij De Zwarte Panter
 Hoogstraat 70, 03/233.13.45
 • tot 5 mei: Mo (nu)menten, Willem Elsschot en Paul van Ostaïjen door beeldhouwer Wilfried Pas (*)

Hessenhuis
 Falconrui 53, 03/232.84.28
 • tot 26 mei: Het Kabinet van de Tsaar
 • 22 juni-3 nov.: Paul van Ostaïjen en de gebroeders Jaspers (*)

Jordaenshuis
 Reyndersstraat 6,
 03/232.84.28

• tot 12 mei: Jan Verleye
 • 17 mei-23 juni: Cel Crabeels
 • 28 juni-4 aug.: Chantal Chapelle
 • 9 aug.-15 sep.: Hans Bruyneel
Kapelgalerie Karel de Grote-Hogeschool
 St.-Willibrordusstraat 39
 • 19 mei-28 juni: "Kapel in de kapel". Een vernieuwd testament

KB-Technocentrum
 Eiermarkt 20, 03/202.96.33

• tot 3 mei: "Met technologie aan tafel"

KB-Toren
 Eiermarkt 20
 • tot 15 mei: "Mysterieuze horlogerie" (*)

Mekanik Strip
 St.-Jacobsmarkt 73,
 03/234.23.47

• tot 30 apr.: Eric Joris, "Les Cuisiniers dangereux". Artistieke ontmoeting met enkele hedendaagse Vlaamse schrijvers

• 1 juli: Yellow Kid party
 • 1-31 juli: Centennial Exhibition. Retrospectieve rond een eeuw comics

• 6-30 sep.: Jan Bosschaert, auteur van "Sam" en "Diabolo"

Museum Plantin-Moretus
 Vrijdagmarkt 22,
 03/233.02.94

• 29 juni-29 sep.: Muziekpublicaties van Christoffel Plantin en andere Antwerpse muziekdruckers
Museum Vleeshuis
 Vleeshouwersstraat 38-40,
 03/233.64.04

• sep.-dec.: Majolica
Museum voor Hedendaagse Kunst Antwerpen

Leuvenstraat 32,
 03/238.59.60

• tot 9 juni: Guillaume Bijl (*)
 • tot 9 juni: De verzameling (keuze)

• 22 juni-15 sep.: Macht/Onmacht (Zomer van de fotografie)

• 22 juni-15 sep. De verzameling (keuze)

Nationaal Scheepvaartmuseum
 Steenplein 1, 03/232.08.50

• 7 juni-31 okt.: De Belgische Zeemacht (*)

Openluchtmuseum Middelheim
 Middelheimlaan 61, 2020

Antwerpen, 03/828.13.50

• 26 mei-18 aug.: Henk Visch (*)

• zomer: Tony Cragg
Provinciaal Diamantmuseum
 Lange Herentalsestraat 31-33, 03/231.86.45

• 5-25 juni: Jenius, handig en schitterend

• juni-sep.: Indische Mogoljuwelen

• 27 juli-1 sep.: Diamond High Council Awards

Provinciaal Museum voor Fotografie
 Waalse Kaai 47, 03/216.22.11

• tot 16 juni: Michael Wesely - Analytical Work (Lieven Gevaertzaal)

• tot 16 juni: Michel Couturier - Werken 1992-1996 (Galerie)

• tot 16 juni: Frank L. Lambrecht - Herinneringen aan Belgisch Kongo, 1945-1949 (Agora) (*)

• 22 juni-15 sep.: "Macht/Onmacht" i.k.v. Zesde Zomer van de Fotografie

• 22 juni-15 sep.: Hans Eyckelboom - 1949-1994

Ronny Van de Velde
 Ijzerenpoortkaai 3,

03/216.30.47

• tot 25 mei: Panamarenko "Duikboot"

Stedelijk Prentenkabinet
 Vrijdagmarkt 22,
 03/233.02.94

• tot 2 juni: Paul van Ostaïjen in beeld. Grafiek en tekeningen van tijdgenoten (*)

Stedelijke Promotiespits Antwerpen 93

Sint Laureiskaai (Bonapartedok),
 03/232.84.28

• 15 juni-1 sep.: Showboat - Het ritme van de jazz in de poëzie van Van Ostaïjen

Sint-Lucaspassage

St.-Jozefstraat 35,
 03/231.22.86

• tot 3 mei: Isabelle Stienon

Zoo-museum
 Koningin Astridplein 26,
 03/231.16.40

• tot 3 nov.: Strips in Darwins hofvijver. Een striprouwe met Nero en Suske en Wiske

Beerse

Museum Jan Vaerten
 Peerdekenstraat 8,
 014/61.75.02

• vanaf 27 april: Jan Vaerten

Zopas verscheen

Hedendaagse schilders in Nederland en Vlaanderen

In dit kunstboek geven de kunstcritici Elly Stegeman en Ludo Bekkers een beeld van de hedendaagse schilderkunst in Nederland en Vlaanderen. Het boek bestaat uit twee algemene inleidingen en vijftientig schildersprofielen.

Het is verkrijgbaar in het Nederlands, Frans, Duits, Engels, Spaans en Italiaans en telt 128 bladzijden. Het bevat 35 fraaie illustraties in kleur.

Kostprijs: 690 BEF / f 38,-

Te bestellen bij:

Stichting Ons Erfdeel
 Murissonstraat 260
 B-8931 Rekkem (België)
 Tel. (056) 41 12 01
 Fax (056) 41 47 07

Berchem

C.C. Berchem

Drie Koningenstraat 126,
2600 Berchem, 03/239.59.08
• 10 mei-16 juni: Oog in oog

Brasschaat

Sint-Jozefkapel
• 11-12 mei: Winnende
inzending van Paul Gees:
"Dakstoel" voor het
vervaardigen en plaatsen van
een beeldhouwwerk bij het
nieuwe gebouw Bredabaan
407

Deurne

Cultureel Centrum

• 18-26 mei: Marokkaanse
kelims en juwelen
• 31 mei-23 juni: Paul van
Ostaijen

Provinciaal Museum

Sterckshof - Zilvercentrum

Cornelissenlaan,
03/360.52.50
• tot 27 mei: Art Deco zilver
in België: Antwerpen -
Brussel - Gent (*)
• 16 juni: Zilverzondag (*)

Edegem

Gemeentelijk Kunstcentrum

- Huis Hellemans
Strijdersstraat 14,
03/457.22.44
• tot 5 mei: Karel Meersman
en Gregje De Mayer met
cartoons en illustraties

• 11 mei-2 juni: Claire
Vanden Abbeele
• 15 sep.-6 okt.: Edegemse
kunstenaars

Lille

Galerij 't Zand VZW

Balsakker 28, 2275 Lille,
014/88.04.72
• tot 19 mei: Paul Bourgeois

Mechelen

Cultureel Centrum A.

Spinoy
Minderbroedersgang 5, 2800
Mechelen, 015/20.16.32

• 27 april-26 mei: De kleur
van de verandering, kunst uit
Zuid-Afrika (*)

Speelgoedmuseum

Nekkerspoel 21,
015/55.70.75
• tot 6 okt.: Karakter- en
kunstenaarspoppen

• 25 juni-8 sep.:
Hersensprekers

Oelegem (Ranst)

Provinciaal Textiel- en

Kostuummuseum Vrieselhof

Schildesteenweg 79, 2520
Oelegem, 03/383.46.80
• tot 30 nov.: "Onsterfelijke
stoffen. Hergebruik en
recyclage van kleding en
textiel" (*)

Sint-Amands-aan-de-

Schelde

Emile Verhaerenmuseum

Kaai 22, 052/33.08.05
• tot 31 okt.: Irisscopie van
Emile Verhaeren

• 1-30 sep.: De honderdste
verjaardag van de
dichtbundel "Les Heures
Claire" van Emile Verhaeren

Turnhout

Baljuwhuis

Graatakker 189, 014/425084
• juli-aug.: Hedendaagse

monumentale
beeldhouwkunst

de Warande

Warandestraat 42,
014/41.94.94

• tot 2 juni: "Confrontaties".
111 Kunstenaars uit België en
Luxemburg (*)

• 28 juni-4 aug.: Piet Dirck
(*)

Brussels

Hoofdstedelijk

Gewest

Brussel

Algemeen Rijksarchief

Ruisbroekstraat 2,
02/513.76.80
• tot 15 mei: "Vrijheid,
gelijkheid, broederlijkheid of
de dood"

ASLK-Galerij

Kreupelenstraat 12
• tot 2 juni: Chocolade (*)

Association 29

Blanchestraat 29, 1050
Brussel
• tot 4 mei: "Stripvrouwjes
en de 9de kunst". Vrouwen
die strips maken

Atomium

Eeuwfeestlaan, 02/477.09.77
• tot 31 dec.: De ballons van
het Atomium

Autoworld

Jubelpark 11, 1040 Brussel,
02/736.41.65

• 4-5 mei: 2de Stripfestival
van Brussel

• 5 juli-31 aug.: De auto,
stripheld

Bank Brussel Lambert

Troonstraat 2, 1050 Brussel
• tot 12 mei: "Art at Work"
- Bedrijfscollecties (*)

Belgisch Centrum voor het

Beeldverhaal

Zandstraat 20, 1000 Brussel,
02/219.19.80

• tot 26 mei: Chaland in
België (*)

• tot 2 juni: Hommage aan
Paul van Ostaijen (*)

• 4 juni-6 okt.: Lucky Luke is
50 jaar (*)

• 16 sep.-15 dec.: Le
Lombard, 50 jaar creativiteit

Bellona-Huis

Vlaamsesteenweg 46,
02/513.33.33

• 7 mei-21 juni: Aloïse en Art
Brut

INVENTARIS VAN HET KUNSTPATRIMONIUM
VAN DE PROVINCIE ANTWERPEN

DE ONZE-LIEVE-VROUWEKATHEDRAAL
VAN ANTWERPEN

- een kwalitatief hoogstaande catalogus
- resultaat van jarenlang intensief archiefonderzoek
- een vernieuwde kennismaking met de kunstwerken
- voor het eerst een volledig overzicht van het kunstpatrimonium (14de - 18de eeuw) van de kathedraal en van de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Toevlucht op de Schoenmarkt
- een schat aan nieuwe gegevens
- beknopte beschrijving van kunstwerken in andere collecties en in de mate van het mogelijke ook van verdwenen objecten
- circa 700 zwart-witillustraties en vele tientallen kleurenillustraties; alle kunstwerken zijn afgebeeld

160 x 230 mm, 620 blz.,
56 kleurenillustraties, paperback
1200 BEF

U kan de uitgave telefonisch of schriftelijk bestellen bij

Uitgeverij Brepols,
Steenweg op Tielen 68, 2300 Turnhout.
Tel.: 014/40 25 25; Fax: 014/42 89 19.

Geen portokosten bij vermelding ref. OKB4

Begijnhof Anderlecht

Kapelaanstraat 8,
02/521.13.83

• tot 2 juni: Kant in
Anderlecht (*)

Bibliotheca Wittockiana

Bemelstraat 21-23, 1150
Brussel, 02/770.53.33

• tot 15 juni: "Contemporary
Binding as a Fine Art"

• 21 juni-14 sep.: Devotie en
mystiek in de iconografie van
de Zuidelijke Nederlanden
tijdens de 16de en de 17de
eeuw

• 21 sep.-30 dec.: De
schatten van de Wittockiana

Cultureel Centrum Brussel -

Oude Sint-Nikolaaskerk

Sint-Nikolaasplein 5, 1120
Neder-over-Heembeek,
02/262.04.33

• tot 31 dec.: Beeldintegratie

• 10 mei-30 juni: Grafiek
vandaag, met werken van

Wout Vercammen, Jan
Wellens, Bert Dekeyser,

Marie Framhout, Martine
Monfort en anderen

• 13 sep.-13 okt.: Elise

Delbrassinne met
beeldhouwkunst en grafiek

Cultureel Centrum Jacques

Franck

Waterloosesteenweg 94,
1060 Brussel

• 4-19 mei: "Verborgen
kunstenaars"

Filmmuseum

Baron Hortastraat 9,
02/507.83.70

• 1-30 sep.: Strips en film

Fondation pour l'

Architecture

Kluisstraat 55, 1050 Brussel,
02/649.02.59

• tot 12 mei: Jonge

architecten van Vlaanderen:

"De rijkdom van eenvoud"

• 11 juni-31 dec.: De tiende
verjaardag van de Fondation

pour l'Architecture

Galerij van de Kredietbank
Grote Markt 19, 1000
Brussel, 02/517.56.72

• 29 mei-14 juli: Roger
Raveel: "De verscheidenheid
in de Nieuwe Visie" (*)

Gemeenschapscentrum

Kontakt

Grote Prijzenlaan 186, 1150
Brussel, 02/762.37.74

• tot 2 mei: "Hand-tastelijk":
Inleiding over de betekenis
van de hand & vijftien

kunstwerken over de hand

Gemeentehuis St.-Gillis

M. Van Meenenplein

• 4-19 mei: Fernand Khnopff

Goethe-Instituut

Belliardstraat 58, 1040

Etterbeek, 02/230.39.70

• tot 27 april: Materiaal:

Papier. Installaties van Sandra
Heinz, Christiane Schauder,

Robert Schwarz, Gerd O.
Stegner en Angela Tonner

Hallepoortmuseum

Zuidlaan, 02/534.25.52

• tot 28 juli: "Dicht bij ons,
vervan huis". Huwelijk en

tradities (*)

Joods Museum van België

Stalingradlaan 74,
02/512.19.63

• tot 13 sep.: Schatten uit het
Joodse leven (*)

Kindermuseum

Burgemeesterstraat 15,
02/640.01.07

• tot 31 mei: Schatten in
jezelf

Koninklijk Belgisch Instituut

voor Natuurwetenschappen

Waversesteenweg 260,
02/627.42.38

• tot 26 mei: "Planeet

Aarde"

• tot 22 sept.: "Een
zoektocht naar de Droom
van de Walvis", met het

stripverhaal van Frank et Bom
op ontdekkingsstocht in het
museum

• 28 aug.:

Opendeurthema: Insekten
en andere ongewervelden

• tot 15 sep.: De
Marsupilami, een nieuwe
soort voor de wetenschap

Koninklijke Bibliotheek

Albert I

Kunstberg, 1000 Brussel,
02/519.53.11

• tot 30 apr.: Medailles rond
de Belgische aanwezigheid in
Midden-Afrika (1876-1960)

• tot 11 mei: Verhaeren en
de eeuwwisseling

• tot 26 mei: "Het
ongewone boek"

• 10 mei-21 juni: Chris

Brand, kalligraaf en

letterontwerper

• 28 juni-24 aug.:

Emblemataboeken

Koninklijk Museum van het

Leger en de

Krijgsgeschiedenis

Jubelpark, 1040 Brussel,
02/741.72.11

• 25 juni-31 aug.: BD

Stripverhalen

• juli-aug.: Boekenbeurs van
stripverhalen met als thema
"Luchtvaart"

• 20 aug.-15 okt.: De 50ste
verjaardag van de Belgische
Luchtmacht

Koninklijke Musea voor

Kunst en Geschiedenis -

Jubelparkmuseum

Jubelpark 10, 1040 Brussel,
02/741.72.11

• tot 29 sep.: "Museum in
strip" (*)

• tot 19 mei: "Tot edelsteen
verheven". Edelstenen en
sierstenen uit Siberië (*)

• tot 9 juni: "Fluwelen

rijkdom". Renaissance fluweel
uit de Errera verzameling en
hedendaagse creaties (*)

Koninklijke Musea voor

Schone Kunsten van België,

afdeling Oude Kunst

Regentschapsstraat 3,
02/508.32.11

• tot 26 mei: In de kantlijn
van het boek. Schilderijen
met de voorstelling van
boeken

Kunstcentrum van het Rood

Klooster

Rood Klooster 4, 1160
Oudergem, 02/660.55.97

• tot 22 mei: Ferdinand Pire

Museum van Elsende

Jean Van Volsemstraat 71,
02/511.90.84

• tot 28 april: Pierre

Klossowski

• tot 28 april: "Kathedralen".
40 Gouaches van Ralph
Cleeremans

Museum voor Blinden

Jubelpark 10, 1040 Brussel
(ingang Nervierslaan),
02/741.72.11

• tot 15 juni: "Netsuke".
Japan in een notedop (*)

Ondergrondse terreinen

van Brussel

Koninklijk Plein 10,
02/672.05.83

• tot 2 juni: Pablo Picasso en
de ondergrond van het
Koningsplein (*)

Paleis voor Schone Kunsten

Ravensteinstraat 23 -
Koningsstraat 10,
02/507.84.66

• tot 12 mei: August Sander,
"Le Pont Transbordeur" (*)

• tot 12 mei: Mel Bochner,
"Thought made visible" (*)

• tot 12 mei: Patrick Vanden
Eynde

• 7 juni-8 sep.: Ilya Kabakov,
"Op de daken" (*)

• 7 juni-8 sep.: "Kunst als
verzet". Duitse schilders in
het interbellum (*)

Postmuseum

Grote Zavel 40,
02/511.36.34

• 5 juli tot 8 sep.: "100 jaar
Olympische Spelen"

Provincie Limburg

Bilzen-Rijkhoven

Kasteelstraat 6, 089/41.39.13
• tot 19 mei: James Ensor.

Etsen uit de verzameling van
de Kredietbank

• 15 juni tot 4 aug.: Europa
Nostra

• 01 juni tot 4 aug.: Rozen uit
de tuinen van Hex.

Aquarellen van Edith Dasnoy
• 15 aug. tot 3 nov.:

"Ceramics for Ever", 2de
Internationale

Keramiekbienale Alden
Biesen 1996

Bokrijk

Openluchtmuseum Bokrijk

• april t/m oktober: "De
uitspanning", impressie van
de volkssporten in

Vlaanderen

Provinciaal Centrum voor

Kunsten - Begijnhof

Zuivelmarkt 33, 011/21.15.90

• 3-31 mei: Retrospectieve
VII: "Umbrella"

• 27 april-26 mei:
"Meerdimensionaliteit".

Werk van Irene Judong (*)

• 29 juni-28 juli: "Kunst op
zoektocht". Werk van Paul
Gees, Ado Hamelrijk en

Jean-George Massart (*)

Cultureel Centrum

Kunstlaan 5, 011/22.99.31

• tot 12 mei: "Confrontatie"
(Gynaika)

• tot 19 mei: Jacques Sonck

• 24 mei-30 juni: Pavel
Odvoody, Tsjechisch fotograaf

Nationaal Jenevermuseum
Witte Nonnenstraat 19,
011/24.11.44

• tot 21 juli: Smaakmakers:
over aroma's, extracten en
esprits

• tot 2 juni: Distillery "Massy"
uit Houthalen te gast in het
museum (*)

• 22 juni-1 sep.: "Brennerei
Rademacher" uit Raeren te
gast in het museum

• 3 aug.-8 sep.: "Geestelijk
geestrijk". Sterke dranken uit
de Bijbel

Provinciaal Museum

Zuivelmarkt 33, 011/21.02.66

• tot 2 juni: "We hebben het
geweten" (*)

Stedelijk Modemuseum

Gasthuisstraat 11,
011/23.96.21

• 4 mei-28 juli: De kostuums
van Suske en Wiske

• 3 aug.-1 sep.: Mode om de
zeven jaar. Zondagse
zomermodetijdens de Virga
Jessefeesten

• tot 1 sep.: "Twee eeuwen
mode" (*)

• 7 sep.-30 dec.:

Fototentoonstelling:
"Transparantie"

Stedelijk Museum

Stellingwerff-Waerdenhof

Maastrichterstraat 85,
011/24.10.70

• 10 aug.-20 okt.: Hasselts
zilver (*)

• 10 aug.-20 okt.: Schatten
van de Virga Jesse

Houthalen-Helchteren

Museum Jos Tysmans

Vredelaan 36, 011/52.49.80

• tot 29 sep.: Het Legaat

Tysmans tentoongesteld

Neerpelt

Dommelhof - Provinciaal

Instituut voor Cultuur en

Sport

Toekomstlaan 5,
011/64.27.05

• tot 27 mei: Ibsen-project
(*)

Sint-Truiden

Begijnhofkerk

• 1 apr.-31 mei: "Two bellies
touch: a construct of e-
motive space", door Christel
Wanten

Tienen

Stedelijk museum "Het

Toreke"

Grote Markt 6, 016/81.73.19

• 11 mei tot 16 juni: Renaat
Ivens, olieverfschilderijen en
pastels

• 28 juni tot 1 sep.: "5
directeurs van
tekenacademies"

Tongeren

c.c. de Velinx

Dijk 111, tel. 012/39.38.00

• tot 8 mei: "bill movement",
jong grafisch talent dat zich
beweegt tussen strips en
"small press"

• 16 mei tot 16 juni: "kuns
pruuve", kunstenaars van
eigen bodem en werkzaam
op de meest diverse
terreinen van de beeldende
kunst

• 20 juni tot 25 aug.:

zomertentoonstelling "Elk
jaar één", 100 Tongerse
attributen, met het jaartal en
de stadsnaam Tongeren

Provinciaal Gallo-Romeins

Museum

Kielenstraat 27, 012/23.39.14

• 27 apr. tot 9 juni:

"Belgische medailles jaargang
1995", tentoonstelling i.s.m.
het Munt- en Penningkabinet
van de Provincie Limburg en
de v.z.w. Promotie van de
Belgische Medaille

• 21 juni tot eind oktober:
"Wijn! Wijn! Wijn!" Wijn ten
tijde van de Grieken en
Romeinen

• 21 juni tot eind oktober:
Wijn in het zuiden van
Limburg

Provincie

Oost-Vlaanderen

Aalst

C.C. De Werf

Molenstraat 51, 053/76.13.11

• 27 april-25 mei: Dal - Miro
- Ernst: schilderijen

• 7 juni-15 sep.: Papier, beeld
& basis (thema: Utopia)

Muylaert Hofmann,

edelsmeden

Nieuwstraat 36, 053/78.71.12
 • tot 4 mei: Jan Winkels, keramiek

Deinze

Museum van Deinze en Leiestreek

Lucien Matthyslaan 3-5, 09/386.00.11
 • tot 19 mei: Sint-Martens-Latem en Worpswede 1880-1914, twee kunstenaarskolonies (*)

Deurle

Museum Dhondt Dhaenens
 Museumlaan 14, 09/82.51.23

• tot 5 mei: Filip Francis
 • tot 5 mei: Cécile Bart (F)
 • 12 mei-23 juni: Philippe Van Snick
 • 12 mei-23 juni: Manfred Jade (D)
 • 30 juni-15 sep.: Mehr Licht
 • 30 juni-15 sep.:

Architecturaal concept

• 30 juni-15 sep.: Paul Robbrecht en Hilde Daem

Gent

Campo Santokapel

Antwerpsesteenweg, St.-Amandsberg

• 10 mei-9 juni: "Links-verwantschappen"

Centrum voor Kunst en Cultuur - St.-Pietersabdij

St.-Pietersplein

• 20 april-23 juni: "Upstairs - Downstairs. Dienstpersoneel in Vlaanderen 1830-1995"

(*)

• 6-28 juli: Het Kunstsalon van Gent

Hof Ryhove

Onderstraat

• 10 mei-9 juni: "Links-Verwantschappen"

Museum van Hedendaagse Kunst Gent

Citadelpark, 09/221.17.03

• tot 12 mei: Carl De Keyser (MAGNUM): "East of Eden" en "Images of Power" (*)

Museum voor Industriële Archeologie en Textiel

Minnemeers 9, 09/223.59.69

• tot 1 juni: Lichaam en hygiëne (*)

Museum voor Sierkunst en Vormgeving

Jan Breydelstraat 5, 09/225.66.76

• tot 5 mei: Deense keramiek uit de collectie van het Museum Boymans-Van Beuningen en de verzameling Koster en Quist (*)

• 22 juni-15 sep.: Jan Eisenloeffel (*)

Opus Operandi

Studiecentrum Hedendaagse Kunst

Tentoonstellingslaan 32, 09/225.57.58

• 18 mei-23 juni: Lucas Vandenabeele, installaties

Lokeren

Centrum voor Ruimtelijke Kunst "Ter Beuken"
 Groendreef 8, 09/340.50.59

• 15 juni-29 sep.: Hilde van Sumere

Cultureel Centrum

Torenstraat 1, 09/348.50.50

• 2-15 mei: "Le musée du petit format"

• 15 juni-7 juli: Hilde van Sumere

Foyer

Kerkplein 5

• tot 30 apr.: Gynaika-fotografie. Vrouwen portretteren mannen

• 18 juni-11 juli: Reynaert de Vos in exilbrisis

Stedelijk Museum

Markt 15 A, 09/348.28.05

• 8 sep.-30 nov.: 100 Jaar Stedelijk Museum Lokeren

Oosteeklo

Galerie William Wauters
 Antwerpse Heirweg 5, 09/373.70.06

• tot 5 mei: Yvan Theys

Sint-Niklaas

Academie voor Schone Kunsten

• tot 31 mei: Vijf vingers aan een hand

Cipierage - Witte Zaal
 Markt 46, 03/776.07.53

• 23 mei-16 juni: Reynaert de vos in prent en exilbrisis

• 30 aug.-30 sep.: Koen Vanderstukken, glassculpturen

Stedelijk Museum

Zwijgershoek

Regentiestraat 61-63, 03/777.29.42

• tot 26 mei: Uit Vlaamse bodem. 10 Archeologische verhalen (*)

• 29 juni-11 aug.: "Reizend salon" (*)

Temse

Gallery 40

Veerstraat 8, 03/771.48.74

• tot 5 mei: Prentmakers: Xandra Donders, grafiek

• 11 mei-14 juli: Veerle Rooms, grafiek en Anja Vermeir, keramiek

• 17 aug.-3 nov.: Mono Entre Femmes, monotypes

Provincie

Vlaams-Brabant

Dilbeek

Ontmoetingscentrum Westrand

Kamerijklaan z/h, 02/466.20.30

• 28 april-26 mei: Confrontatie Lieve Cumps en Tom Indekeu: keramiek en foto's

• 31 mei-30 juni: Atelier Beeldende Kunsten

Grimbergen

Museum voor de Oudere

Technieken - Liermolen

Vorststraat 8, 02/269.67.71

• tot okt.: De aardappel (*)

Kapelle-op-den-Bos

Cultureel Centrum De

Oude Pastorie

Kerkstraat 24, 015/71.02.53

• tot 5 mei: Kalligrafie... van beginneling tot professioneel

Leuven

ABB-galerij

Hoekgebouw Diestsevest-Diestsestraat

• tot 18 mei: Ward Lemaut

Provinciemuseum P. van Humberck - M. Piron

Mechelsevest 108, 016/22.28.93

• tot 5 mei: Dubbeltalent Jan Muës en Pol Leemans

• 11 mei-2 juni: Charles Van Gisbergen

• 8-30 juni: Mark Boekaert

• 6-28 juli: Pierre Van Humberck

• 2 aug.-1 sep.: Christian Detige

Strombeek-Bever

Cultureel Centrum

Strombeek

Gemeenteplein, 1853

Strombeek-Bever,

02/267.41.56/57

• tot 23 mei: Francine Van Mieghem met bronzen beelden, Monique Muylaert met keramiek

• tot 23 mei: Hedendaagse Kunst: "Fertile Ground"

Tervuren

Cultuurcentrum Papeblok en Pastorietuin

Pastoor Vandersandestraat

• 11 mei-2 juni: Hippolyte Boulenger en zijn vrienden (*)

• 11 mei-2 juni:

Tentoonstelling Prijs van de Gemeente Tervuren voor Landschapschilderkunst

• 11 mei-2 juni: Beeldenpark "Kleur Bekennen"

Koninklijk Museum voor Midden-Afrika

Leuvensesteenweg 13, 3080 Tervuren, 02/769.52.11

• tot 21 sep.: Ethiopia. Volkeren uit de Hoorn van Afrika (*)

• tot juli: Afrikaanse stoeltjes

Tienen

Kultureel Centrum "De Kruisboog"

Minderbroederstraat, 016/77.96.53

• 15-30 juni: Raoul Cauvin: van "De Blauwbloezen" tot "Vrouwen in 't wit"

Vaalbeek

Kunstcentrum Vaalbeek

Prosperdreef 9, 016/40.32.08

• tot 30 mei: Hub De Pauw, schilderijen

Provincie

West-Vlaanderen

Brugge

Bogardenkapel

Katelijnestraat 86,

050/33.58.29

• tot 4 mei: werk van Christine Clinckx (Antwerpen), Beatrijs Lauwaert (ent), Sylvie Ronflette (Mons) en Leen Voet (Herentals)

Dienst Cultuur

050/44.82.82

• 2-23 mei: In de Zee woont de Maan.

Kindertentoonstellingsproject (*)

Galerie Spaarkrediet

Vlamingstraat 62,

050/33.71.81

• 10 mei-9 juni: Piet Bels, schilderijen

Kunstcentrum Oud Sint-Jan Brugge

Mariastraat 38, 050/33.56.66

Romantica

bvba

Koningsbaan 74a

2580 Beerzel (Putte)

Tel. (015) 73.07.27

Gespecialiseerd in

Art-Nouveau

± 1890-1920

Opendeurdagen op

vrijdag 31 mei,

zaterdag 1 en zondag 2 juni

van 14 tot 18 uur

Open op vrijdag, zaterdag,

zondag en maandag

van 14 tot 18 uur

- tot 23 juni: "Nangara, het Mythische Paradijs". Aborigene kunst uit Australië
- 3 aug.-17 nov.: "Meesterwerken op Doek en Ceramiek. Andrey Metthey en de schilders Matisse, Gauguin, van Dongen, Rouault..."

Museum voor Volkskunde

- Rolweg 40, 050/44.87.64
- 20 juni-15 sep.: Flori Van Acker (1858-1940)

NMBS Station Brugge

- 050/44.30.40
- tot 12 mei: "Een nonade op de trein". Multidisciplinaire tentoonstelling met werk van nationale en internationale kunstenaressen op het thema "trein" (*)

Stadshallen Markt

- Markt 7, 050/44.82.82

- tot 28 april: Vrouwentongen, fototentoonstelling

Koksijde

Archeologisch en Cultuur-Historisch Museum

- Duinenabdij Koninklijke Prinsenlaan 8, 058/51.19.33

- 15 juni-10 sep.: Saï (Soedan). Opgravingen op een eiland in de Nijl (*)

Koksijde-Bad

- Kerkplein, 058/51.88.10
- 20 juli-20 aug.: 11de Fristi Stripfestival

Kortrijk

Cultureel Centrum.

Benedengalerij en Foyer

- Hazelaarstraat 7, 056/22.07.68
- 27 april-26 mei: "Reizend Salon"

Izegem

Nationaal Borstelmuseum

- Baron de Pélicystraat 3, 051/30.22.04

- 1 tot 29 sep.: "Curiosa uit de borstelwereld"

Marke

Galerij Clo Bostoën

- P. Breughelstraat 3, 056/21.48.54
- tot 12 mei: Mario De Brabandere, schilderijen en tekeningen

Menen

Ontmoetingscentrum 't Ghelandt

- Waalvest, 056/51.58.91
- 3-5 mei: Tentoonstelling Breughelpalet
- 11-27 mei: Laureaten "Zomer 95"

Middelkerke

Bibliotheek Gwendolien

- Onderwijsstraat 1, 059/30.03.68

- 27 juli-18 aug.: 10de Stripfeest

Oostende

Het kunsthuis van de

Vrienden van het P.M.M.K.

- Straatje-zonder-Eind (Vissersplein), 050/28.00.46
- 3 mei-23 juni: Cel Crabeels en Giles Thomas (*)

Kunsthuis Loosveldt

- Romestraat 41, 059/70.52.73

Museum Ensorhuis

- Vlaanderenstraat 27, 059/80.53.35
- tot 31 mei: Documentaire tentoonstelling: "La Gamme d'Amour"

- vanaf juni: Documentaire tentoonstelling: "Contes d'Horace Van Offel"

Museum voor Schone

Kunsten

- Wapenplein, 059/80.53.35
- tot 27 mei: Léon Spilliaert, kunstschilder (1881-1946) (*)

- 7-29 sep.: Ben Snauwaert

Provinciaal Museum voor

Moderne Kunst

- Romestraat 11, 059/50.81.18

- tot 12 juni: Raoul De Keyser, Paul De Vylder, Raymond Minnen en de "Kunst van Herr Seele"

- 29 juni-15 sep.: Pol Bury, Walter Leblanc en Confrontaties van beeldende kunst in de 20ste eeuw

Venetiaanse Gaanderijen

- Zeedijk
- 9 juni-29 sep.: De Baden van Oostende - James Ensor, Satiricus

Torhout

Sint-Jozefsinstituut College

- Bruggestraat 23, 050/22.05.76
- 10 tot 22 mei: Ars Sacra

Veurne

Internationaal

Bakkerijmuseum Walter

Plaetinck

- Zuidgasthoeve, Albert I-laan 2, 058/31.38.97
- tot 31 aug.: Alle molens vangen wind

Zonnebeke

Kunstcentrum De Poort -

Kasteeldomein

- leperstraat 5, 051/77.04.41
- tot 5 mei: Joël De Rore

Op de valreep

Aalst

Muylaert Hoffmann,

edelsmeden

Nieuwstraat 36,

053/78.71.12

- 18 mei-2 juni: "Sieraden voor mannen door vrouwen", i.s.m. Gynaika

Nederland

Amsterdam

Bijbels Museum

Herengracht 366,

0031/20/624.24.36

- tot 19 mei: "Op naar Jeruzalem". 2000 jaar gaan naar de heilige stad

Joods Historisch Museum

Jonas Daniël Meijerplein 2-4,

0031/20/625.42.29

- tot 8 sep.: Peter Hunter en Otto Salomon, emigrant in Londen. Foto's 1935-1945
- tot 19 mei: Jeruzalem in jodendom, christendom en islam

7 juni-24 nov.: "De

Gelykstaat der Joden".

- Inburgering van een minderheid, 1796-1919
- 13 sep.-dec.: Jules Chapon, schilderijen, pastels en monumentale kunst

Rijksmuseum

Stadhouderskade 42,

0031/20/673.21.21

- tot 5 mei: Een nieuwe kunst: fotografie in de 19de eeuw
- tot 9 juni: Aanwinsten kunstnijverheid

12 mei: De

- "hersenspop" van Asmus, de oorsprong van de verzameling Marinemodellen
- tot 22 sep.: Rondon Rubens en Teniers

Tropenmuseum - Koninklijk

Instituut voor de Tropen

Linnaeusstraat 2,

0031/20/568.82.95

- tot 1 sep.: Verre vrienden van Jan Klaassen. Poppenspel in Afrika en Azië
- tot 23 juni: Caspar David Friedrich en Philip Otto Runge. Dag- en jaargetijden. Schilderijen en tekeningen

10 mei-15 sep.: Vincent van

Gogh: Tekeningen deel 1:

1882-1884

- 26 juli-17 nov.: In Living Colour. Gekleurde sculptuur 1840-1910, van Klinger, Rodin, Gauguin, Picasso e.a.

Vlaams Cultureel Centrum

'De Brakke Grond'

Nes 45, 0031/20/622.78.60

- tot 2 juni: "Vlaamse Sier". Tussen beeld en functie
- 7 juni-1 sep.: "Kiezen voor Kunst". Een project voor beeldende kunstenaars uit Vlaanderen en Nederland

7 juni-1 sep.: Het Eetpaleis.

Installaties

Den Haag

Mauritshuis

Korte Vijverberg 8,

0031/70/346.92.44

- tot 2 juni: Johannes Vermeer (*)

Groningen

Groninger Museum

Museumeland 1, P.O. Box

90, 0031/50/18.33.43

- tot 9 juni: Virtualistic Vibes. Recent Work by Micha Klein
- tot 16 juni: A Utopia in

Plastics

Laren

Singer Museum

Oude Drift 1, 1251 BS Laren

NH, 0031/21.531.56.56

- tot 2 juni: Jan Eisenloeffel

Leiden

Het Koninklijk

Penningkabinet

Rapenburg 28,

0031/71/112.07.48

- tot 14 mei: "Bloedgeld". Wat oorlog met geld doet
- 1 juni-27 okt.: Piet Esser. Meester van licht en schaduw

Maastricht

Bonnefanten Museum

0031/73/687.78.00

- tot 2 juni: Willem de Kooning, sculpture
- tot zomer 96: Sol Lewitt, wandschildering

2 juni: Collectie

Neutelings, middeleeuwse

beeldhouwkunst

Rotterdam

Kunsthall Rotterdam

Westzeedijk 341,

0031/10/440.03.21

- tot 12 mei: Studio Dumber. Behind the Seen
- tot 26 mei: The Reel World. Honderd jaar

filmaffiches 1895-1995

- tot 26 mei: Kooiker. Hedendaagse fotografie
- tot 2 juni: Han van Meegeren (1889-1947). Van (miskend) kunstenaar tot meestersvervalser

23 juni: "Lust voor het oog".

Vierhonderd jaar

erotische kunst

18 mei-1 sep.: Gerard van

den Berg

8 juni-18 aug.: Manifesta I.

European Art Manifestation

24 aug.-24 okt.: Mary Ellen

Mark

24 aug.-10 nov.: Afrikaanse

sculptuur uit het Museum

voor Volkenkunde

30 aug.-1 sep.: Kookkunst

7 sep.-17 nov.: De

Erasmusbrug

Nederlands

Architectuurinstituut

Museumplein 25, 3015 CB

Rotterdam,

0031/10/440.12.00

27 apr.-14 juli: Dutch

Interiors

16 mei-16 aug.: Future

Systems

tot 2 juni: Architectuur als

een discipline

- tot 7 juli: The Modern

Fifties and Sixties

- 27 juli-17 nov.: Michel de

Klerk (1884-1923)

- 10 aug.-17 nov.: RealSpace

in QuickTimes. De

Nederlandse inzending voor

de Triënnale van Milaan

- 24 aug.-27 nov.: The

Gispens Collection

Witte de With - Center for

Contemporary Art

Witte de Withstraat 50,

0031/10/411.01.44

- tot 19 mei: "Voorwerk 5"

met werken van Yvonne

Dröge-Wendel, Christoph

Fink, Sigalit Landau en Ana

Prada

- tot 19 mei: "Onder-tussen"

met werk van Zeger Reyers

- 14 sep.-27 okt.: Tony

Brown

's Hertogenbosch

Noordbrabants Museum

Verwersstraat 41,

0031/73/687.78.00

- 16 mei-25 aug.: "Aardse

Paradijzen". De tuin in de

Nederlandse kunst I, 15de

tot 18de eeuw

Tilburg

De Pont Stichting voor

Hedendaagse Kunst

Wilhelminapark 1,

0031/13/43.83.00

- tot 30 juni: Beelden van

Guido Geelen

- tot aug.: De tuin van Pjotr

Müller

Nederlands Textielmuseum

Goirkestraat 96,

0031/13/42.22.41

- tot 25 mei: Wil Fruytier,

architect in textiel 1957-1988

Utrecht

Museum Het

Catharijneconvent

Nieuwegracht 63,

0031/30/31.38.35

- tot 19 mei: Jeruzalemroute:

schilderijen, beelden en

objecten die verband houden

met de plaats van Jeruzalem

in het christendom

Frankrijk

Reims

FRAC, Fonds Régional d'Art

Ateliers, cursussen en performances

Ateliers en cursussen

Antwerpen

Museum voor Fotografie

Waalse Kaai 47, 03/216.22.11

- 4, 11, 18, 25 mei:

"Fotografie verder ontdekken". Voor jongeren vanaf 11 tot 14 jaar. Bijdrage: 1300,-BF.

- 27 apr., 4, 11, 18, 25 mei en 1 juni: "Fotografie verder ontdekken". Atelierrrees voor jongeren vanaf 15 jaar en volwassenen. Bijdrage: 2000,-BF voor jongeren van 14 tot 18, 3000,-BF voor volwassenen.

Gent

Amarant vzw

Hoogpoort 50, 9000 Gent, 09/233.03.24

Amarant organiseert cursussen, lezingen, ontmoetingen en kunsthistorische uitstappen. Alle informatie wordt op aanvraag thuisgestuurd. Er zijn cursussen over de Amerikaanse kunsttheorie, Actuele fotografie, Filosofie en nog veel meer.

Flanders Antiquity

Vaderlandstraat 16, 9000 Gent, 09/221.54.44

- Flanders Antiquity organiseert praktijkgerichte cursussen antiek voor iedereen, ongeacht leeftijd of vooropleiding. De cursussen worden gegeven door antiquairs, restaurators en kunstverzamelaars. Men kan zich op elk moment bij de cursus aansluiten. Info: zie bovenstaand adres.

Museum voor Schone Kunsten

Citadelpark, 9000 Gent, 09/222.17.03

- elke woensdag van 14 tot 16 u. en elke zaterdag van 10 tot 12 u. worden workshops ingericht voor kinderen van 6 tot 12 jaar. In te schrijven per trimester. Kostprijs 2.000,-BF per trimester.
- voor schoolklassen van dinsdag tot vrijdag, in voor- of namiddag, telkens voor één klas, in te schrijven 3 weken op voorhand. Kostprijs 120,-BF per kind.
- ook op zaterdagmiddag en zondag kunnen workshops voor kinderen aangevraagd worden, bv. voor jeugdgroepen of verjaardagsfeestjes

Vlied

Vandeveldestraat 68, 9000 Gent, 09/223.20.64

Bij Vlied vzw, Vlaamse Volkshogeschool, kan er uit

een zeer ruim aanbod cursussen gekozen worden. Cursussen handelen over Le Corbusier, Hieronymus Bosch, Modern glas of Chinees porselein. N.a.v. het Gynaika-project komen een aantal vrouwelijke kunstenaars aan het woord.

- 3 mei om 19.30u.: Hilde Vermeire over "Dans"
- 7 juni om 19.30u.: Hilde Braet over "Fotografie"

Temse

Gallery 40

Veerstraat 8, 9140 Temse, 03/771.48.74

- 15-17 aug.: Workshop met Mark Van Hove: Monotype. Bijdrage 6.000,-BF.

Tervuren

Koninklijk Museum voor Midden-Afrika

Leuvensesteenweg 13, 3080 Tervuren, 02/769.52.11

- Kinderateliers n.a.v. de tentoonstelling "Aethiopia. Volkeren uit de Hoorn van Afrika". Inl. tel. 02/769.52.00

Lezingen

Antwerpen

Centrale Openbare

Bibliotheek - Marmeren Zaal

Lange Nieuwstraat 105, 2000 Antwerpen, 03/231.18.05

Voordrachtenreeks over Paul van Ostaijen, op maandagen van 18.30 tot 19.30u.

Toegang: gratis

- 24 juni: "Paul van Ostaijen in Antwerpen en Vlaanderen" door Frans Boenders
 - 8 juli: "Gaston Burssens en Paul van Ostaijen" door Jan Van der Hoeven
 - 22 juli: "Maurice Gilliams en Paul van Ostaijen" door Mark Insingel
 - 5 aug.: "Paul van Ostaijen in Nederland" door Henri-Floris Jaspers
 - 19 aug.: "Jan Van Nijlen en Paul van Ostaijen" door Geert van Istendael
 - 2 sep.: "Victor Brunclair en Paul van Ostaijen" door Prof. Paul de Wispelaere
 - 16 sep.: Paul van Ostaijen en Duitsland" door Prof. Paul Hadermann
- ##### Theater Zuidpool
- Lange Noordstraat 11, 2000 Antwerpen
- 16-17, 21-24, 28-31 aug.: "Vorm vormt vormen", lezingenreeks over Paul van Ostaijen. Tijdig reserveren op tel. 03/231.57.58

*unikaat juweel simonne mylaert-hofman
hanger goud 18 karaat - koraal - briljant - tahitiparel*

mylaert-hofman
nieuwstraat 36 - 9300 aalst
tel. (053) 78 71 12

open: dinsdag t/m zaterdag 9.30 - 12.30 u en 14 - 18.30 u
december speciale uurregeling

**Ateliers, cursussen
en performances**

Zolder van de

Bourlaschouwborg
Komedieplaats 18, 2000
Antwerpen

• 25, 26, 27 april en 2, 3, 4
mei: "Vorm vormt vormen",
lezingenreeks over Paul van
Ostaijen. Tijdig reserveren op
tel. 03/231.07.50. Toegang:
350 - 250,-BF

Brugge
Ontmoetingscentrum van de
Kredietbank

Steenstraat 40, 8000 Brugge
Voordrachtenreeks over
"mode en kledij". Telkens om
20u. Gezien het beperkt
aantal plaatsen, tijdig
inschrijven. Stort 600,-BF op
rek. nr. 478/7010531/03 van
Y. De Roo, Warrenplein 3,
8310 Brugge

• 8 mei: F. Sorber: "De
historiek van de kledij van de
oudheid tot en met de ME"

• 15 mei: M. Jacobs: "De
historiek van de kledij vanaf
de renaissance tot ca. 1750"

• 22 mei: M. Jacobs: "Mode
en kledij na de 18de eeuw"

Brussel
Gemeenschapscentrum
Kontakt

Grote Prijzenlaan 186, 1150
Brussel, 02/762.37.74

• 9 mei: Archeologisch
bezoek: "Een Romeinse
landelijke nederzetting in
Roeselare"

• 2 juni: Bezoek aan het
slagveld van Waterloo

Hasselt
**Museum Stellingwerff-
Waerdenhoff**

Maastrichterstraat 85, 011-
24.10.70

Elke eerste zaterdag van de
maand wordt om 15u. door
een specialist een kunstwerk
uit het museum uitgebreid
voorgesteld:

• 4 mei: Olieverfschilderij:
"De Broederschap van
Onze-Lieve-Vrouw Virga
Jesse in 1709", door Jef Arras

Wandelvoordrachten

Brussel
Koninklijke Musea voor
Schone Kunsten

Koningsplein 1-2, 1000
Brussel

Wandelvoordrachten, bijdrage
150,-BF; studenten, CJP, 60+,
V.E.D., Per Musea: 100,-BF.

Trefpunt: onthaal Albert-
Elizabeth ingang

• 10 mei om 14u.: Alexandra
Van Puyvelde: "Dinaderie"
• 12 mei om 10,30u.: Karl
Marcelis begeleidt u door het
Chinees Paviljoen

Gent
Museum voor Industriële
Archeologie en Textiel

Minnemeers 9, 09/223.59.69

• 26 mei: H. Thoen: "Het
belang van zout en zout-
winning in onze gewesten
vanaf de prehistorie tot in de
middeleeuwen"

• 30 juni: G. Rabau: "Gent in
ziekte en gezondheid"

• 28 juli: G. Deseyn:
"Langsheen de fabriek
Lousberg en De Hemptinne"

• 25 aug.: S. Derom & G.
Deseyn: "Wandeling langs-
heen de Opgeëistenlaan. Het
woonhuis De Hemptinne en
het woonhuis Voortman"

Beurzen

Brussel
Koninklijk Museum van het
Leger en de
Krijgsgeschiedenis

Jubelpark, 1040 Brussel,
02/741.72.11

• juli-aug.: Boekenbeurs van
stripverhalen met als thema
"Luchtvaart"

Knokke
Cultureel Centrum
Scharpoord

• 10-18 aug.: 21ste
Internationale Kunst- &
Antiekbeurs

• 25-27 mei: Stripbeurs: 9de
Stripfestival van Kortrijk

Mechelen
Speelgoedmuseum
Nekkerspoel 21,
015/55.70.75

• 9 juni: Speelgoedbeurs

• 22 sep.: Speelgoedbeurs

Maastricht
Maastrichts Expositie &
Congres Centrum (MECC)
00/31/43/383.83.83

• 6-9 juni: "European
Designer 96". Dé beurs voor
designers en design-
gebruikende industrieën.

Muziek in musea

Antwerpen
Rubenshuis

Wapper 9-11

• 8 mei: Sylvia Traey brengt
een avondconcert, n.a.v. het
Gynaika-project.

Plaatsbespreking: eku
ticketshop vzw,
Nationalestraat 5, 2000
Antwerpen, 03/233.71.60

Tervuren
Cultuurcentrum Papeblok
Pastoor Vandersandestraat,
3080 Tervuren

• 18 mei om 20 uur:
"Kamer muziekensemble
Marcato" speelt muziek van J.
Brahms, J. Jongen, G. Fauré en
M. De Jonghe

• 1 juni: "Collegium
Instrumentale Brugense" en
de "Capella Brugensis" en
solisten o.l.v. Patrick Peire
met 18de-eeuwse muziek
van de Lage Landen

TIC

**TIJDSCHRIFT VOOR
INDUSTRIËLE CULTUUR**

- HET ENIGE ALGEMENE TIJDSCHRIFT OVER
INDUSTRIËEL ERFGOED IN VLAANDEREN
... EN ELDERS
- RIJK GEÏLLUSTREERD
- VERSCHIJNT 4X PER JAAR

JAARABONNEMENTVOOR 4 NUMMERS

500 FR + 100 FR PORTKOSTEN

STORTEN OP REKENING NUMMER 001-0951892-10

ASLK MET VERMELDING : VIAT vzw 9000 GENT

EEN UITGAVE VAN VZW VIAT OUDEVEST 18 9000 GENT TEL 09/223 59 69 FAX 09/233 07 39

OKV-LEZERSERVICE

VERMEER EN ZIJN MILIEU
door John Michael Montias
1993, Uitgeverij de Prom, Baarn,
Nederland, 24,3 x 16 cm,
geïllustreerd in zwart-wit,
480 blz., gebonden in linnenband
met stofomslag, 690,-BF
ISBN 90-6801-228-2

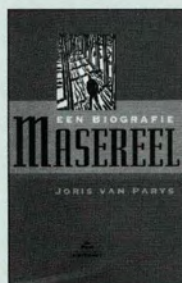
In deze biografie richt J.M. Montias, hoogleraar aan de Yale Universiteit, zich op een serie afzonderlijke kleine wereldjes: de Delftse Beestenmarkt, waar het krioelt van de werkslieden en kleine ondernemers, waartussen Vermeers familie van vaderskant zich vestigde; het milieu van de zakenlieden van twijfelachtig allooi, dat Vermeers grootvader er toe bracht munten te vervalsen; de kunstenaars en protestantse burgers die de herberg van Vermeers vader bezochten; de stille "katholieke hoek", waar Vermeer, nadat hij huwde met een vrouw van adellijke katholieke afkomst, zich terugtrok om zich aan zijn kunst te wijden.

De relatie tussen Vermeer en zijn belangrijkste beschermheer is een van de vele oorspronkelijke ontdekkingen in dit boek.

MASEREEL
door Joris van Parys
1995, Houtekiet/Hadewich,
Antwerpen, 24 x 16 cm,
geïllustreerd in zwart-wit,
450 blz., 1.490,-BF
ISBN 90 5240 158 6

Blankenberge in la belle époque, Gent rond de eeuwwisseling, Genève tijdens de eerste wereldoorlog, Parijs in de jaren twintig, Moskou in de jaren dertig.

Het leven in de "zone libre" in het bezette Frankrijk tijdens de tweede wereldoorlog. Dat en veel meer komt uitgebreid ter sprake in de "life and times" van de grootste Vlaamse graficus van deze eeuw.

Deze biografie is het resultaat van vijf jaar onderzoekswerk. Met het verzamelde materiaal reconstrueert auteur Joris van Parys voor het eerst een volledig beeld van de mens en de kunstenaar Masereel.

DE BIOGRAFIE **MASEREEL** WERD DIT JAAR BEKROOND MET DE "GOUDEN UIL".

'OM IETS TE WETEN VAN DE OUDE MEESTERS'
door dr. H.N.B. Ridderbos
en prof. dr. H.Th. van Veen
1996, Uitgeverij Kritak, Leuven,
24,5 x 15,5 cm,
24 kleurenillustraties en 110 in zwart-wit, 460 blz., 1.190,-BF
ISBN 90-6303-6647

In de negentiende eeuw herleefde de belangstelling voor de werken van de vijftiende-eeuwse paneelschilders uit de Bourgondische Nederlanden, de zgn. Vlaamse Primitieven, onder wie de Meester van Flémalle, Rogier van der Weyden, de gebroeders Van Eyck, Hans Memling en Hugo van der Goes. In een eerste deel worden dertien topstukken gepresenteerd. In het tweede deel gaat het om de concrete lotgevallen van de werken: de collectievorming, de wijze

waarop ze bestudeerd werden, de cultuurhistorische interpretaties (en de clichés). In het laatste deel wordt de lezer ingeleid in het moderne kunsthistorische onderzoek, een analyse van de opdrachtsituatie, iconologische interpretaties.

zoek: het materieel-technische onderzoek, een analyse van de opdrachtsituatie, iconologische interpretaties.

U kan deze boeken bestellen door overschrijving op het rekeningnummer 448-0007361-87 van Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen.

• Vermeer en zijn milieu
690,-BF
(portkosten inbegrepen)

• Masereel
1.490,-BF
(portkosten inbegrepen)

• 'Om iets te weten van de oude meesters'
1.490,-BF
(portkosten inbegrepen)

BRTN Departement Cultuur

Tekens op TV2, elke dinsdag om 22.45 uur

- 30.04 Rob Scholte
- 07.05 Schilderen in Weer en Wind
- 14.05 Matamata en Pilipili
- 28.05 Citizen Barnes
- 04.06 Le Dossier B (H)
- 11.06 Routes: Magische Ardennen (H)
- 18.06 Routes: Onbekend Picardië (H)
- 25.06 Routes: De Oude Weg (H)
- 02.07 Edward Steichen (H)
- 09.07 Het Belgisch Accent (1/4) (H)
- 16.07 Het Belgisch Accent (2/4) (H)
- 23.07 Het Belgisch Accent (3/4) (H)
- 30.07 Het Belgisch Accent (4/4) (H)
- 01.08 Design Stories: De Schakel Baekeland
- 06.08 Design Stories: Van Medicijn tot Mirakel (De Absolute Wodkaflës) (H)
- 13.08 Design Stories: Tankstations in Noorwegen (H)
- 20.08 Design Stories: VVV-Story (H)
- 27.08 Life Achievement Award

ANTIQUAIR

EXPERT

M. BASCOURT

B.V.B.A.

S.P.R.L.

MECHELSESTEENWEG 17 - B - 2018 - ANTWERPEN

**DELFT - CHINEES PORSELEIN - ENGELSE MEUBELN
SCHILDERLIJEN - KUNSTVOORWERPEN - 17de 18de eeuw**

Tel. (03) 233 71 20

Fax: (03) 231 63 87

EXPERTISEBUREAU voor ANTIQUITEITEN

**VALUATIONS for
INSURANCE - INHERITANCE**

**ESTIMATIONS pour
ASSURANCES - SUCCESSIONS**

**SCHATTINGEN voor
VERZEKERINGEN-ERFENISSEN**